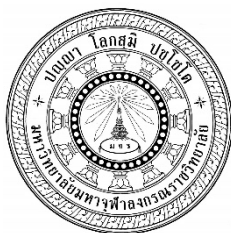

แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท
สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี
A GUIDELINE OF DHAMMADAYADA TRAINING PROGRAM DEVELOPMENT
FOR DHAMMAKAYA TEMPLE IN PATHUM THANI PROVINCE

พระณัฐวุฒิ อคฺควฑฺฒโน (หนูเกื้อ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

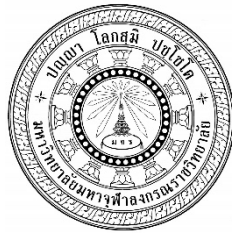
แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท
สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

พระณัฐวุฒิ อคฺควฑฺฒโน (หนูเกื้อ)

วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Guideline of Dhammadayada Training Program Development for
Dhammakaya Temple in Pathum Thani Province

Phra Nattawut Aggavaddhano (Nookua)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of Master of Arts
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
เรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.อำนวย เดชชัยศรี)

กรรมการ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

กรรมการ

(พระมหาเฟด็จ จิรกุล, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.เกษม แสงนนท์

ประธานกรรมการ

พระมหาเฟด็จ จิรกุล, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระณัฐวดี อคฺควฑฺฒโน)

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัด
พระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี
- ผู้วิจัย : พระณัฐฐติ อคควทตโน (หนูเกื้อ)
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
- : ดร.เกษม แสงนนท์ พธ.บ. (รัฐศาสตร์), วท.ม. (เทคโนโลยีสารสนเทศ), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
 - : พระมหาเผด็จ จิรกุล, ดร.พธ.บ (บัญชี), ศศ.ม (การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา : ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ และ ๓) เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๖๒ รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท จำนวน ๗ รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม และความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม ตามลำดับ

๒. หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ โดย มีองค์ประกอบของโครงการ ๑) ส่วนประกอบของโครงการ ๒) หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ ๓) เทคนิคการฝึกอบรม ๔) ชุดฝึกอบรมและองค์ประกอบของชุดฝึกอบรม ๕) วิธีการฝึกอบรมของพระพุทเจ้า

๓. แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ๑) การบริหารจัดการอบรม เจ้าหน้าที่ต้อนรับควรพูดภาษาท้องถิ่นได้ทุกภาค มีเจ้าหน้าที่ลงทะเบียนที่มีทักษะได้ด้านไอที ๒) ด้านหลักการฝึกอบรม ควรมีหลักสูตรฝึกพระอาจารย์ที่มาบรรยายเพิ่มเติม ๓) กิจกรรมการฝึกอบรม พระพี่เลี้ยงควรมีการทบทวนให้พร้อมก่อนทำกิจกรรมฝึกอบรม ๔) ด้านพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ควรมีหลักสูตรพัฒนาพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยง

Thesis Title : A Guideline of Dhammadayada Training Program Development for Dhammakaya Temple in Pathum Thani Province

Researcher : Phra Nattawut Aggavaddhano (Nookua)

Degree : Master of Arts (Buddhist Educational Administration)

Thesis Advisory Committee :

: Dr.Kasem Saengnont , B.A. (Political Science) M.S. (Information Technology) Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

Phramaha Padet Chirakulo,Dr. B.A (Accounting) M.A. (Educational Administration) Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

:

Date of Graduation : March 18, 2019

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the current state of Dhammadayada Training Program of Dhammakaya Temple in Pathum Thani Province, 2) to study management principles and methods of successful training programs, and 3) to propose a guideline of Dhammadayada Training Program Development for Dhammakaya Temple in Pathum Thani Province. The quantitative data of this mixed method research were collected by questionnaires from 162 samples and analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were collected by in-depth interviews with 7 program trainers and mentors and then analyzed by content analysis. The results of the study found that:

1. The current state of Dhammadayada Training Program of Dhammakaya Temple in Pathum Thani Province in 4 aspects was at a high level overall. The highest level was on the trainers and the mentors, followed by training activities, training principles, and training management respectively.

2. The factors of program management principles and methods were that; 1) Project component, 2) Principles and methods in successful training program management, 3) Training techniques, 4) Training set and training set components, and 5) The training methods of the Lord Buddha.

3. A guideline of Dhammadayada Training Program Development for Dhammakaya Temple in Pathum Thani Province was as follows; 1) In training management, the reception staff should be able to communicate in Thai dialects and the registration officials should have skills in computer and information technology, 2) In training principle, there should be training courses for the trainers and the mentors, 3) In training activity, the trainers should review the activities and be ready to operate the program in advance, and 4) In trainers and mentors, there should be training courses for the trainers and the mentors.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็เนื่องด้วยได้รับความเมตตาช่วยเหลือจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ ดร.เกษม แสงนนท์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ พระมหาเผด็จ จิรกุลโล, ดร. กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำด้วยดีตลอดมา ตั้งแต่เริ่มต้นจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอบพระคุณ พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน,ดร. พระสุรชัย สุรชัย,ดร. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ รวมทั้งคณาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ได้เมตตา กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งให้ข้อเสนอแนะ และให้การแนะนำตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอบพระคุณคณะกรรมการสอบป้องกันทุกรูปทุกท่านที่ได้สละเวลาตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอบพระคุณทางวัดพระธรรมกาย หลวงพ่อทั้งสองรูป พระอาจารย์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่ และสาธุชนทุกท่านที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา

ขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจเครื่องมือวิจัย ธรรมทายาททุกท่านผู้ทำแบบสอบถาม และพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทที่ให้การสัมภาษณ์

ขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป คณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือทุกประการจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี

คุณประโยชน์คุณงามความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แต่บิดามารดา ญาติมิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในการวิจัยทั้งหมด

พระณัฐวุฒิ อคฺควฑฺฒโน (หนูเกื้อ)

๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๔
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม	๕
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุดฝึกอบรม	๑๖
๒.๓ รูปแบบการฝึกอบรมตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๕
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโครงการ	๓๖
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกาย	๔๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๙
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๒
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๔
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย	๗๕
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๖
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๗

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๘
๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี	๗๙
๔.๒ ผลการศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรม ที่ประสบความสำเร็จ	๘๓
๔.๓ ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี	๘๗
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๐๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย	๑๑๑
บรรณานุกรม	๑๑๓
ภาคผนวก	๑๑๗
ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๘
ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ	๑๓๖
ค ภาพการสัมภาษณ์	๑๔๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ วิธีการดำเนินการวิจัย	๗๓
๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	๗๙
๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษาชั้นสูงสุด	๘๐
๔.๓ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพก่อนบวช	๘๐
๔.๔ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาคที่บวช	๘๑
๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ภาพรวม	๘๒
๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อการบริหาร การจัดอบรม ภาพรวม	๘๓
๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ การบริหารการจัดการอบรม	๘๓
๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ หลักการฝึกอบรม ภาพรวม	๘๖
๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ หลักการฝึกอบรม	๘๗
๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ กิจกรรมการฝึกอบรม ภาพรวม	๘๙
๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ กิจกรรมการฝึกอบรม	๙๐

ตารางที่

หน้า

๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมาทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ภาพรวม	๙๒
๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรม ธรรมาทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม	๙๒

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

- ๒.๑ โครงสร้างโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท
- ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๗

๗๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของสังคมไทยเป็นสถาบันที่อยู่เคียงคู่ชาติไทยตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นศาสนาประจำชาติ รวมทั้งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของลักษณะสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของประเทศไทยด้วย นอกจากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นแล้วพระพุทธศาสนายังมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมอันเป็นบ่อเกิดของอารยธรรมและประเพณีแบบชาวพุทธ ตลอดจนช่วยถ่วงดุลความเจริญไม่ให้เกินไปในทางทำลาย อีกทั้งได้ก่อให้เกิดศิลปกรรมทางศาสนา แนวคิดทางการเมืองที่นำมาซึ่งสันติภาพและความสงบสุขแก่โลกอีกด้วย

สมัยโบราณวัดเป็นสถาบันที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นแหล่งให้การศึกษาหาความรู้ของประชาชนแทนโรงเรียน แหล่งความรู้ของชาวบ้านก็คือวัด ชาวบ้านต่างส่งบุตรหลานของตนไปศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะผู้ชายศึกษาเล่าเรียนโดยการบวช ฉะนั้นการบวชเรียนได้มีมาแต่โบราณซึ่งถือเป็นประเพณีว่า เมื่อกุลบุตรมีอายุครบ ๒๐ ปี ควรบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ส่วนมากใช้เวลาในการบวชเรียน ๑ พรรษา โดยมีความเชื่อในสังคม ชุมชนว่า ผู้ชายที่บวชเรียนแล้วเป็นคนดี เชื่อถือได้

พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ ประชาชนให้ความเชื่อถือ ศรัทธา และเป็นศูนย์รวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นผู้นำหลาย ๆ ทาง เช่น เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม, เป็นผู้เสียสละ บำเพ็ญตนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน, เป็นผู้มีสติปัญญา รอบรู้วิชาการต่าง ๆ และเป็นครู สอนหนังสือเป็นต้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชกาลพระเจ้าบรมโกศถือเรื่องการบวชเรียนเคร่งครัดมากจนถึงกับว่าคนที่เข้ารับราชการหรือได้ดีต่อไปในราชการนั้น จะต้องเป็นคนที่เคยบวชเรียนแล้ว การบวชนอกจากจะเป็นคนดีแล้ว การเข้าไปอยู่ในสังคมของพระทำให้กุลบุตรไทยได้รู้จักหรือพบเห็นกับมารยาทและขนบธรรมเนียมประเพณีของสมณในพระพุทธศาสนา

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวความเจริญของชาวตะวันตกได้เข้ามาสู่ประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามา มีการส่งเสริมการศึกษาของประชาชนอย่างกว้างขวางด้วยการจัดตั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยขึ้น แยกสถานศึกษาตั้งแต่เดิมอยู่ในวัดออกไปนอกวัด ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนกุลบุตรเริ่มลดน้อยลง ความสำคัญของพระสงฆ์ในด้านต่าง ๆ ลดน้อยลงไปด้วย

ในปัจจุบันจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ส่งผลให้ความเจริญทางด้านวัตถุเป็นไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่ความเจริญทางด้านจิตใจไม่ได้มีการพัฒนาอย่างจริงจัง ประชาชนเริ่มห่างจากพระสงฆ์ บิดา มารดา ผู้ปกครองมีเวลาใกล้ชิดกับบุตรหลานของตนเองน้อยลง เนื่องจากการประกอบอาชีพการงานโดยเฉพาะในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อนของทุกปี ทำให้เยาวชนมีเวลาว่างมาก

และมักจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและบิดา มารดา ผู้ปกครองอยู่เสมอ เนื่องจากเด็กขาดการอบรมด้วยศีลธรรมจึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจรัดตัว มากขึ้น ครอบครัวมีการแยกจากครอบครัวใหญ่ กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เมื่อภาวะเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทุกคนมีภาระ หน้าที่ ภาวะผู้นำทางครอบครัวบีบรัดทำให้มีเวลาใกล้ชิดบุตรหลานน้อยลง ให้การอบรมสั่งสอนกล่อมเกล่าไม่เพียงพอ ทำให้บุตรหลานประพฤติปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกทาง เกิดความเสียหายได้

คณะสงฆ์หลาย ๆ วัดในประเทศเห็นว่า ควรจัดให้มีการบรรพชาอุปสมบทในรูปแบบการอบรมศีลธรรม เพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสได้เข้ามาศึกษาธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตนเองในช่วงเวลาที่สะดวก เมื่อจบการอบรมแล้วจะได้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

ทางวัดพระธรรมกายได้เห็นด้วยกับคณะสงฆ์ จึงจัดให้มีโครงการอบรมต่าง ๆ จึงได้จัดให้มีโครงการอบรมธรรมทายาท เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาว่าการอบรมธรรมทายาทเป็นอย่างไร จะได้มีแนวทางในการพัฒนาการอบรมธรรมทายาทต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ

๑.๓.๓ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

ปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

๑.๒.๑ สภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ซึ่งมีทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้กำหนดขอบเขตด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความวิจัย และสื่อออนไลน์เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท ประกอบด้วย ๑) การบริหารจัดการฝึกอบรม ๒) หลักการฝึกอบรม ๓) กิจกรรมการฝึกอบรม ๔) พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ ธรรมทายาทผู้เข้าอบรม ในโครงการอบรมธรรมทายาท ระหว่างวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ – ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ จำนวน ๒๗๒ รูป และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ธรรมทายาทจำนวน ๑๖๒ รูป

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท จำนวน ๗ รูป ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายที่อยู่ในจังหวัดปทุมธานี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มวิจัยตั้งแต่ สิงหาคม -๒๕๖๑ – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาท หมายถึง โครงการที่จัดขึ้นเพื่อจัดอบรมธรรมะทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติรวมทั้งการบรรพชาและอุปสมบท ประกอบด้วยการบริหารจัดการฝึกอบรม หลักการฝึกอบรม กิจกรรมฝึกอบรม และพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

ธรรมทายาท หมายถึงผู้เข้าอบรมธรรมทายาท มีคุณสมบัติโดยรวมดังนี้

๑. เป็นชายแท้ (ไม่เบี่ยงเบนทางเพศ)
๒. จบประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไป
๓. มีอายุ ๒๐ - ๖๕ ปี
๔. สามารถอ่าน พูด เขียน ภาษาไทยได้ปกติชัดเจน
๕. ได้รับอนุญาตจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

๖. สุขภาพแข็งแรง ไม่พิการหรือทุพพลภาพ สามารถนั่งคุกเข่าทำเทพบุตร นั่งพับเพียบ เป็นเวลานานได้ และน้ำหนักไม่มากจนเป็นอุปสรรคอบรม

๗. ต้องไม่ติดยาเสพติด สุรา และบุหรี่

๘. ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง เช่น วัณโรค โรคติดเชื้อต่าง ๆ โรคเอดส์ เป็นต้น

๙. ไม่เป็นโรคที่เป็นอุปสรรคต่อการอบรม เช่น โรคหอบหืด โรคลมชัก โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคเกี่ยวกับระบบประสาทและสมอง เป็นต้น

๑๐. ไม่เคยถูกต้องคดีความร้ายแรงหรือกำลังอยู่ระหว่างพิจารณาคดี

๑๑. เป็นผู้มิวินัย อดทน อยู่ง่ายกินง่าย ไม่เลือกอาหาร ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น

๑๒. สามารถเข้ารับการอบรมได้ตลอดหลักสูตรการอบรม

๑๓. ไม่มีรอยสักอันไม่เหมาะสม (คณะกรรมการจะพิจารณาในวันสมัคร)

หัวหน้าโครงการ หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าผู้บริหารสูงสุดและรับผิดชอบด้วยการวางแผน ดำเนินการ และจัดการโครงการอบรมธรรมทายาท

พระอาจารย์โครงการ หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าที่ด้านการบริหารโครงการอบรมธรรมทายาท

พระพี่เลี้ยงกลุ่ม หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าดูแลธรรมทายาทด้านความเป็นอยู่ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ มีความใกล้ชิดกับธรรมทายาท

พระพี่เลี้ยงบุญ หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าที่ด้านปฏิบัติการในโครงการอบรมธรรมทายาท เช่น งานสถานที่ งานด้านอาหาร เป็นต้น

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบัน บริหารโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๒ ได้หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ

๑.๖.๓ ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีควรเป็นอย่างไร

๑.๖.๔ ได้ผลการวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอบรมพระบวชใหม่ทั่วประเทศ

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุดฝึกอบรม
- ๒.๓ รูปแบบการฝึกอบรมตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโครงการ
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกาย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

๒.๑.๑ ความหมายของการฝึกอบรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “ฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศนะดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^๑

ฝึก หมายถึง ทำ (เช่นบอก แสดง หรือปฏิบัติ เป็นต้น) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญ เช่น ฝึกทหาร ฝึกกายบริหาร ฝึกงาน

อบรม หมายถึง แนะนำพร่ำสอนให้ซึมซาบเข้าไปจนติดเป็นนิสัย, แนะนำชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องที่ต้องการ, ขัดเกลานิสัย, บางทีก็ใช้เข้าคู่กับ บ่มนิสัย เป็น อบรมบ่มนิสัย

วิจิตร อวະกุล กล่าวว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการเพิ่มความรู้ความชำนาญและความสามารถของบุคคลหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาบุคคล” หรืออาจกล่าวได้ว่าการฝึกอบรม ก็คือ “ กระบวนการที่จะส่งเสริมสมรรถภาพบุคคล (พนักงาน ข้าราชการ) ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลโดยตรงไปยังผลงานของสถาบัน สังคม ประชาชน^๒

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง กล่าวว่า การฝึกอบรมหมายถึง เป็นแนวทางและความพยายามที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้แนวใหม่ ได้รับความชำนาญในการปฏิบัติงานมากขึ้น

^๑ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/dictionary/> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

^๒ วิจิตร อวະกุล, **การฝึกอบรม**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า๑๕.

ประสิทธิภาพในการทำงานและแก้ปัญหา ตลอดจนทัศนคติที่จะปรับปรุงงาน เปลี่ยนแปลงงานให้ดีขึ้น ตามแนวทางที่องค์กรกำหนด^๓

ชาญ สวัสดิ์สาส์ กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบ ที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคคล (ผู้ปฏิบัติงาน) ให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงาน ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อ “งาน” ที่รับผิดชอบในปัจจุบัน และ/หรืองานที่กำลังจะได้รับมอบหมายให้ทำในอนาคตโดยตรง^๔

สมชาย กิจบรียง ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่ จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ (Knowledge) เกิดความเข้าใจ (understanding) เกิดความ ชำนาญ (skill) และเกิดเจตคติ (attitude) ที่ดีเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งให้ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมเกิดการ เรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมี ประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ^๕

สรุปว่า การฝึกอบรม เป็นกระบวนการขององค์กร ในอันที่จะพัฒนาบุคคลเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ มีทักษะ ความชำนาญประสบการณ์ที่เหมาะสม หรือเข้ากับงานได้อย่างดี เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร และมีมาตรฐาน เป็นการดำเนินการต่อเนื่อง เป็นภาระที่ไม่มีสิ้นสุด เพื่อแก้ปัญหาขององค์กรในช่วง ระยะเวลาที่เหมาะสม เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหการทำงาน ขององค์กร ให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายขององค์กร

๒.๑.๒ สาเหตุที่ต้องมีการฝึกอบรม

ชาญ สวัสดิ์สาส์ กล่าวว่าไม่มีสถาบันการศึกษาใดที่สามารถสอนและผลิตนักศึกษาให้สามารถเข้าปฏิบัติงานใน หน่วยงานต่าง ๆ ได้ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว จึงจำเป็นต้องมีการ ฝึกอบรมบุคคลที่เพิ่งเข้าทำงานใหม่ๆ และไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานนั้นมาก่อน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน่วยนั้นได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน แนวทางปฏิบัติ และกฎระเบียบข้อบังคับ ต่าง ๆ ของหน่วยงานนั้นเมื่อการฝึกอบรม เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้คนมีคุณภาพ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่าง มากของทุกหน่วยงาน ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการแข่งขันสูงมาก โดยสาเหตุที่ต้องมีการฝึกอบรมและประโยชน์ของการฝึกอบรมอาจประมวลได้ดังนี้

^๓ เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (ขอนแก่น: คลังนาวิทยา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๖.

^๔ ชาญ สวัสดิ์สาส์, คู่มือฝึกอบบรมมืออาชีพ: การจัดการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สวัสดิ์การสำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

^๕ สมชาย กิจบรียง, สูตรสำเร็จ การจัดฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^๖ ชาญ สวัสดิ์สาส์, คู่มือฝึกอบบรมมืออาชีพ: การจัดการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สวัสดิ์การสำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

๑. การฝึกอบรมช่วยให้บุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงาน สามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนหรือวิธีการปฏิบัติงานที่เปลี่ยนแปลงใหม่ได้อย่างถูกต้อง

๒. การฝึกอบรมช่วยพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงความสามารถในการทำงานให้สูงขึ้น ให้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ รวมถึงแนวคิดหรือวิทยาการใหม่ๆ อันทันสมัย เพื่อให้ก้าวทันต่อความเจริญก้าวหน้า และทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

๓. การฝึกอบรมช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ เพิ่มเติมประสบการณ์ ทำให้บุคคลเหมาะสมกับงานยิ่งขึ้น

๔. การฝึกอบรมช่วยเพิ่มผลผลิต หน่วยงานจะได้ผลงานมากขึ้นเพราะผู้ปฏิบัติงานทำงานได้มาตรฐาน

๕. การฝึกอบรมช่วยปรับปรุงหรือเพิ่มพูนคุณภาพ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน ทำงานได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ และตามความต้องการของหน่วยงาน

๖. การฝึกอบรมให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาท่าที และบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่

๗. การฝึกอบรมเป็นการสนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ เพื่อประโยชน์แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเอง จึงเป็นการจูงใจอย่างหนึ่ง

๘. การฝึกอบรมช่วยสร้างสัมพันธ์ และความสามัคคีกลมเกลียวกันในการทำงาน ช่วยในการติดต่อประสานงาน และให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างผู้เข้ารับการอบรม และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยเดียวกัน

๙. การฝึกอบรมช่วยลดเวลาในการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้น้อยลง

๑๐. การฝึกอบรมช่วยลดการบังคับบัญชาให้น้อยลง ลดเวลาในการตรวจสอบแก้ไขงานให้น้อยลง และช่วยแบ่งภาระการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาได้มากขึ้น เพราะผู้ผ่านการฝึกอบรมจะปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑๑. การฝึกอบรมช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพการงานของผู้เข้ารับการอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกอบรมบางหลักสูตรที่กำหนดเงื่อนไขในการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น

๑๒. การฝึกอบรมลดความสิ้นเปลือง และประหยัดรายจ่ายได้มาก เพราะการฝึกอบรมจะจัดขึ้นในช่วงเวลาอันสั้น แต่สามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระ รวมทั้งขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ มาก

๑๓. การฝึกอบรมช่วยให้บุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น

๑๔. การฝึกอบรมช่วยส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ช่วยลดอุบัติเหตุและความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องจักร เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ

๑๕. การฝึกอบรมช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติงานในหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และถือเป็นการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งด้วย

๑๖. การฝึกอบรมช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กร รวมถึงต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานได้

๑๗. การฝึกอบรมช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในหน่วยงานให้สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ ด้วยช่วยสร้างสัมพันธ์ และความสามัคคีกลมเกลียวกันในการทำงาน

วิน เชื้อโพธิ์หัก ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมว่า โดยทั่วไปแล้วจะมีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ^๗ คือ

๑. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ วัตถุประสงค์ในข้อนี้เป็นการเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้หลักการ ทฤษฎีในเรื่องที่เข้ารับการฝึกอบรม การฝึกอบรมจึงเป็นแนวการบรรยาย อภิปราย สรุปเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้ แนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ ซึ่งเกิดจากการทดลองค้นคว้าวิจัยแล้ว นำความรู้ที่นำมาเผยแพร่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้อง

๒. เพื่อเป็นทักษะและประสบการณ์ในการทำงาน วัตถุประสงค์ข้อนี้เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีความชำนาญความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมจึงเป็นการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติงาน โดยใช้เครื่องมือหรือวัสดุเหมือนเช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกับ เครื่องมือที่ใช้อยู่ในองค์กร เช่น การฝึกการลงบัญชีก็ต้องให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือ ปฏิบัติการลงมือบัญชี ในขณะที่ฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบของบัญชีเช่นเดียวกับบัญชีที่ใช้ในองค์กร เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือเช่นเดียวกับที่ใช้ในองค์กร เขาก็จะมีความชำนาญมีทักษะในการทำงานนั้น ๆ

๓. เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสม วัตถุประสงค์ในข้อนี้เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนให้เป็นพฤติกรรมที่ดี เป็นที่ต้องการของสังคม เพื่อโน้มน้าวจิตใจให้ประพฤติให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดภัยอันตรายกับผู้อื่น

๔. เพื่อเปลี่ยนเจตคติให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร การที่บุคลากรเข้ามาอยู่ในองค์กร บุคลากรต้องมีเจตคติตรงกับเจตคติขององค์กร องค์กรที่ดีจะต้องมีบุคลากรที่มีความตั้งใจตรงกัน ในการจัดองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย องค์กรจึงมีหน้าที่ที่จะต้องปรับเปลี่ยนเจตคติ ของบุคลากรทุกคนให้มีเจตคติที่ตรงกับองค์กร การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ จึงเป็นการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เน้นทางด้านจิตใจ โดยถือเป้าหมายขององค์กรเป็นเกณฑ์ เพื่อจูงใจให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดีขึ้น การจัดฝึกอบรมนั้นจำเป็นต้องมีหลักการ ฝึกอบรมที่สามารถยึดเป็นแนวทางปฏิบัติได้

สรุปว่า การฝึกอบรมช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถ พัฒนาท่าทีบุคลิกภาพ ช่วยลดเวลาในการเรียนรู้เพิ่มเติมประสบการณ์ สนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ ช่วยเพิ่มผลผลิต ช่วยปรับปรุงหรือเพิ่มพูนคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ลดการบังคับบัญชาและ ลดเวลาในการตรวจสอบแก้ไขงานให้น้อยลง ช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ลดความสิ้นเปลืองและประหยัดรายจ่าย ส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ช่วยให้บุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ช่วยลดความ

^๗ วิน เชื้อโพธิ์หัก, การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๑.

ขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ช่วยสร้างสัมพันธ์ และความสามัคคีกลมเกลียวกันในการทำงาน ช่วยให้
เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กร

๒.๑.๔ ปรัชญาของการฝึกอบรม

วิจิตร อวาทกุล กล่าวว่า ปรัชญาเป็นแนวความคิดของผู้รู้หรือปราชญ์ที่ทำให้เกิดผลในทาง
ปฏิบัติ ปรัชญาทางการฝึกอบรมที่มีผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทางการฝึกอบรมให้ไว้^๔ดังนี้

๑. การฝึกอบรมเป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิต วัตถุประสงค์เพื่อ
ป้องกันให้ความรู้หมดไป หรือเสื่อมไปจากบุคคล

๒. การฝึกอบรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคลากร เราไม่สามารถปล่อยให้บุคลากรพัฒนาตนเอง
จนเป็นพนักงานชั้นดีได้ด้วยตนเอง หรือด้วยการให้ความดีความชอบ ถ้าเราต้องการให้เขามีความรู้
มีเจตคติ และมีทักษะ เราต้องฝึกอบรมเขา

๓. การเรียนรู้ที่ดีไม่ใช่เกิดจากโอกาสการเรียนรู้ เกิดจากการวางแผนและให้โอกาส เรารอ
โอกาสไม่ได้ เราต้องให้ความสำคัญของการฝึกอบรมวางแผนดำเนินการบนหลักการฝึกอบรม เพื่อให้
เกิดการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติให้ทำได้จริง ๆ

๔. การฝึกอบรมเป็นความรับผิดชอบของสายการบังคับบัญชา หัวหน้างานไม่มีเวลา
หรือมีความรู้ที่จะสอนพนักงานได้ทั้งหมด ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจะต้องให้ความสำคัญและถือว่าเป็น
ความรับผิดชอบการฝึกอบรม อาจเริ่มจากความจำเป็นในการฝึกอบรม หัวหน้าเองจะรู้ว่า ลูกน้องคน
ไหนควรจะได้เข้ารับการฝึกอบรมด้านใด และด้วยความร่วมมือจากหัวหน้า เราจึงหวังได้ว่า
การฝึกอบรมจะมีประสิทธิผล

๕. การฝึกอบรมต้องเริ่มจากความจำเป็นในการฝึกอบรม อบรมเพื่อให้พ้นๆไปจะเป็นการ
สูญเปล่า ความจำเป็นในการฝึกอบรมที่แท้จริงเท่านั้นที่จะทำให้การพัฒนาบังเกิดผล

๖. การฝึกอบรมต้องทำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอเพราะมีการเปลี่ยนแปลงของงาน กิจกรรม
วิชาการ ธุรกิจ เช่นธุรกิจใหม่ ปัญหาการดำเนินการการพัฒนาเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของแต่ละ
บุคคล สิ่งเหล่านี้ทำให้ต้องจัดการอบรมอย่างเหมาะสมที่มีใช้จะเกี่ยวข้องกับปัจจุบันเท่านั้น

๗. แต่หมายถึงอนาคตด้วย เรามักพบเสมอว่า เราสามารถจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้
เนื่องมาจากการฝึกอบรมที่เหมาะสมและการมองเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในวันหน้า

๘. การฝึกอบรมต้องปรับปรุงโครงการ ขบวนการ วิธีการต่าง ๆ ในการฝึกอบรม
ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง เฉพาะกลุ่มผู้รับการอบรมเฉพาะกิจที่แท้จริงของกลุ่มบุคคล

๙. การฝึกอบรมให้ทั่วถึงทุกระดับทั้งแนวตั้งและแนวนอน เพื่อรับการเปลี่ยนแปลง
วิวัฒนาการของชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต มิใช่ฝึกอบรมแต่ระดับสูงละเลยต่ำ ระดับกลาง ต้องให้
ทั่วถึงทุกคน

๑๐. การฝึกอบรมต้องนำเทคนิคการฝึกอบรมมาใช้อย่างกว้างขวางตลอดเวลา เพื่อให้
เกิดผลในการฝึกอบรมสูงสุดที่คิดว่าการฝึกอบรมในรูปแบบเก่า แบบเดิม ที่ทำอยู่ จากการประเมินผล
การค้นคว้าวิจัย และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ถูกคิดขึ้นมา

^๔ วิจิตร อวาทกุล, การฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐),
หน้า ๖๐.

๑๑. การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ต่อองค์ประกอบที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องเช่น ด้านเทคนิค เศรษฐกิจ สังคม การเมือง อุตสาหกรรม หรือการตลาด รวมทั้งต้องให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมด้วย

โดยสรุป ประโยชน์ของการฝึกอบรม คือ เป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิต เป็นความรับผิดชอบของสายการบังคับบัญชา ต้องเริ่มจากความจำเป็นในการฝึกอบรม ต้องทำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอต้องปรับปรุงโครงการ ขบวนการ วิธีการต่าง ๆ ในการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง ให้ทั่วถึงทุกระดับทั้งแนวตั้งและแนวนอน เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการของชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต นำเทคนิคการฝึกอบรมมาใช้อย่างกว้างขวางตลอดเวลา เพื่อให้เกิดผลในการฝึกอบรมสูงสุด

๒.๑.๕ ประเภทของการอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ประเภทของการอบรม” หลาย ๆ ทศวรรษดังนี้

อุทัย หิรัญโต ได้จำแนกประเภทของการฝึกอบรม ดังนี้

การฝึกอบรมปฐมนิเทศ (Introduction or Orientation) มีวัตถุประสงค์ต้องการให้ผู้ทำงานใหม่เป็นคนที่มีความรู้ในระยะเวลาอันสั้นที่สุดการฝึกอบรมปฐมนิเทศจึงมักใช้เวลาไม่มากนักในการให้ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่ทาสีและหน้าที่สวัสดิการที่จะได้รับตลอดจนนโยบายขององค์กรว่าอย่างไร

๑. การฝึกอบรมการทำงาน (On the Job Training) การฝึกอบรมประเภทนี้อาจเรียกได้หลายอย่าง เช่น การฝึกอบรมทางเทคนิค และการฝึกอบรมการสอนงาน (Job Instruction Training) วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมประเภทนี้ ได้แก่ การสอนและให้ความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานจริง ๆ แก่เจ้าหน้าที่ชั้นเสมียนพนักงานการฝึกอบรมการทำงานนี้นิยมใช้กันมากในวงการธุรกิจ เพราะเป็นการฝึกอบรมที่สอนให้คนงานทำงานได้จริง ๆ โดยการฝึกอบรมกันในโรงงาน จึงมีการเรียกการฝึกอบรมประเภทนี้ว่าเป็น Shop Training

๒. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชา (Supervisory Training) โดยทั่วไปการบริหารงานในหน่วยราชการ และองค์กรธุรกิจเอกชนจะแบ่งแยกระดับการทำงานออกเป็น ๓ ระดับ คือ การบริหารงานระดับสุดยอด การบริหารระดับกลางและการบริหารระดับต้น เจ้าหน้าที่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับมีหน้าที่ในการมอบหมายงานควบคุมงาน และวินิจฉัยสั่งการในเรื่องสำคัญๆ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี การจัดหลักสูตรการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชา จะต้องจัดให้ตรงกับความต้องการ (Needs) ของผู้รับการฝึกอบรมและขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งโดยหลักการแล้วถือว่า ผู้บังคับบัญชามีความต้องการในเรื่องสำคัญ ๕ ประการ คือ ความรอบรู้ งานความรอบรู้ในด้านความรับผิดชอบ ความชำนาญในการนำคน หรือ การใช้ภาวะผู้นำ ความชำนาญในการวางแผน ความชำนาญในการสอนงานผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ระดับนักบริหารหรือเรียกว่า การพัฒนานักบริหาร นักบริหาร นักบริหาร หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งสูงสุดในสายการบังคับบัญชาขององค์กร และเป็นผู้ที่มี

“อุทัย หิรัญโต, หลักการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพลินดิ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๑.

อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องนโยบายสำคัญๆ หรืออีกนัยหนึ่ง นักบริหาร หมายถึง บุคคลที่ทำงานประสบความสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น และเป็นบุคคลที่มีวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา ทั้งที่เป็นปัญหานโยบาย และปัญหาทางปฏิบัติ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ควบคุมให้มีการปฏิบัติเป็นไปตามวินิจฉัยสั่งการนั้น ๆ

วิจิตร อวกุล ได้แบ่งประเภทของการฝึกอบรมไว้หลายประเภท^{๑๐} ดังนี้

๑. การฝึกอบรมก่อนทำงาน (Pre-Service Training or Pre-Entry Training) กล่าวคือ ในการศึกษาความรู้พื้นฐานในโรงเรียน มหาวิทยาลัย ซึ่ง จัดการศึกษาจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการของตลาด เช่นการแพทย์ วิศวกรรม นักบิน นักเคมี เศรษฐกร ฯลฯ การศึกษาประเภทนี้ไม่ได้สอนให้นักศึกษาจบออกมาเพื่อทำงานหรือบริการประชาชนโดยตรง แต่สอนเน้นหนักไปในเชิงวิชาการ ทฤษฎีหลักการเทคนิคส่วนการทำงาน วิธีปฏิบัติดำเนินงานในโรงงาน สถาบันในชีวิตจริงนั้น เป็นหน้าที่ของหน่วยงานและนักศึกษาต้องไปฝึกปฏิบัติหาประสบการณ์เอาเองอย่างไรก็ตาม การสอบคัดเลือกผู้เข้าทำงานในหน่วยงาน มักสอบได้เฉพาะเนื้อหาวิชาการที่เรียนมาจากมหาวิทยาลัย แต่วิธีการทำงานอื่นมักสอบไม่ใคร่ได้ ตัวนักเรียนเองก็ไม่มีประสบการณ์ด้านนี้ การศึกษาในวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ในระยะก่อนการทำงาน จึงเป็นการศึกษาในเนื้อหาวิชาการอย่างกว้างๆ ทั่ว ๆ ไป การอบรมนี้เรียกว่า การอบรมก่อนการทำงาน (Pre-Service Training)

๒. การอบรมปฐมนิเทศ (Orientation) กล่าวคือ การอบรมปฐมนิเทศเป็นการอบรมให้แก่บุคคลที่เข้ามาทำงานใหม่ที่ได้รับการบรรจุเข้าทำงานในระยะแรก ยังไม่รู้อะไรเกี่ยวกับหน่วยงาน เป็นการแนะนำให้พนักงานที่บรรจุใหม่ได้ทราบเกี่ยวกับ นโยบาย วัตถุประสงค์ ประวัติ ภาวะเป็นมาของหน่วยงาน ผู้บริหาร โครงสร้าง การทำงาน สภาพการจ้าง เป็นการจัดข้อสงสัยต่าง ๆ ความลี้ลับของผู้ปฏิบัติงานใหม่นอกจากนั้นการปฐมนิเทศยังจะช่วยให้พนักงานใหม่ ได้รู้จักคุ้นกับหน่วยงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันดีขึ้น การปฐมนิเทศจะทำให้พนักงานใหม่รู้เรื่องราวความเป็นไปขององค์การด้วยความรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้น เป็นการหล่อหลอมทัศนคติที่ถูกต้องของหน่วยงาน

๓. การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน (Induction Training) กล่าวคือ พนักงานที่เข้ารับการฝึกก่อนเข้าประจำการ (Pre-Service Training) จากโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย จากคณะสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นการได้รับความรู้พื้นฐานเป็นหลัก หรือทฤษฎีที่ใช้กับงานกว้างๆ หลายอย่างเช่น ผู้ที่จบทางวิทยาศาสตร์ (เคมี) ผู้ที่จะใช้วิชาเคมีทำงานในโรงงานน้ำอัดลม กับผู้ที่จบเคมีที่จะไปทำงานกับโรงงานผงซักฟอก หรือผู้ที่จบเคมีทำงานกับโรงงานปุ๋ย จะได้ไม่เสียเวลาศึกษาด้วยตนเอง เกิดการผิดพลาดและไม่ค่อยได้ผล ย่อมต้องรับการอบรมก่อนการทำงานที่แตกต่างกันฉะนั้น พนักงานที่แม้จะได้ศึกษาทางวิชาการแขนงต่าง ๆ มาจากวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยแล้ว ก่อนให้ปฏิบัติงานต้องมีการอบรมก่อนส่งตัวเข้าทำงาน หรือส่งตัวลงปฏิบัติงานในท้องที่เฉพาะเรื่องเฉพาะแห่งไปเช่นนี้ เราเรียกว่าเป็นการอบรมก่อนเข้าทำงาน ก่อนดำรงตำแหน่ง เช่น ก่อนไปดำรงตำแหน่งผู้จัดการ ก่อนไปดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้พนักงานมีความรู้ในเรื่องของงาน ลักษณะของงาน วิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ เป็นการอบรมพนักงานที่เข้ามาใหม่ หรือผู้ได้รับมอบหมายให้ไป

^{๑๐} วิจิตร อวกุล, การฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐),

ปฏิบัติงานที่หน่วยใหม่ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ในเรื่องหรืองานที่จะต้องไปปฏิบัติในขั้นต้น จะได้ไม่ต้องเสียเวลาไปศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งเสียเวลาสิ้นเปลือง และอาจเกิดผลเสียหายแก่งานด้วย

๔. การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการหรือประจำการ (In-Service Training, On-The -Job Training) กล่าวคือ การจัดการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญงานในหน้าที่ที่ตนทำให้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่บุคคลยังดำรงตำแหน่งอยู่ ไม่ต้องลาออกไปเรียน ไม่ก่อให้เกิดการเสียหายแก่งานของหน่วยงานนั้นในขณะรับการฝึกอบรม โดยหน่วยงานหรือทางราชการจัดขึ้นเอง เช่นการอบรมพัฒนาระยะสั้น การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ ที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นเป็นครั้งคราว เหล่านี้จัดว่าเป็นการฝึกอบรม หรือการพัฒนาบุคคลระหว่างการปฏิบัติการทั้งสิ้น นอกจากนั้นการเรียนทางไปรษณีย์ การซื้อตำรามาอ่านศึกษาด้วยตนเอง ได้สนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ก็จัดว่าเป็นการฝึกอบรมระหว่างประจำการด้วย เป็นการเติมความรู้ เพิ่มความรู้ใหม่ให้กับผู้ที่กำลังปฏิบัติงาน การฝึกอบรมระหว่างประจำการสามารถทำได้ทุกระดับและทุกวิชาที่มีความจำเป็นในการฝึกอบรม ซึ่งมีวิธีการฝึกอบรมหลายวิธีที่สามารถใช้ให้เหมาะสมกับระดับประเภทของวิชาและบุคคลที่เข้าฝึกอบรม

๕. การฝึกอบรมเฉพาะเรื่องเฉพาะสาขาวิชา (Specific Training) กล่าวคือ เป็นการอบรมเทคนิค ปลิกย่อย เป็นรายละเอียดเฉพาะเรื่อง เช่นการ อบรมเทคนิค การตรวจการติดเชื้อในรังไข่ การตรวจตัวอ่อน การปรับโมดูล ฯลฯ ซึ่งเป็นการอบรมรายละเอียดเฉพาะเรื่อง ที่จัดทำเป็นพิเศษของหน่วยงาน เพื่อเสริมงานหลักให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๖. การอบรมพิเศษ (Special Training) กล่าวคือ เป็นการอบรมรายการพิเศษ ที่นอกเหนือไปจากการอบรมหลักขององค์การทั้ง ๕ ข้อ ดังกล่าวข้างต้น เช่นการอบรมอาสาสมัคร บรรเทาสาธารณภัย อบรมลูกเสือชาวบ้าน อบรมอาสาชาติ อบรมหน่วยบรรเทาทุกข์ การอบรมเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม หรือการอบรมให้บริการแก่คนภายนอกหน่วยงาน เป็นการร่วมมือในการจัดอบรมระหว่างหน่วยงานในสังคมชุมชน

ชูชัย สมितिไกร แบ่งการฝึกอบรมออกเป็น ๒ ประเภท^{๑๑}ดังนี้

๑. ประเภทของการฝึกอบรมที่ยึดจุดประสงค์ของการอบรมเป็นเกณฑ์ ได้แก่ วิธีการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ (Knowledge) ประเภทของการฝึกอบรมที่เน้นการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและความสามารถ (skills and ability) ประเภทของการฝึกอบรมที่เน้นการเปลี่ยนแปลงด้านเจตคติ (attitude)

๒. ประเภทของการฝึกอบรมที่ยึดลักษณะของการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภท ได้แก่ วิธีการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นรายบุคคล วิธีการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นรายกลุ่ม

^{๑๑} ชูชัย สมितिไกร, การฝึกอบรมบุคลากรภายในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๓๔.

พินิจดา วีระชาติ ได้แบ่งประเภทการฝึกอบรมไว้^{๑๒}ดังนี้

๑. ประเภทการบรรยายและอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิคการฝึกอบรมประเภทนี้ได้แก่ การบรรยายหรือปาฐกถา (lecture or speech) การบรรยายเป็นชุด (Symposium) การอภิปรายเป็นคณะ (panel discussion) เป็นต้น -

๒. ประเภทให้ผู้เข้ารับการอบรมมีบทบาทร่วม เช่น การสัมมนา (seminar) การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) การประชุม (conference) การประชุมซินดิเคต (syndicate method) การระดมความคิด (brainstorming) การแสดงบทบาทสมมติ (role playing) การประชุมถกเถียง (buzz session) การศึกษาเฉพาะกรณี (case study) การให้เวลาซักถาม (question period) การสัมภาษณ์ (interview) ละครสั้น (skit) การสาธิต (demonstration) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ทศนศึกษา (field trip) เป็นต้น

๓. ประเภทพัฒนาเฉพาะตัวบุคคลซึ่งผู้เข้ารับการอบรมสามารถปรับให้เข้ากับระดับความสามารถในการเรียนรู้และตามความสะดวกของตนได้ เช่น การสอนแบบสำเร็จรูป (program Instruction) การสอนแนะ (coaching)

๔. ประเภทใช้สื่อในการฝึกอบรมเป็นส่วนประกอบสำคัญเช่นการใช้สไลด์ประเภทเสียง (slide tape presentation) การใช้ภาพยนตร์ประกอบ (instruction film)

โดยสรุป ประเภทของการฝึกอบรมประกอบด้วย การฝึกอบรมก่อนทำงาน การอบรมปฐมนิเทศ การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการหรือประจำการ การฝึกอบรมเฉพาะเรื่องเฉพาะสาขาวิชา และ การอบรมพิเศษ

๒.๑.๖ เทคนิคและวิธีการฝึกอบรม

วิจิตร อวากุล กล่าวว่า เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการสอนการอบรมในรูปแบบต่าง ที่จะทำให้ผู้รับการฝึกอบรมเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่ค่อนข้างถาวรตามวัตถุประสงค์ของการอบรม โดยการฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรไปตามวัตถุประสงค์ของการอบรม

ดังนั้นเทคนิคการสอนแต่ละอย่างย่อมจะเหมาะสมกับบางวิชา กับบางกลุ่ม บางระดับอายุ การศึกษา ช่วงระยะเวลา ฯลฯ ฉะนั้น ผู้สอนจึงต้องเลือกใช้ให้เกิดผลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มิใช่ว่าเคยใช้เคยสอนอย่างไร ได้ผลหรือไม่ได้ผล ก็ยังใช้วิธีเดิมหรือไม่ใช้วิธีใหม่ๆบ้างเลย เทคนิคการฝึกอบรมจึงมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร และยังมีผลไปถึงการจูงใจ ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรม รูปแบบของการฝึกอบรมที่ใช้กันทั่วไปมีมากมายแต่ที่นิยมปฏิบัติกันมี^{๑๓}ดังนี้

^{๑๒} พินิจดา วีระชาติ, การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๓), หน้า ๘๕.

^{๑๓} วิจิตร อวากุล, การฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๘.

๑. การบรรยายหรือการสอน (Lecture) เป็นการสอนโดยอาศัยหลักความแตกต่างของความรู้ โดยผู้บรรยายมีความรู้สูงกว่าผู้เข้ารับการบรรยาย ผู้อบรมมีความรู้น้อย ผู้สอนถ่ายทอดให้ผู้รับการอบรมทางเดียว มีลักษณะการสอนบอกเล่า ทางวิชาการ สื่อสารทางเดียวเพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกรู้สึกคิด ความเชื่อเพื่อให้เกิดการยอมรับเรื่องราว หลักการทฤษฎี โดยใช้การจูงใจ ความจริง เหตุผล หลักทฤษฎีและวิธีการต่าง ๆ โดยจะต้องมีเอกสารประกอบคำบรรยาย ตำรา การค้นคว้า การใช้ห้องสมุดด้วยจึงจะได้ผล

๒. การประชุม (Meeting) การประชุมเป็นวิธีหนึ่งของการฝึกอบรมในหน่วยธุรกิจขนาดเล็กมักใช้การประชุมเป็นการอบรมเช่น ร้านจำหน่ายสินค้าอาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ มักจะใช้วิธีการประชุม เจ้าหน้าที่พนักงาน มีวิธีการทำงาน กฎระเบียบ ข้อบังคับ มีอะไรก็มาพูด มาบอก ชี้แจง ทำความเข้าใจ ในการประชุม ผู้จัดการมักเป็นประธานที่ประชุม หรือการอบรมนั้น ๆ เรื่องราว นโยบายใหม่ๆ ก็จะมาพูดในที่ประชุม บางคนมีข้อเสนอแนะดี ๆ ก็จะมาปฏิบัติ สรุปเป็นมติที่ประชุมที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แม้บางคนไม่เห็นด้วย ไม่เชื่อ แต่ก็ต้องปฏิบัติตาม เพราะมติที่ประชุมบังคับให้เขาต้องปฏิบัติตาม และเขามีส่วนรับรู้และเข้าประชุมด้วยนอกจากนั้น เพื่อให้การฝึกอบรมโดยใช้การประชุมได้ผลดียิ่งขึ้น ผู้บริหารอาจใช้บทบาททำการบริหารเข้าช่วยงานฝึกอบรมเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยอาจใช้กฎ ระเบียบ เกณฑ์ต่าง ๆ บังคับ รวมทั้งการให้รางวัลสำหรับผู้ทำงานได้ผลดี และลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์

๓. การนำอภิปราย (Leading Discussion) เป็นเทคนิคการอบรมเพื่อให้ความโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมอบรม สามารถแสดงความคิดเห็นเสรี ข้อยุติเป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูน ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการเรียนรู้ที่กว้างขวาง ตามวัตถุประสงค์และกรอบที่กำหนด โดยมีผู้นำอภิปราย ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี การอภิปรายมักใช้กันกับกลุ่มที่มีความรู้ และประสบการณ์จำนวน ๒๐ คน ไม่เกิน ๒๕ คน ข้อมูลข่าวสารจะมาจากผู้นำอภิปราย และส่วนมากภาคปฏิบัติและประสบการณ์จะมาจากผู้อภิปราย ผลจากอภิปรายมักไม่มีการลงคะแนนเสียง แต่มีลักษณะสรุปข้อเสนอแนะต่าง ๆ จดบันทึก รวมทั้งเก็บรักษาความทรงจำจากถ้อยคำ และการอภิปรายในกลุ่มไว้เพื่อพัฒนาตนเอง การอภิปรายจึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกันหรือจากประสบการณ์โดยเฉพาะของผู้อื่น มาเป็นสิ่งพัฒนาตนเอง และพัฒนางานที่ตนทำ ผู้นำการประชุมจึงต้องมีความสามารถในการที่จะทำไม่ให้เกิดการขัดแย้ง และสามารถดึงประสบการณ์จากผู้เข้าร่วมประชุมมาให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๔. การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน (Panel Discussion) การอภิปรายที่มีผู้อภิปรายระหว่าง ๓ - ๔ คน รวมทั้งผู้นำอภิปรายคอยสรุปและเชื่อมโยงเรื่องราวของวิทยากรแต่ละคนให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น โดยวิทยากรจะออกความเห็นในหัวข้อเรื่องเดียวกัน แต่เป็นความเห็นคนละทัศนะของแต่ละคนไป

๕. การอภิปรายแบบซิมโปเซียม (Symposium) การอภิปรายแบบนี้คล้ายกับการอภิปรายหมู่ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน วิธีการคือทุกคนพูดเรื่องเดียวกันแต่แบ่งกันพูดคนละตอน เช่น ถ้าพูดเรื่องอ้อย คนที่หนึ่งอาจพูดเรื่องพันธุ์อ้อย คนที่สองพูดเรื่องการปลูก คนที่สามพูดเรื่องการเก็บเกี่ยว เป็นต้น โดยมีผู้ดำเนินการอภิปราย (Moderator) เป็นผู้คอยเชื่อมโยงและประสานเรื่องให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น

๖. การฝึกอบรมแบบอื่น ๆ เช่น การประชุมผู้มีประสบการณ์หรือมีความรอบรู้ใน สาขาต่าง ๆ (Conference) การประชุมทางวิชาการ (Institute) การประชุมระดับผู้นำหัวหน้า (Convention) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การประชุมซินดิเคต (Syndicate) การสัมมนา (Seminar) การตั้งเป็นคณะทำงาน (Working Group) การตั้งเป็นคณะกรรมการ (Colloquy) การศึกษาจากกรณี (Case Study) การอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion) การระดมความคิด (Brain Storming) ฯลฯ

โดยสรุป วิธีและเทคนิคของการฝึกอบรม ประกอบด้วย การบรรยายหรือการสอน การประชุม การนำอภิปราย การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน การอภิปรายแบบชิมไปเชื่อม และการฝึกอบรมแบบอื่น ๆ

โดยสรุป วิธีและเทคนิคของการฝึกอบรม ประกอบด้วย การบรรยายหรือการสอน การประชุม การนำอภิปราย การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน การอภิปรายแบบชิมไปเชื่อม และการฝึกอบรมแบบอื่น ๆ

๒.๑.๗ ประโยชน์ของการฝึกอบรม

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรม^{๑๔} ดังนี้

๑. การฝึกอบรมช่วยให้ระบบวิธีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นมีการติดต่อประสาน
ดีขึ้น

๒. การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดการประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้
ในการปฏิบัติงาน

๓. การฝึกอบรมสามารถช่วยลดเวลาในการเรียนงานให้น้อยลง

๔. การฝึกอบรมช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของผู้บังคับบัญชาทำได้มากขึ้น

๕. กระตุ้นเตือนผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในการงานของตน

วิชชุดา หุ่นวิไล ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรม ดังนี้

๑. การฝึกอบรมช่วยให้ระบบวิธีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น การติดต่อ
ประสานงาน ความสนใจในการปฏิบัติงานและจิตใจใฝ่งานที่ดีขึ้น สามารถนำเทคนิค และวิธีการใหม่ๆ
ไปช่วยแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานจนเกิดประสิทธิภาพ

๒. การฝึกอบรมช่วยให้เกิดการประหยัด ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ
เพราะการฝึกอบรมทำให้การปฏิบัติงานได้พัฒนาทักษะชำนาญงานมากขึ้นการทำงานผิดพลาดก็
น้อยลง

๓. การฝึกอบรมช่วยให้เวลาในการเรียนงานลดลงเมื่อบุคลากรจะเริ่มปฏิบัติงาน จะมี
การอบรมแนะนำก่อน บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว จะสามารถปฏิบัติงานได้ทันทีและได้ผลดี
ประหยัดเวลากว่าใช้บุคลากรที่ปฏิบัติงานและเรียนงานไปด้วยในเวลาเดียวกัน

^{๑๔} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารบุคคลแผนใหม่, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า

๔. การฝึกอบรมช่วยลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ซึ่งไม่ต้องมานั่งเสียเวลามาชี้แจงสั่งสอนในงานที่สั่ง และการฝึกอบรมยังช่วยลดการทำงานล่วงเวลาน้อยลง เพราะการทำงานล่วงเวลานั้นเกิดจากความล่าช้า ไม่คล่องและไม่เข้าใจในงานเป็นส่วนมาก

๕. การฝึกอบรมช่วยแนะแนวทางในความก้าวหน้าของบุคคล กระตุ้นเตือนผู้ปฏิบัติงาน คิดถึง ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การทำงานด้วยการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะรู้งาน โดยการฝึกอบรม

โดยสรุป การฝึกอบรมมีประโยชน์ทั้งในระดับปฏิบัติงาน และในระดับหัวหน้างาน โดยการฝึกอบรมช่วยให้ระบบวิธีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยลดเวลาในการเรียนงาน และช่วยลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ซึ่งไม่ต้องมานั่งเสียเวลามาชี้แจงสั่งสอนในงานที่สั่ง และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของหน่วยงาน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุดฝึกอบรม

๒.๒.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุดฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศวรรษดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ กล่าวถึงแนวคิดการผลิตชุดการสอนที่นำมาประยุกต์ใช้กับการผลิตชุดฝึกอบรม มี ๕ แนวคิดใหญ่^{๑๕} ได้แก่

แนวคิดที่ ๑ ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักศึกษาได้นำหลักจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความต้องการความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ความแตกต่างระหว่างบุคคลมีหลายด้าน คือ ความสามารถด้านสติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ อารมณ์และสังคม เป็นต้น ในการจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้ วิธีการที่เหมาะสม คือการจัดการเรียนการสอนรายบุคคลหรือการจัดการสอนตามเอกัตภาพ การศึกษาโดยเสรี การศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นอิสระในการเรียน ตามสติปัญญา ความสามารถ และความสนใจ โดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม

แนวคิดที่ ๒ คือ เป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนจากแบบเดิมที่ยึดครูเป็นแหล่งความรู้หลัก มาเป็นจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนด้วยการใช้ความรู้จากสื่อการสอนต่าง ๆ การเรียนการสอนโดยวิธีนี้ ครูจะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนเพียง ๑ ใน ๓ ของเนื้อหาทั้งหมดอีก ๒ ส่วน ผู้เรียนจะศึกษาด้วยตนเอง จากที่ผู้สอนเตรียมไว้ในชุดการสอน

แนวคิดที่ ๓ คือ โสวัตศนูปกรณ์ ในรูปของการจัดระบบการใช้สื่อการสอนหลายอย่างมาช่วยในการสอนให้เหมาะสมและใช้แหล่งความรู้สาหรับนักเรียน แทนการใช้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แก่เด็กตลอดเวลาแนวทางใหม่จึงเป็นการผลิตสื่อการสอนแบบสื่อประสมให้เป็นชุดการสอน

แนวคิดที่ ๔ คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อมเดิม นักเรียนเป็นฝ่ายรับความรู้จากครูเท่านั้น แทบไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่อเพื่อน และต่อ

^{๑๕} ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, *นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒), หน้า ๓๙.

ครู นักเรียนจึงขาดทักษะในการแสดงออก และขาดทักษะในการทำงานกลุ่ม จึงได้นำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนำมาสู่การผลิตสื่อออกมาในรูปของชุดการสอน

แนวคิดที่ ๕ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ โดยจัดสภาพออกมาเป็นการสอนแบบโปรแกรม ซึ่งหมายถึงระบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ดำเนินการดังนี้

๑. ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตัวเอง (Active Participation)
๒. ได้ทราบการตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานของตนเองว่าถูกหรือผิดอย่างไร (Immediate Feedback)
๓. ได้ทราบผลอันจะทำให้เกิดการกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต (Success Experiences)
๔. ได้เรียนรู้ทีละขั้นตอนตามความสามารถและความต้องการของนักเรียนเอง (Gradual Approximation)

ปรีชา วิหกโต กล่าวว่า มีทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้และสามารถกล่าวว่าเป็นสาเหตุหรือปรัชญาหรือแนวคิดที่เกิการสร้างชุดฝึกอบรมขึ้นมี^{๑๖}ดังนี้

๑. ทฤษฎีกลุ่มเชื่อมโยงนิยม (S-R Theories) พฤติกรรมการเรียนรู้เป็นผลจากการที่เ้ากต์บุคคล ได้รับตัวแห่หรือสิ่งเร้า แล้วตอบสนองมีปฏิกริยาระหว่างตัวแห่กับการตอบสนองเป็นไปแบบลูกโซ่ โดยมีการเสริมแรงคอยช่วยเหลือ ให้พฤติกรรมดำเนินต่อไปไม่หยุดชะงัก จนในที่สุดผู้เข้ารับการฝึกอบรมก็จะบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดการเรียนรู้

๒. ทฤษฎีกลุ่มประสบการณ์นิยม (Gestalt Theories) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหา เพื่อความอยู่รอดของชีวิตนั้นคือต้องลงมือกระทำ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรืออีกนัยหนึ่ง เมื่อได้เสาะแสวงหาประสบการณ์แล้วการเรียนรู้จะเกิดขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้นี้เป็นกระบวนการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

โดยสรุป ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุดฝึกอบรมประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ และชุดการสอนรายบุคคล

๒.๒.๒ ความหมายของชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ความหมายของชุดฝึกอบรม” หลาย ๆ ทัศนะดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (อ้างถึงในบุญเลิศ บุญประกอบ) กล่าวว่า ชุดฝึกอบรมเป็นชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมอย่างมีระเบียบระบบ ทั้งในส่วนวิทยาการให้การฝึกอบรม และส่วนของสมาชิกที่รับการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม การกำหนดสื่อ การกำหนดกิจกรรม การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ รวมทั้งการกำหนดเครื่องมือและการประเมินการฝึกอบรมไว้อย่างครบถ้วน

^{๑๖} ปรีชา วิหกโต, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการสอน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๑.

นิพนธ์ ศุขปรีดี กล่าวว่า ชุดฝึกอบรม หมายถึง การจัดทรัพยากรหรือการจัดการฝึกอบรม โดยรวบรวมสื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการฝึกอบรมและทดสอบประสิทธิภาพแล้ว เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมได้รับประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ใกล้เคียงประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ตามเนื้อหาสาระที่ละน้อยเพื่อให้โอกาสของผู้รับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมฝึกได้ถูกต้อง และได้รับการเสริมแรงในขณะรับการฝึกอบรม^{๑๗}

โดยสรุป ชุดฝึกอบรม (Training Packages) เป็นเครื่องมือที่วิทยากรหรือผู้ที่มีหน้าที่ให้การฝึกอบรมจัดสร้างขึ้น เพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอด เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มของปรัชญาในการฝึกอบรมในปัจจุบันที่พยายามจัดให้ผู้เรียนหรือผู้รับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางในการเรียน โดยยึดหลักการที่ว่า การเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้สองแบบคือ กลุ่มเชื่อมโยงนิยม ที่เชื่อว่าพฤติกรรมการเรียนรู้เกิดจากผลของการได้รับสิ่งเร้าแล้วตอบสนองและมีปฏิกริยาต่อเนื่องกันจนเกิดบรรล่วัตถุประสงค์และเกิดการเรียนรู้ขึ้นและ กลุ่มประสบการณ์นิยม ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหา ต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เมื่อได้แสวงหาประสบการณ์แล้วการเรียนรู้ย่อมจะเกิดขึ้นตามมา ทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยตนเอง

๒.๒.๓ ความสำคัญของชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “**ความสำคัญของชุดฝึกอบรม**” หลาย ๆ ทัศนะดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวถึงความสำคัญของชุดฝึกอบรมมี^{๑๘}ดังนี้

๑. ผู้ให้การฝึกอบรมลดการเตรียมการฝึกอบรมโดยเฉพาะการฝึกอบรมหลายรุ่น ผู้ให้การอบรมปรับปรุงชุดฝึกอบรมโดยไม่ต้องมีการผลิตใหม่
๒. ระบบฝึกอบรมมีมาตรฐาน เพราะผู้ให้การฝึกอบรมต่างสถานที่ใช้ชุดฝึกอบรมเดียวกัน
๓. มาตรฐานการวัดและประเมินผลการฝึกอบรมเป็นมาตรฐานเดียวกัน
๔. ส่งเสริมให้เกิดเครื่องช่วยฝึกอบรม
๕. ผู้รับการฝึกอบรมมีโอกาสรับประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ใกล้เคียงจากชุดฝึกอบรมสื่อประสม
๖. ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ในการฝึกอบรม
๗. เปลี่ยนบทบาทผู้ให้การฝึกอบรมจากผู้บรรยายมาเป็นผู้แนะนำ เสนอแนะการแก้ไขปัญหาในการฝึกอบรม และจัดการฝึกอบรม
๘. ประหยัดทรัพยากร เพราะสื่อต่าง ๆ ส่วนมากจะนำมาใช้ได้หลายครั้ง
๙. ส่งเสริมให้ผู้ให้การฝึกอบรมเป็นผู้จัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ

^{๑๗} นิพนธ์ ศุขปรีดี, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๗.

^{๑๘} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม เล่ม ๒, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๒.

นิพนธ์ ศุขปรีดี ได้ให้ความจำกัดความเกี่ยวกับความสำคัญของชุดฝึกอบรมไว้^{๑๙} ดังนี้

๑. ผู้ให้การฝึกอบรมลดเวลาการเตรียมการฝึกโดยเฉพาะการฝึกอบรมหลายรุ่น ให้ผู้ให้การฝึกอบรมปรับปรุงชุดฝึกอบรมโดยไม่ต้องผลิตชุดใหม่

๒. ระบบการฝึกอบรมมีมาตรฐานเพราะผู้ให้ชุดการฝึกอบรมต่างใช้ชุดฝึกอบรมประเภทเดียวกัน

๓. มาตรฐานการวัดและประเมินผลการฝึกอบรมเป็นมาตรฐานเดียวกัน

๔. ส่งเสริมให้เกิดเครื่องช่วยการฝึกอบรม

๕. ผู้รับการฝึกอบรมมีโอกาสเกิดประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ใกล้เคียงจากชุดฝึกอบรมสื่อประสม

๖. ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ในการฝึกอบรม

๗. เปลี่ยนบทบาทผู้ให้การฝึกอบรมจากผู้บรรยายมาเป็นผู้แนะนำ เสนอแนะการแก้ไข ปัญหาในการฝึกอบรมและจัดการฝึกอบรม

๘. ประหยัดทรัพยากร เพราะสื่อต่าง ๆ ส่วนมากจะนำมาใช้ได้หลายครั้ง

๙. ส่งเสริมให้ผู้ให้การฝึกอบรมเป็นผู้จัดการฝึกอบรมอย่างมีระบบ

โดยสรุป ความสำคัญของชุดฝึกอบรม คือ ช่วยลดเวลาเตรียมการฝึก มีมาตรฐานการฝึก และประเมินผลเดียวกัน ผู้รับการฝึกอบรมมีโอกาสเกิดประสบการณ์ตรง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ในการฝึกอบรม เปลี่ยนบทบาทผู้ให้การฝึกอบรมจากผู้บรรยายมาเป็นผู้แนะนำ ประหยัดทรัพยากร และส่งเสริมให้ผู้ให้การฝึกอบรมเป็นผู้จัดการฝึกอบรมอย่างมีระบบ

๒.๒.๔ ประเภทชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ประเภทชุดฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศนะดังนี้

นิพนธ์ ศุขปรีดี แบ่งประเภทของชุดฝึกอบรมออกเป็น ๒ ประเภทโดยมีรายละเอียด^{๒๐} ดังนี้

๑. ชุดฝึกอบรมที่แบ่งตามลักษณะโครงสร้าง การแบ่งชุดฝึกอบรมตามโครงสร้างสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑.. ชุดอุปกรณ์ชุดฝึกอบรม (Training Kit) หมายถึงการจัดระบบสื่อที่จำเป็นในระบบการฝึกอบรมให้อยู่ในที่เดียวกัน เพื่อง่ายต่อการแสวงหาและใช้สื่อ และยังสามารถแบ่งย่อยได้อีกดังนี้

๑) ชุดฝึกอบรมที่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก สามารถใช้ได้กับการฝึกอบรมแบบกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ และการอบรมมวลชน

๒) ชุดฝึกอบรมที่ใช้อุปกรณ์ฝึกอบรมที่ใช้สื่อประสมเป็นหลัก หมายถึงการจัดระบบสื่อที่ใช้มากกว่าสองชนิดขึ้นไป ซึ่งใช้ในการฝึกอบรมกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ และการฝึกอบรมมวลชน

^{๑๙} นิพนธ์ ศุขปรีดี, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒) หน้า ๑๕๓.

^{๒๐} นิพนธ์ ศุขปรีดี, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๓.

๒. ชุดฝึกอบรม (Training Package) หมายถึง การจัดระบบฝึกอบรมที่สมบูรณ์ ที่ผู้รับการฝึกอบรมสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งชุดฝึกอบรมที่ผู้ให้การฝึกอบรมเป็นผู้ใช้ในการจัด กิจกรรมการฝึกอบรม โดยในชุดฝึกอบรมประเภทนี้จะประกอบด้วย แบบทดสอบก่อนเรียนและหลัง เรียน ตลอดจนสื่อต่างที่จำเป็นจะต้องใช้ เช่นสื่อใน สานิต บรรยาย สื่อที่ใช้ในการทำกิจกรรมให้เกิด การเรียนรู้ สื่อที่ใช้ในการสื่อสารสั่งการต่าง ๆ ชุดฝึกอบรมนี้สามารถใช้กับการฝึกอบรมทุกรูปแบบ ดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า และฝึกอบรมแบบทางไกล มีทั้งชุดฝึกอบรมที่ใช้ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก ส่วนใหญ่เรียกว่าชุดเอกสารฝึกอบรม สำหรับชุดฝึกอบรมที่ใช้สื่อประสมเป็นหลัก เรียกว่าชุดฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรมใช้ทฤษฎีการรับสารของ บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) ตามทฤษฎีบทเรียนโปรแกรม คือ การให้ผู้รับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ทีละน้อยเป็นขั้นเป็นตอน ด้วยการ เรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์ตรง หรือได้มีโอกาสลงมือทำและคิดด้วยตัวเอง

๓. โมดูลฝึกอบรม (Module Training) หมายถึงการจัดการฝึกอบรมที่จัดเป็น ชุดฝึกอบรม (Training Package) หลายชุดต่อเนื่อง โมดูลฝึกอบรมแบ่งออกเป็นสองชนิดคือ

๑) โมดูลฝึกอบรมสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก มีลักษณะเป็นเอกสารฝึกอบรมบท เรียนโปรแกรมหลายเล่มต่อเนื่องกัน และเอกสารแต่ละเล่มจะมีคำแนะนำในการใช้เอกสารฝึกอบรม บทเรียนโปรแกรม รวมถึงกิจกรรมที่ให้ปฏิบัติ และการวัดผลด้วยตนเอง และวัดผลโดยผู้จัดการ ฝึกอบรม

๒) โมดูลฝึกอบรมสื่อประสมเป็นหลัก เป็นชุดฝึกอบรมสื่อประสมหลายชุด ต่อเนื่องกันตามที่ถูกออกแบบโมดูลการฝึกอบรมและผู้จัดระบบฝึกอบรมได้ออกแบบและจัดระบบไว้ ปัจจุบันโมดูลฝึกอบรมสามารถจัดสถานการณ์จำลองการฝึกอบรมโดยอาศัยคอมพิวเตอร์

๒) ชุดฝึกอบรมสามารถแบ่งตามลักษณะการดำเนินการ กล่าวคือ ชุดฝึกอบรมที่แบ่งตาม ลักษณะการใช้งาน สามารถแบ่งได้ ๔ ประเภท คือ

๑.ชุดฝึกอบรมแบบบรรยาย เป็นชุดฝึกอบรมที่มุ่งขยายเนื้อหาสาระการสอนแบบ บรรยายให้ชัดเจน ช่วยให้ผู้สอนพูดน้อย โดยพยายามให้สื่อการสอนทำหน้าที่แทน ชุดฝึกอบรม บรรยายนี้นิยมใช้กับการฝึกและการสอนในระดับอุดมศึกษา ที่ยังให้ความสำคัญกับการสอนแบบ บรรยายอยู่ ชุดฝึกอบรมแบบนี้มีเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

๒. ชุดฝึกอบรมแบบกลุ่ม เป็นชุดฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมไป ประกอบ กิจกรรมกลุ่ม เช่นการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

ชุดฝึกอบรมทางไกลมีองค์ประกอบดังนี้ (๑) คู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม เป็นชี้แนะแนวทางใน การใช้ชุดฝึกอบรมให้กับวิทยากรหรือครูผู้ให้ชุดฝึกอบรม (๒) แบบฝึกหัด เป็นคู่มือของนักเรียนหรือผู้ เข้ารับการฝึกอบรมที่ต้องใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนจากชุดฝึกอบรม (๓) เนื้อหาสาระ การถ่ายทอดเนื้อหาสาระจะผ่านทางสื่อเช่นบัตรเนื้อหา บัตรคำ เอกสารคำสอน เทปบันทึกเสียง สไลด์ (๔) สื่อเพื่อใช้ในการเสนอเนื้อหาสาระ และ (๕) การประเมิน ต้องประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง หรือ ประเมินจากแบบทดสอบ

๓. ชุดฝึกอบรมตามเอกัตภาพหรือชุดฝึกอบรมแบบรายบุคคล เป็นชุดฝึกอบรมที่ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามความแตกต่างระหว่างบุคคลอาจในโรงเรียน

หรือที่บ้านก็ได้เพื่อให้ผู้เรียนก้าวไปข้างหน้าตามความสามารถของผู้เรียน ชุดฝึกอบรมรายบุคคลอาจออกมาในรูปของหน่วยการสอนย่อยหรือ “โมดูล”

๔. ชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นชุดฝึกอบรมที่ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ต่างถิ่น ต่างเวลากัน มุ่งสอนให้ผู้เรียน ได้ศึกษาด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน ประกอบไปด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษาเช่น ชุดการเรียนรู้ทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นอกจากนี้แล้วยังมีชุดฝึกอบรม ชุดการเรียนรู้ของผู้ปกครอง และชุดการเรียนรู้ทางไปรษณีย์

โดยสรุป ชุดฝึกอบรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ (๑) แบ่งตามลักษณะโครงสร้างมี ๓ ชนิด คือ ชุดอุปกรณ์ชุดฝึกอบรม ชุดฝึกอบรม และ โมดูลชุดฝึกอบรม และ (๒) แบ่งตามลักษณะการดำเนินการมี ๔ ชนิด คือ ชุดฝึกอบรมแบบบรรยาย ชุดฝึกอบรมแบบกลุ่ม ชุดฝึกอบรมตามเอกัตภาพ หรือชุดฝึกอบรมแบบรายบุคคล และ ชุดฝึกอบรมทางไกล

๒.๒.๕ องค์ประกอบชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “องค์ประกอบชุดฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศนะดังนี้

นิพนธ์ ศุขปรีดี กล่าวว่า องค์ประกอบของชุดฝึกอบรมมี ๒ ประเภท^{๒๑}คือ .

๑) องค์ประกอบของผลที่ได้รับในการพัฒนาชุดฝึกอบรม กล่าวคือ องค์ประกอบของผลที่ได้รับในการพัฒนาชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย

๑. คู่มือการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมทุกชุดจะต้องมีคู่มือสำหรับชุดฝึกอบรมนั้น ๆ สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของวิทยากรผู้มีหน้าที่ฝึกอบรมนั้น คู่มือการฝึกอบรมจะช่วยให้วิทยากรรับทราบถึงขั้นตอนต่างในการวางแผน เตรียมการ ตลอดจนดำเนินการวิธีวิธีการฝึกอบรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการฝึกอบรม ก็จะเป็นการแนะนำให้ผู้รู้ถึงวิธีการใช้และศึกษาจากชุดฝึกอบรมนั้น ๆ

๒. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบที่จะเสนอหรือถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในชุดฝึกอบรมไปสู่ผู้รับการฝึกอบรม และที่สำคัญที่สุดคือการใช้สื่อที่ผู้รับการฝึกอบรมจะได้รับ การถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพราะเกิดจากชุดฝึกอบรมเดียวกันนั่นเอง

๓. กิจกรรมในชุดฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบที่ได้จัดเตรียมสื่อและวิธีการของการจัดฝึกอบรมไว้ ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่วิทยากรผู้มีหน้าที่ฝึกอบรม สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ

๔. การประเมินในชุดฝึกอบรม การประเมินในชุดฝึกอบรม มี ๒ ลักษณะคือการประเมินผู้รับการฝึกอบรมกับการประเมินชุดฝึกอบรมเพื่อหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้รับการฝึกอบรมและประเมินประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม จะต้องมีการกำหนดและจัดทำวิธีการและเครื่องมือประเมิน

๒) องค์ประกอบชุดฝึกอบรมเชิงระบบ กล่าวคือ องค์ประกอบของชุดฝึกอบรมเชิงระบบแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

^{๒๑} นิพนธ์ ศุขปรีดี, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒) หน้า ๑๕๔.

๑. องค์ประกอบของชุดฝึกอบรมด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อ อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ปรัชญาการฝึกอบรม แผนและนโยบายการฝึกอบรม หลักสูตร และเนื้อหาสาระการฝึกอบรม

๒. องค์ประกอบชุดฝึกอบรมในด้านการดำเนินการฝึกอบรม เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดพื้นฐานของระบบการฝึกอบรมในด้านหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์ การศึกษาระบบและวิธีการฝึกอบรมที่มีอยู่ การกำหนดปัจจัยนำเข้าในการออกแบบการฝึกอบรมด้านกระบวนการฝึกอบรม

๓. องค์ประกอบการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตรวจสอบความสำเร็จของผู้รับการฝึกอบรมสามารถปฏิบัติกิจกรรมหรือมีความสามารถตามวัตถุประสงค์ย่อยและวัตถุประสงค์หลักของการฝึกอบรม และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงชุดฝึกอบรมให้เหมาะสม ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์การฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป องค์ประกอบของชุดฝึกอบรม มี ๒ ประเภทคือ (๑) องค์ประกอบของผลที่ได้รับ การพัฒนาชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย คู่มือ สื่อ กิจกรรม และการประเมิน (๒) องค์ประกอบชุดฝึกอบรมเชิงระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า การดำเนินการ การวัดและประเมินผล

๒.๒.๖ องค์ประกอบชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “องค์ประกอบชุดฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศณะดังนี้

นิพนธ์ ศุขปรีดี กล่าวว่า การออกแบบชุดฝึกอบรมประกอบ ๓ ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการออกแบบชุดฝึกอบรม กล่าวคือ ในการออกแบบชุดฝึกอบรมนั้น ขั้นตอนก่อนที่จะดำเนินการออกแบบประกอบด้วย

๑. การศึกษาแนวคิดพื้นฐานสำหรับชุดฝึกอบรม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลการออกแบบชุดฝึกอบรม

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการออกแบบชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ๒ ประเภท ประเภทแรกคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ชุดฝึกอบรมประเภทชุดฝึกอบรม ซึ่งเป็นการกำหนดแบบกว้างๆ ไม่เจาะจงชัดเจนลงไปนัก เพื่อให้ผู้ใช้ชุดฝึกอบรมได้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชุดฝึกอบรมให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการจัดฝึกอบรมได้โดยง่าย เช่น “ชุดฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร” ส่วนอีกประเภทหนึ่งนั้นคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ชุดฝึกอบรมประเภทโมดูลฝึกอบรม จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนในขั้นการออกแบบชุดฝึกอบรม เพราะชุดฝึกอบรมประเภทนี้จะจัดการฝึกอบรมพร้อมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ไม่มีในสถานที่ฝึกอบรม เป็นชุดเพื่อการฝึกอบรมวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น “ชุดฝึกอบรมการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนแบบบรรยาย”

^{๒๒} นิพนธ์ ศุขปรีดี, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๘.

๒) การศึกษาชุดฝึกอบรมที่มีอยู่ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ชุดอุปกรณ์ชุดฝึกอบรม ชุดฝึกอบรม และ โมดูลฝึกอบรม ที่มีอยู่ก่อนแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบชุดฝึกอบรมต่อไป

๓) การออกแบบจำลองชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย ๔ ชั้น คือ

๑. การกำหนดปัจจัยนำเข้าเพื่อการออกแบบชุดฝึกอบรม ครอบคลุมการวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ และได้มาเป็นปัจจัยนำเข้าของชุดฝึกอบรม โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

๑. เป็นทรัพยากรที่เหมาะสมและเกื้อหนุนวัตถุประสงค์ในการออกแบบ

๒. ง่ายและมีราคาถูก

๓. วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยนำเข้าในระบบฝึกอบรมและไม่ต้องขนย้ายมาจากที่อื่น

๔. ไม่เป็นอันตรายต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่นเครื่องมืออันตรายต่าง ๆ สัตว์ร้ายที่ควบคุมยาก แต่ถ้าจำเป็นต้องใช้เครื่องมืออันตรายต่าง ๆ เช่น วัตถุระเบิด ก็ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้รับการฝึกอบรม

๕. ต้องไม่ขัดต่อ ปรัชญา ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

๖. ต้องเกื้อหนุนต่อการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

๗. เกื้อหนุนต่อกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนที่ละน้อยในการนำเสนอเนื้อหาสาระหรือปฏิบัติการกิจกรรมการฝึกอบรมของชุดฝึกอบรมที่ออกแบบ

๘. ต้องเกื้อหนุนต่อความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจกรรมของชุดฝึกอบรม

๙. เกื้อหนุนต่อการให้รางวัลความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจกรรมสำเร็จตามเกณฑ์ของชุดฝึกอบรม

๒. การกำหนดกระบวนการออกแบบชุดฝึกอบรม พิจารณาจากปัจจัยที่เกื้อหนุนวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดที่จะกำหนดสื่อที่ใช้ปฏิบัติการกิจกรรมของผู้ให้และผู้รับการฝึกอบรมในชุดฝึกอบรม

๓. การกำหนดการประเมินผลลัพธ์และผลย้อนกลับในชุดฝึกอบรม กำหนดทั้งด้านการเตรียมการฝึกอบรมการดำเนินการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม เพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบชุดฝึกอบรม

๔. การออกแบบจำลองชุดฝึกอบรม เป็นการกำหนดทางเลือกในการออกแบบชุดฝึกอบรม และออกแบบจำลองตามรูปแบบตามที่กำหนดในการออกแบบชุดฝึกอบรม

โดยสรุป การออกแบบชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ การศึกษาชุดฝึกอบรมที่มีอยู่ และ การออกแบบจำลองชุดฝึกอบรม

๒.๒.๗ การผลิตชุดฝึกอบรม

นักวิชาการได้กล่าวถึง “การผลิตชุดฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศณะดังนี้

นิพนธ์ สุขปรีดี กล่าวถึงการผลิตชุดฝึกอบรมไว้ตามขั้นตอนดังนี้

๑) การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการฝึกอบรม ในกระบวนการฝึกอบรมที่ดีจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ผู้จัดการฝึกอบรมและผู้รับการฝึกอบรมสามารถที่จะทราบว่าตนเองจะ

ฝึกอบรมเกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้วผู้รับการฝึกอบรมและผู้ให้การฝึกอบรมจะสามารถประเมินผลของการฝึกอบรมครั้งนี้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้ไว้หรือไม่ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในรูป “วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม” คือวัตถุประสงค์ที่ผู้ให้การฝึกอบรมกำหนดให้ผู้รับการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงในการฝึกอบรม

๒) การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเพื่อการฝึกอบรม มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการดังนี้

๑. ต้องบรรยายให้ทราบ ว่าผู้รับการฝึกอบรมมีความสามารถจะแสดงพฤติกรรมอะไร ต้องบรรยายด้วยถ้อยคำชัดเจน ช่วยให้เราสามารถสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดพฤติกรรมเหล่านั้น และเห็นการแสดงออกของผู้รับการฝึกอบรมด้วยการใช้คำแสดงอาการ เช่น เขียน บอก เล่า แยก จำแนก แก่ สร้าง เปรียบเทียบ บอกความแตกต่าง เป็นต้น และควรหลีกเลี่ยงคำต่อไปนี้คือ รู้ เข้าใจ ชាប់ซึ้ง นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า

๒. ต้องบรรยายเงื่อนไข ของการสังเกตเชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนว่าผู้รับการฝึกอบรมแสดงออกมาให้เห็นนั้น ภายใต้เงื่อนไขอันใด การเขียนเงื่อนไขของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จะต้องตอบคำถามต่อไปนี้

ก. การกระทำพฤติกรรมที่กำหนดไว้มีอะไรเป็นเครื่องช่วยในการที่จะแสดงออกเชิงพฤติกรรม

ข. การกระทำเชิงพฤติกรรมมีอะไรที่ไม่ได้กำหนดเงื่อนไข เช่นให้ผู้รับการฝึกอบรมฉายสไลด์ได้ เราต้องเข้าใจว่าการที่ผู้รับการฝึกอบรมแสดงอาการฉายสไลด์นั้นไม่ได้กำหนดว่าเป็นเครื่องฉายสไลด์รูปแบบหรือ รุ่นใด

ค. การบรรยายเงื่อนไขในวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ควรจะใช้คำต่อไปนี้ กำหนดหัวข้อให้ กำหนดเนื้อหาในห้องเรียน ในห้องมืด ไม่ต้องดูต้นแบบ เขียนสื่ด้วยมือไม่ใช่เครื่องมือ ฯลฯ

๓. กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำ ที่ผู้ให้การฝึกอบรมจะให้ผู้รับการฝึกอบรมสามารถแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ได้มากน้อยเพียงใด เช่น “สามารถควบคุมกล้องได้อย่างน้อยสองแบบ” “สามารถทำแผ่นใสด้วยวิธีสกรีนอย่างน้อย ๓ แผ่น เป็นต้น

๓) การจัดลำดับการนำเสนอ มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการดังนี้

๑. พิจารณาวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของการฝึกอบรม เป็นการพิจารณาว่าพฤติกรรมสุดท้ายที่เราต้องการในการฝึกอบรมนั้น ๆ คืออะไร จากนั้นก็ตั้งเป็นธงคำตอบไว้เพื่อที่จะให้เราดำเนินการหากรรมวิธีไปถึงคำตอบหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้นได้

๒. วิเคราะห์พฤติกรรม เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปว่าพฤติกรรมที่เราต้องการที่จะให้เกิดขึ้นหลังจากจบการฝึกอบรมนั้นมีอะไรบ้าง จากนั้นก็จัดลำดับขั้นตอนที่จะดำเนินการ เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมได้มีความรู้ความสามารถตามที่เรต้องการ

๓. จัดลำดับประสบการณ์การฝึกอบรม พิจารณาว่าในการฝึกอบรมนั้น สิ่งใดควร จะได้รับการดำเนินการก่อนหลัง เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรม มีความรู้ความสามารถเป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม

๔. กำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระการฝึกอบรม จากการที่เราวิเคราะห์พฤติกรรม อันที่จะนำไปสู่เป้าหมาย เราจะสามารถพิจารณาได้ว่า เนื้อหาสาระและประสบการณ์ใดที่เราจะบรรจุ ลงไปในชุดฝึกอบรม และมีลำดับก่อนหลังในการฝึกอบรมอย่างไร

๕. การพิจารณาหลักสูตรการฝึกอบรม ต้องพิจารณาจัดหัวข้อการฝึกอบรมให้ เหมาะสมสอดคล้องกับเวลาในการฝึกอบรม โดยการนำเนื้อหาสาระที่ต้องการบรรจุในชุดฝึกอบรมมา ทำการจัดทำเป็นขั้นเป็นตอนอย่างละเอียดจากนั้นก็พิจารณาตัดทอนตามความเหมาะสมให้สอดคล้อง กับเวลาของการฝึกอบรม เมื่อได้ตอนย่อยในการฝึกแล้วก็ดำเนินการค้นคว้าเนื้อหา จาก เอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ เพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ในการฝึกอบรมต่อไป

นิพนธ์ สุขปรีดี ได้เสนอไว้เป็นแนวคิดของ เกอร์ลาด และอิลาย มี ๙ ขั้นตอน^{๒๓} ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์และเนื้อหาการฝึกอบรม
๒. การวัดและประเมินผลก่อนการฝึกอบรม
๓. ยุทธศาสตร์การฝึกอบรม
๔. การจัดกลุ่มผู้รับการฝึกอบรม
๕. การจัดสรรเวลาการฝึกอบรม
๖. การจัดอำนวยความสะดวกและสถานที่การฝึกอบรม
๗. การเลือกสื่อฝึกอบรม
๘. การประเมินผลการฝึกอบรม
๙. การวิเคราะห์การฝึกอบรม

โดยสรุป การผลิตชุดฝึกอบรมประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ การเขียน วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การจัดลำดับการนำเสนอ ขั้นตอนการผลิต การเลือกสื่อ และ การประเมิน

๒.๓ รูปแบบการฝึกอบรมตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๓.๑ ความหมายของการฝึกอบรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “การฝึกอบรม” หลาย ๆ ทศณะดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า สิกขา ซึ่งมีความหมาย ไกลเคียงกับคำว่า ฝึกอบรม^{๒๔} ดังนี้

สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา (ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัด อบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน — the Threefold Learning; the Threefold Training)

^{๒๓} นิพนธ์ สุขปรีดี, เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗๙.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.84000.org/tipitaka/dic/> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

๑. อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง — training in higher morality)

๒. อธิจิตตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง — training in higher mentality)

๓. อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง — training in higher wisdom)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาวนา ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ฝึกอบรม^{๒๕} ดังนี้

ภาวนา ๔ (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development)

๑. กายภาวนา (การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development)

๒. สีลภาวนา (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development)

๓. จิตภาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development)

๔. ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา : cultivation of wisdom; intellectual development)

๒.๓.๒ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้ามีหลักการสอนที่มีความน่าสนใจ ดังนี้

๑. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ

๒. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึก ยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุพุทธิกถา

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.84000.org/tipitaka/dic/> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

๓. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียน ได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง

๔. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

๕. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

๖. สอนเท่าที่จำเป็นพอดี สำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

๗. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้ และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง อย่างพุทธพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย

๒.๓.๓ วิธีฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า

ธีรวาส บำเพ็ญบุญบารมี ได้กล่าวถึงการวิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า^{๒๖}ดังนี้

พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้งประกอบด้วย การวิเคราะห์ผู้ฟัง กำหนดรู้บริบทของผู้ฟัง กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน รูปแบบการนำเสนอ วิธีการนำเสนอ ลดส่วนที่เกิดและเพิ่มส่วนที่พร้อม การประเมินผล และการติดตามผล พระองค์ก็ทรงอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ในการสอนบุคคลระดับต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ สติปัญญาที่แตกต่างกัน พระองค์ได้ประยุกต์คำสอนแต่ละลักษณะให้มีความเหมาะสม เป็นการสอนที่แสดงถึงพุทธลีลาของพระองค์ ที่สำคัญการสอนในลักษณะนี้ของพระองค์ เป็นการนำเนื้อหาที่มีอยู่มาทำการตีความ โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้อง ตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

การสอนธรรมะของพระพุทธเจ้ามีวิธีการที่หลากหลาย พระองค์จะทรงพิจารณาจากบุคคลที่กำลังรับฟัง ถ้าบุคคลมีระดับสติปัญญาน้อย ก็ทรงสอนธรรมะอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้มีปัญญา มากก็จะใช้อีกรูปแบบหนึ่ง แต่ถึงจะมีวิธีการสอนที่หลากหลายอย่างไร เมื่อจัดเข้าอยู่ในประเภทแล้ว จำแนกวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าได้

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบ ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมนั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสรู้กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่นบ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา

^{๒๖} ธีรวาส บำเพ็ญบุญบารมี, หลักการเผยแผ่พุทธธรรมศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา ตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจกนิยา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๐.

หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จม หรือได้รับความอับอาย ในการตอบ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทะนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็จะทรงดำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ

๒.๓.๔ วิธีฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า

เมื่อจะกล่าวถึงแนวทางการวางแผนการสอนของพระพุทธเจ้านั้น พระพุทธองค์จะทรงทำตามลำดับก่อนหลัง คล้ายกับการฝึกอบรมตามแนวทางสมัยใหม่ รายละเอียดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ดังนี้

๑. วิเคราะห์ ผู้ฟังพระพุทธองค์จะทรงศึกษาและเลือกบุคคลอย่างละเอียดดังปรากฏอยู่ในพุทธ กิจที่ทรงใช้ประจำคือในเวลาใกล้สว่างจะทรงตรวจดูสัตว์โลกผู้สมควรได้รับพระกรุณา

๒. กำหนดรู้บริบทของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมชุมชน จารีตประเพณี อุปนิสัย ระดับสติปัญญา เป็นต้น

๓. กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน มีขั้นตอนการเลือกธรรมที่จะนำมาสอนนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้ฟังย่อมมีความพร้อมมีคุณสมบัติบริบททางสังคมที่ต่างกัน มีอินทรีย์ที่แก่กล้าต่างกัน การกำหนดเนื้อหาสาระที่มีความยากง่ายให้ตรงกับความต้องการของผู้รับฟัง ย่อมมีผลต่อการรับรู้ธรรมะของผู้ฟังทั้งสิ้น

๔. รูปแบบการนำเสนอพระพุทธเจ้าทรงมีรูปแบบในการสอนมากมายเช่นการสนทนาการบรรยายและการตอบปัญหา เป็นต้น

๕. วิธีการนำเสนอพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลายเช่นบางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบบางครั้งใช้วิธีตอบปัญหาบางครั้งใช้วิธีเล่านิทานมา ประกอบเป็นต้น

๖. ลดส่วนที่เกินเพิ่มส่วนที่พร่อง การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์ต่อชาวโลก โดยอาศัยพระกรุณาธิคุณเป็นที่ตั้ง

๗. การประเมินผล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการประเมินผลในการแสดงธรรมะทุกครั้ง เมื่อจบการแสดงพระธรรมเทศนาแล้วจะเกิดคำว่า อัมมาภิสมโย คือการได้บรรลุธรรมตามเหตุปัจจัย ส่วนคนที่อยู่ในที่ประชุม นั้น ก็สามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไปตามความแก่กล้าของอินทรีย์

๘. การติดตามผล พระพุทธองค์จะทรงติดตามผลความคืบหน้า ในเรื่องที่ทรงสอนไป ดังเช่น ทรงมอบให้พระสารีบุตรเถระเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทแก่ราธะผู้บวช ในภายหลังจากบวชแล้วได้ไม่นานพระสารีบุตรนำเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ จึงได้ตรัสถามถึงความเป็นมาของพระราธะซึ่งพระสารีบุตรก็ทูลว่าพระราธะเธอเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายเหลือเกิน

แสดงให้เห็นได้ว่า วิธีการเผยแพร่ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นทรงใช้พุทธวิธีในการสอนได้อย่างมีระบบ มีผลสัมฤทธิ์ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงถาวรมาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะทรงมีพระคุณสมบัติในฐานะผู้ส่งสารผู้มีจุดมุ่งหมาย มีวิธีการสอนมีอุบายประกอบการสอน มีรูปแบบและแผนการสอนเป็นอย่างดี

๒.๓.๕ เครื่องมือการสอนของพระพุทธเจ้า

ในการสอนของพระพุทธเจ้ามีเครื่องมือช่วยในการสอนมากมาย เครื่องมือของพระองค์คือ เทคนิคการสอนในหลากหลาย ดังนี้

๑) พุทธลีลาในการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะได้ดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ

๑. สันทสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงหรือจัง ดังจึงมือไปดูเห็นกับตา

๒. สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา ใ้ใจให้อาจหาญแก่ว้าว้าว คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะมีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สูงงาน ไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนียวไม่กลัวยาก

๔. สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้ชุ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

๒) เทคนิคของพระพุทธเจ้า

การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุบายการสอนที่ดีก็ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็เลยไม่ประสบความสำเร็จ หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่าขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้กลวิธีหรือเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี ประกอบด้วย ๑๐ วิธี คือ

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายช่วยให้เข้าใจเนื้อความได้ง่ายและชัดเจน ซึ่งการสอนแบบนี้ จะเห็นได้ชัดเจนจากนิทานที่ปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะนิทานชาดกอย่างเดียวที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็มีมากถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่นสอนเรื่องความเสียหายอันเกิดจากความไม่สามัคคี โดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพีหรือสอนเรื่องการอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยการยกเอาพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่าง โดยตรัสยกย่องว่า "เป็นผู้มีสติ มั่นประกอบความเพียร ไม่ติดในที่อยู่ ละความห่วงอาลัยไปเหมือนหงส์ละเปลือกตมไป ฉะนั้น" ดังนั้นการสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอน

ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยตัวละครอื่น ๆ จะมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก และการสอนแบบนี้เป็นการนำตัวละครมาใช้ตีความธรรมะ ให้มีความหลากหลายและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

๒ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา เป็นการอธิบายเพื่อทำเรื่องที่น่าเข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นนามธรรม พระพุทธเจ้าก็ทรงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยชัดเจน เช่น ครั้งพระพุทธเจ้าตรัสสอนแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่น เหมือนคนโปรยเมล็ด แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพราหมณ์ปกปิดร่างพรางกายตนไว้” หรือครั้งที่พระองค์ตรัสในคราวที่ประทับอยู่ในอารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถีว่า “สมณพราหมณ์พวกหนึ่งแล่นเลยไป ไม่บรรลุลหรรษที่เป็นสาระ ชื่อว่าพอกพูนเครื่องพินณาการใหม่ๆยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ตนได้เห็นแล้วและฟังอย่างนี้ จึงตกสู่หลุมถ่านเพลิงตลอดไป เหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมันฉะนั้น” คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ยากเข้าใจยาก ปรากฏความเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือเปรียบเทียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบนามธรรม ก็ช่วยให้ความหมายมีความหนักแน่นขึ้น การใช้ข้ออุปมานี้เป็นกลวิธีประกอบการสอน ที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยมากในการแสดงธรรม

๓ การใช้อุปกรณ์การสอนเป็นการใช้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเป็นสื่อในการสอน ซึ่งก็จัดอยู่ในลักษณะที่คล้ายการใช้วิธีการอุปมา วิธีการสอนแบบนี้พระพุทธองค์จะทรงใช้อุปกรณ์รอบตัวของพระองค์ เป็นสื่อในการแสดงธรรม เช่น ในครั้งที่ประทับอยู่ที่สี่สรวณโกสัมพีนคร ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประตูเป็นอุปกรณ์ คือพระองค์ได้หยิบใบประตูลายมาเล็กน้อยแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในป่ากับใบพระหัตถ์ของพระองค์ที่ไหนมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายก็ทูลว่าใบไม้มากกว่าอย่างแน่นอน แล้วพระองค์ก็ตรัสแสดงการที่พระองค์ไม่ทรงสอนทั้งหมด เพราะคำสอนของพระองค์นั้นมีมากมายเหมือนไม้ประตูลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้น

๔ การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดูวิธีการสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรมคือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู ในวิธีการสอนนี้เป็นลักษณะของความเป็นผู้นำที่แท้จริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความมั่นใจในผู้สอน วิธีการที่ดีที่สุดคือการทำให้ดู พระพุทธเจ้าถือว่าเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้ เช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอนจมกองมูลและคูถของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดมีความปรารถนาที่จะเข้าไปดูแลพยาบาล พระพุทธเจ้าจึงสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ในอาวาสนั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติดูแลพยาบาลภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เอง หลังจากที่ทรงดูแลจนภิกษุที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้ว ในตอนประชุมได้ตรัสไว้เพื่อเป็นข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเถิด”

๕ การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ เป็นเรื่องของการใช้ความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ การสอนแบบนี้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่ทรงรอบรู้ทุกด้าน ในการที่พระองค์ทรงใช้วิธีการสอนแบบเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่นี้ จะเห็นได้จากกรณีของเวรัญชพราหมณ์ ที่มากล่าวต่อว่าพระองค์ต่าง ๆ นานาแทนที่พระองค์จะ

ปฏิเสธการกล่าวหาว่านั้น กลับนำคำกล่าวหามาอธิบายด้วยการใช้ภาษา การเล่นคำโดยการนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์ เช่น ในข้อกล่าวหาที่พราหมณ์ต่อว่าพระพุทธองค์ว่า“ท่านพระโคตมเป็นคนไม่มีสมบัติ” ซึ่งสมบัติในความหมายของพราหมณ์ เป็นการกล่าวถึงสมบัติภายนอก ที่เป็นเครื่องตอบสนองความต้องการพื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าให้ความหมายการไม่มีสมบัติคือ การละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุนั้น ๆ เพราะการติดรากเหง้าแห่งอกุศลทั้งหลายชื่อว่าไร้ซึ่งความเป็นคนมีสมบัติ เพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง เป็นต้น

ด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระพุทธองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีใช้อยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟัง ผู้เรียนหันมาสนใจและกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่ และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่าคำว่าพรม, พราหมณ์, อริยะ, ยัญ, ตบะ, ไฟบูชา ฯลฯ ซึ่งเป็นคำในลัทธิศาสนาเดิมก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างอื่น

๖ การใช้อุบายเลือกคนและการปฏิบัติเป็นรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้เร็ว ซึ่งวิธีนี้เราจะเห็นได้จากหลังการตรัสรู้ใหม่ๆ ของพระพุทธองค์ การสอนแต่ละครั้งในช่วงนั้น จะเน้นหนักไปในด้านผู้นำในชุมชน เช่นครั้งตรัสรู้แล้วก็เลือกที่จะโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่าพวกเขามีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ และต่อมาก็สอนชายหนุ่มที่ชื่อว่าสกลบุตร ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีและผู้นำของชายหนุ่มในชุมชนนั้น เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์และสกลบุตรนี้ จะเป็นสาวกที่จะช่วยในการเผยแผ่คำสอนได้มากการสอนผู้ปกครองแผ่นดินของพระพุทธองค์ ก็ทรงใช้วิธีการนี้เช่นเดียวกัน เพราะเมื่อทำให้ผู้นำให้ความสนใจและศรัทธาได้แล้ว ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาย่อมปฏิบัติตามผู้นำในที่สุด เช่น กรณีของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้แสดงให้เห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงมองการณ์ไกล ในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีการเริ่มต้นสอนที่บุคคลซึ่งเป็นประมุขหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น ๆ ก่อน

การเผยแผ่ธรรมของพระพุทธองค์เมื่อครั้งตรัสรู้ใหม่ๆ ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์ เมื่อครั้งออกแสวงหาธรรมก่อน ข้อนี้พิจารณาได้ทั้งในแง่ที่ปัญจวัคคีย์เป็นผู้ใฝ่ธรรมมีอุปนิสัยอยู่ก่อนแล้ว ทั้งในแง่ที่เป็นผู้เคยมีอุปการะกันมา หรือในแง่ที่เป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้เคยเกี่ยวข้องหมดความคลางแคลงใจในพระองค์ ตัดปัญหาในการที่ท่านเหล่านี้ อาจไปสร้างความคลางแคลงใจแก่ผู้อื่นต่อไปด้วย ครั้งเสร็จจากการสั่งสอนปัญจวัคคีย์แล้ว ก็ได้โปรดสกลบุตรพร้อมทั้งเศรษฐีผู้เป็นบิดาและญาติมิตร

ครั้นเมื่อเสด็จเข้าแคว้นมคธก็ได้โปรดชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมบริวารทั้งพัน เริ่มต้นด้วยชฎิลคนที่เป็นพี่ก่อน แล้วนำชฎิลเหล่านี้ผู้กลายเป็นพระสาวกแล้วเข้าสู่นครราชคฤห์ ประกาศธรรม ณ พระนครนั้น หลังจากนั้นก็ได้พระราชาเป็นสาวก นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ ด้วยพระปรีชาญาณอย่างแท้จริง เพราะพระองค์ทรงรู้จักเลือก ที่จะหาแกนนำในการเผยแผ่ธรรมของพระองค์ จากบุคคลที่เป็นหัวหน้าในชุมชนนั้น ๆ

๗ การรู้จักจังหวะและโอกาส พระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นถึงพุทธวิธีในการสอนที่พระองค์ทรงปฏิบัติต่อบุคคลระดับต่าง ๆ ได้ดี การสอนแบบนี้พระองค์จะทรงดำรงถึงความเหมาะสมความ

พร้อมของผู้ที่จะรับฟัง ตลอดจนถึงเหตุการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม ในการที่จะแสดงธรรมหรือบัญญัติข้อปฏิบัติต่าง ๆ เช่น กรณีของการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อ พระองค์ก็จะต้องมีมูลเหตุของความผิดที่เกิดขึ้นเสียก่อน แล้วจึงสอนโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิด หลังจากนั้นก็จะบัญญัติสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ หรือที่ควรปฏิบัติ ซึ่งต่อมาเรียกว่าพระวินัย เช่น กรณีของพระสุทินที่ต้องอาศัยปาราชิกด้วยการเสพเมถุนธรรมกับอดีตภรรยาของตนต่อมาพระองค์ก็ได้ทรงบัญญัติ ในเรื่องความผิดที่ประพฤติแล้วขาดจากความเป็นพระข้อที่ ๑ และอีกกรณีหนึ่งที่แสดงถึงการรู้จักใช้จังหวะและโอกาสของพระพุทธองค์ก็คือ ในเรื่องของการสังคายนา เมื่อครั้งยังทรงพระชนม์อยู่มีภิกษุหลายรูปเข้าไปทูลแสดงความประสงค์ให้พระองค์ทำสังคายนา แต่กาลเวลายังไม่สมควรจึงตรัสห้ามเสีย แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อลัทธิอื่น ๆ ที่มีการแตกแยกเพราะครูอาจารย์สิ้นไป และทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้วโดยการอ้างตัวอย่างจากลัทธิต่าง ๆ และเหตุปัจจัยที่เหมาะสม จึงมีมติให้ภิกษุได้ทำสังคายนา โดยทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย และได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุมีพระสารีบุตร เป็นต้น ได้ทำการสังคายนาในโอกาสที่เหมาะสม

๘ ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการวิธีการสอนนี้เป็นการแสดงถึง การรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาของพระพุทธองค์ที่ใช้สอนบุคคลระดับต่าง ๆ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ลดละตั้นหามาจะ ทุญฺญเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมีผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ เช่น กรณีที่พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าที่มีวิธีการฝึกด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรง ทั้งวิธีแบบสุภาพและรุนแรงจนกระทั่งสุดท้ายเมื่อฝึกไม่ได้ก็ฆ่าทิ้งเสีย พระพุทธองค์ก็ใช้วิธีการที่คนฝึกม้ากล่าวไว้ นั่น ย้อนกลับมาเป็นอุปกรณ์การสอนของพระองค์ ด้วยพระดำรัสว่า “เราอย่าฝึกคนด้วยวิธีละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีที่ทั้งละมุนละไมและทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง และถ้าฝึกไม่ได้ก็ฆ่าเสีย” แต่ในกรณีการฆ่าของพระองค์นั้นหมายถึงการไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลที่ไม่มีความสนใจในธรรม จึงฆ่าเสียคือปล่อยให้หล่นไปสู่หนทางที่ไม่ดี เพราะสาเหตุจากการไม่สนใจของบุคคลนั้น การทำในลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นการฆ่าในอริยวินัย

๙ การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษในที่นี้คือการลงโทษซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัย มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัลคือการแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่งไม่รุกรานใคร แต่เป็นการกล่าวสรรเสริญในการกระทำที่ถูกต้อง และถือว่าเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย ในเรื่องของ การลงโทษ เช่นการลงพรหมทัณฑ์ต่อพระฉันทะซึ่งมีความเยอหยิ่งว่าตนเองเป็นผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์จนกระทั่งออกบวช เป็นเหตุให้พระฉันทะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ด้วยเหตุนี้เพื่อให้พระฉันทะรู้จักสำนึกในการกระทำของตนเอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้มีการลงพรหมทัณฑ์ด้วยการไม่ให้ผู้ใดพูดคุย หรือกล่าวตักเตือนอะไรเลยแก่พระฉันทะ โดยตรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จปรินิพพานว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันทะ ด้วยการที่ว่า แม้ภิกษุฉันทะจะพึงพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือน พราสาณเธอ”

การให้รางวัลของพระพุทธองค์นั้นที่ปรากฏเด่นชัดก็คือ การตรัสยกย่องในความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่าเป็น “เอตทัคคะ” เช่นกรณียกย่องพระสารีบุตรว่ามีความเป็นเลิศในด้านผู้มีปัญญามาก มีความเข้าใจอรรถแห่งธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งได้ โดยเปรียบพระสารีบุตรเหมือนเสนาบดีที่มีความรอบรู้ได้อย่างสูงสุด ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “นรชนใดผู้ไม่ต้องเชื่อใคร รู้จักนิพพานที่ปัจจัยอะไรปรุงแต่งไม่ได้ตรอยต่อแห่งการเกิดใหม่ ทำลายโอกาสแห่งการท่องเที่ยวไปในสงสารความคลายหวังแล้ว นรชนนั้นแล เป็นบุรุษสูงสุด” แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงใช้การชมเชยกย่องบ้างก็เป็นไปใน

รูปการยอมรับคุณค่าความดีของผู้อื่น เป็นการกล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงยกย่องเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่างหรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูก

๑๐ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราวย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมต้องอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมเป็นเรื่องเฉพาะคราวไปในการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้าต้องเจอกับปัญหามากมาย และพระองค์ก็ต้องอาศัยปฏิภาณแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่นกรณีของครอบครัวพราหมณ์ที่อยู่ในเมืองราชคฤห์ ฝ่ายสามีนับถือศาสนาพราหมณ์แต่ภรรยา นับถือพระพุทธศาสนา และภรรยาก็สรรเสริญแต่พระพุทธคุณอยู่ตลอดเวลา จนสามีไม่พอใจ คอยพูดว่าร้ายพระพุทธเจ้าต่าง ๆ นานา จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งภรรยาทำอาหารหล่น แล้วเปล่งอุทานด้วยคำพูดที่แสดงออกถึงความเคารพต่อพระพุทธเจ้า พราหมณ์เกิดความไม่พอใจยิ่งนัก จึงไปเพื่อที่จะเอาชนะด้วยการถามให้พระพุทธเจ้าจนปัญญาในการตอบปัญหาว่า "บุคคลก่าจัดอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข ก่าจัดอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม พระองค์ทรงพอพระทัยการก่าจัดธรรมอย่างหนึ่งคืออะไร" พระพุทธเจ้าทรงใช้กลวิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการตรัสตอบว่า "บุคคลก่าจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข ก่าจัดความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก พราหมณ์ พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการก่าจัดความโกรธ ซึ่งมีรากเหง้าเป็นพิษ มียอดหวาน เพราะบุคคลก่าจัดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก" หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสแก้ปัญหาลบ พราหมณ์จึงเกิดความเลื่อมใสและยอมรับที่จะเป็นสาวกของพระองค์ ซึ่งเนื้อหาในการตรัสตอบปัญหาโดยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ากับพราหมณ์ แสดงถึงลักษณะความเป็นบรมครูของพระพุทธองค์อย่างหาใครเปรียบได้

๓) ท่าทีที่ทรงสอนของพระพุทธเจ้า

๑ ทรงสอนอย่างละมุนละม่อม เช่นพระพุทธเจ้าทรงตรัสกับคนฝึกม้า ชื่อเกสสีว่าทรงฝึกพระสาวกเหมือนที่นายเกสสีฝึกม้า คือ ฝึกอย่างละมุนละม่อมบ้าง อย่างรุนแรงบ้าง ใครที่ฝึกไม่ได้ก็ทรงฆ่าเหมือนกัน คือไม่ทรงสอน เลิกสอน การไม่สอนนั้นแหละคือการฆ่าในพระวินัยของพระอริยะ ทำนองเดียวกับนายเกสสีฆ่าม้าที่ฝึกไม่ได้เพื่อไม่ให้ขายพันธุ์เลย

๒ ทรงสอนอย่างเข้มงวดรุนแรง มีตัวอย่างมากมายที่แสดงถึงวิธีสอนอย่างเข้มงวดรุนแรงของพระพุทธองค์ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับอุปนิสัยหรืออินทรีย์ของเวไนยชน ทำนองเดียวกับช่างเหล็กจะต้องใช้ไฟแรงแก่เหล็กที่แข็งมาก บางคราวทรงใจพระวาจารุนแรง เพื่อให้ภิกษุได้สำนึกเช่น "คนไพร่ ๆ ทั้งนั้นส่งเสียงกันเอ็ดตะโร แต่หาเป็นคนไหนรู้ตัวว่าตัวเองเป็นพาลไม่ พวกบัณฑิตลืมหูลืมตาตามที่ต้องการ จะพูดอย่างไรก็พูดพาลไปอย่างนั้นเอง หาได้นำพาลถึงกิเลสอันเป็นเหตุให้ทะเลาะกันไม่ ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันยังมีได้แม้ในพวกคนกักขฬะที่เหี้ยวปล้นเมือง หักแข้งหักขาชาวบ้าน ฆ่าฟันผู้คนแล้วด้อนเอาม้าโคและขนเอาทรัพย์ไปเมื่อเป็นเช่นนั้นไหนเล่า ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจะมีแก่พวกเธอบ้างไม่ได้"

๓ ทรงสอนอย่างขอร้องวิงวอน ข้อความในธรรมทนายาสุตตรเป็นตัวอย่างแห่งการสอนอย่างขอร้องวิงวอน "ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นธรรมทนายา คือผู้มารับมรดกธรรมของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทนายา คือผู้รับมรดกอามิสของเราเลย เรามีความหวังในเธอทั้งหลายว่า ทำอย่างไร

หนอสาวกของเราจะพึงเป็นธรรมทายา ไม่เป็นอามิสทายา ถ้าพวกเธอเป็นอามิสทายา พวกเธอจะพึงได้รับคำติเตียนว่า ‘ดูเถิด...ดูสาวกของพระศาสดาล้วนเป็นอามิสทายาททั้งนั้นไม่เป็นธรรมทายาทเลย’ แม้เราเองก็จะถูกติเตียนว่ามีสาวกล้วนเป็นอามิสทายาท เพราะฉะนั้นเธอทั้งหลายพึงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทเลย”

๒.๓.๖ เป้าหมายการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า

เป้าหมายการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้าใน ๓ ประเด็น คือ ๑. จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า ๒. เป้าหมายสูงสุดในการสอนของพระพุทธเจ้า และ ๓. จุดหมายสูงสุดของการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสรุปได้ดังหัวข้อดังต่อไปนี้

๑) จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า

จุดมุ่งหมายในการที่ทรงสอน ๓ ประการ คือ

๑. อภิปัญญา ธรรมเทศนา คือ เพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นข้อนี้หมายความว่า สิ่งใดที่ทรงรู้แล้ว เห็นแล้ว แต่เมื่อทรงเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับคำสอนก็ไม่ทรงสอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้เห็นจริงเห็นแจ้งเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ

๒. สนิทานธรรมเทศนา คือ เพื่อให้ผู้ฟังตรองตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตนเอง หมายความว่า พระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ไม่ยากเกินไปจนถึงกับตรองตามแล้วก็ไม่เห็น และไม่ยากเกินไปจนไม่ต้องตรึกตรองขบคิดก็เห็นได้

๓. สัมปาฏิหาริย์ธรรมเทศนา คือ เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ๆ

๒) เป้าหมายสูงสุดในการสอนของพระพุทธเจ้า

แก่นแท้ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่ความหลุดพ้นการฟุ้งซ่าน ฟุ้งเทศน์ก็เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา จากความทุกข์เดือดร้อน ในพระสูตรสำคัญ ๆ อย่างอนัตตลักขณสูตรและอาทิตตปริยายสูตร พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงผลของการฟุ้งซ่านไว้ในตอนท้ายว่า คือความหลุดพ้นวิมุตติมี ๕ อย่างคือ

๑. ตทังควิมุตติ หลุดพ้นชั่วคราว หรือหลุดพ้นด้วยธรรมคู่ปรับ คือ ความพ้นจากกิเลสได้ชั่วคราว เช่น เกิดเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวชขึ้น หายกำหนดในกาม เกิดเมตตาสัน หายโกรธ แต่ความกำหนดและความโกรธนั้นไม่หายทีเดียว ทำในใจถึงอารมณ์งาม ความกำหนดกลับเกิดขึ้นอีก ทำในใจถึงวัตถุแห่งอาฆาต ความโกรธกลับเกิดขึ้นอีก อย่างนี้จัดเป็น ตทังควิมุตติ แปลว่าพ้นด้วยองค์นั้น ๆ

๒. วิกัมภณวิมุตติ หลุดพ้นด้วยการข่มหรือสะกดไว้ คือความพ้นจากกิเลสด้วยกำลังญาณ อาจสะกดไว้ได้นาน ๆ กว่าตทังควิมุตติแต่เมื่อญาณเสื่อมแล้วกิเลสอาจเกิดขึ้น อีกอย่างนี้จัดเป็น วิกัมภณวิมุตติ

๓. สมุจเฉทวิมุตติ หลุดพ้นด้วยการตัดขาดอย่างสิ้นเชิง คือความพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจ อริยมรรค กิเลสเหล่านั้นขาดเด็ดไปไม่กลับเกิดอีก อย่างนี้จัดเป็น สมุจเฉทวิมุตติ

๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ หลุดพ้นด้วยความสงบระงับ คือ ความพ้นจากกิเลสเนื่องมาจาก อริยมรรคถึงอริยผล ไม่ต้องชวนชวายเป็นเพื่อละอีกเพราะกิเลสนั้นสงบไปแล้ว อย่างนี้จัดเป็น ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ

๕. นิสสรณวิมุตติ หลุดพ้นด้วยการสลัดออกได้หมด คือความพ้นจากกิเลสที่ยังยืนมา ตลอดถึงเวลาสิ้นชีพ คือถึงนิพพาน อย่างนี้จัดเป็น นิสสรณวิมุตติ วิมุตติ ๕ ประการ ๒อย่างข้างต้น จัดเป็นวิมุตติชั้นโลกียะ ๓ อย่างข้างปลาย จัดเป็นวิมุตติชั้นโลกุตตระ การแสดงธรรมนั้นแม้จะแสดงให้ผู้ฟังถึงวิมุตติชั้นโลกุตตระไม่ได้ ก็ต้องพยายามให้ถึงวิมุตติชั้นโลกียะโดยเฉพาะก็คือตถังควิมุตติ ให้จงได้ เมื่อตั้งจุดหมายไว้เช่นนี้แล้ว การแสดงก็จะเป็นไปโดยตรงจุดมุ่งหมาย เช่นผู้ฟังมีทุกข์โทมนัสก็แสดงให้คลายจากทุกข์โทมนัสได้ มีมัจฉริยะก็แสดงให้คลายจากมัจฉริยะได้ มีโทสะก็แสดงให้คลายจากโทสะได้ มีความหลงใหลไปในทางที่ผิด เช่น อบายมุข ก็แสดงให้คลายจากอบายมุขได้ มีความประพฤติเสียหายอย่างใด ก็พยายามแสดงให้คลายจากความประพฤติเสียหายอย่างใด ถ้าแสดงได้อย่างนี้จึงชื่อว่าได้แสดงถึงจุดมุ่งหมายของการเทศน์แล้ว

จุดหมายอันเป็นประโยชน์สูงสุดนี้ พระพุทธเจ้าได้กำหนดไว้เป็นอุดมการณ์ของ พุทธศาสนิกชนคือ ปรมัตถประโยชน์ ปรมัตถประโยชน์ เป็นผลขั้นสูงสุดแห่งการศึกษาและการฝึกหัด อบรมตนของพุทธศาสนิกชนเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นจากความรู้อริยธรรมและรู้แจ้ง จนบรรลุขั้นแห่งการดับทุกข์ทั้งสิ้น กล่าวคือ สามารถตัดวงจรอันหมุนเนื่องของปัญหาให้ขาดลงได้ อาวุธที่สำคัญที่ใช้ตัดวงจรแห่งสังสารวัฏนี้คือ วิชาและปัญญา สามารถดับอวิชชา ตัณหา และอุปาทานอันเหตุแห่งทุกข์เสียได้ การบรรลุปรมัตถประโยชน์จึงเป็นการหลุดพ้นจากวังวนของความทุกข์ประสพความสงบขั้นสูงสุดคือ สงบจากกิเลส จิตใจไม่โยกคลอนสั่นไหวด้วยอารมณ์ เป็นอิสระเหนือการฉุดรั้งของราคะ โลภะ โทสะ และโมหะ ดับความร้อนรุ่มร้อน ปิดกั้น อกุศลทั้งปวง จนจิตสงบเย็นประกอบด้วย สันติ (สงบ) ปณีตะ (ประณีต) สุทธิ (บริสุทธิ์) และเกษม (ความเกษม) สภาวะเช่นนี้เรียกว่า นิพพาน

ผู้ที่ปฏิบัติตน คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ จนดับทุกข์ได้ทั้งสิ้นเช่นนี้ เรียกได้ว่าบรรลุ โลกุตระธรรม อันเป็นธรรมระดับสูง ซึ่งข้ามพ้นวิถีชีวิตอันเป็นวิสัยของโลก โลกุตระธรรม อันได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน เป็นสภาวะที่มั่นคง ถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป

ขณะที่ผู้ศึกษาพุทธธรรมทั้งหลาย กำลังฝึกหัดอบรมตนอยู่ และยังไม่สามารถก้าวไปถึง โลกุตระธรรมจนสำเร็จ ปรมัตถประโยชน์นั้น การเรียกการสอนตามหลักของพระพุทธศาสนาจึงมุ่งไปที่ จุดประสงค์อันจะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต ได้แก่ ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ขั้นต้น หรือประโยชน์ปัจจุบัน สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปหรือประโยชน์ในอนาคต

ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ เป็นจุดประสงค์ที่เป็นผลอันเกิดขึ้น เห็นได้ในทันทีที่บุคคลได้ ฝึกหัดอบรมตนตามองค์ธรรมที่นำไปสู่การบรรลุประโยชน์ปัจจุบัน ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทาน ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจเลี้ยงชีวิตในการศึกษาเล่าเรียน ในการทำธุระหน้าที่ของตน

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยความหมั่นไม่ให้เป็นอันตราย รักษาการงานของตัว ไม่ให้เสื่อมเสียไป

๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว

๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้พุ่มพายนัก

เมื่อบุคคลได้บรรลุจุดประสงค์ที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน ย่อมไม่ควรหยุดอยู่เพียงแค่จุดประสงค์ขั้นต้นนี้ หากแต่ต้องฝึกหัดอบรมตนให้รู้จักควบคุม กาย วาจา ใจ ให้บรรลุหลุดถอนจากรากเหง้าของอกุศลมูล เป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติตามสัมปรายิกัตถสังวัตตนิก ธรรม ๔ ซึ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นอันเป็นประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไป เรียกว่า สัมปรายิกัตถประโยชน์ องค์ธรรม ๔ ประการที่นำไปสู่จุดประสงค์นี้มี ๔ ประการ

๑. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล

๓. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการเสียสละ

๔. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนที่มุ่งบรรลุจุดประสงค์ในชีวิตอนาคต ย่อมต้องเริ่มต้นด้วยการสร้าง ศรัทธา คือความเชื่อ แล้วฝึกหัดอบรมตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ จนเกิดปัญญารู้เท่าทันความจริง ของชีวิตซึ่งเป็นโลกียธรรม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโครงการ

๒.๔.๑ ความหมายของการบริหารโครงการ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “การบริหารโครงการ” หลาย ๆ ทศณะดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมาย ของโครงการว่า หมายถึง กิจกรรมของแผนเป็นตัวปฏิบัติงานของแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์และ เป้าหมายเฉพาะที่ต้องการให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย รายละเอียดของกิจกรรมที่จะดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายและระยะเวลา^{๒๗}

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ให้ความหมายของโครงการว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ที่ กำหนดไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนด^{๒๘}

ประชุม รอดประเสริฐ ได้สรุปความหมายของโครงการว่า หมายถึง แผนงานที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย กิจกรรมหลายกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรในการ ดำเนินงานและ

^{๒๗}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือการติดตามประเมินผลแผนและโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๒).

^{๒๘}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารและการจัดการและประเมินผลการศึกษา หน่วยที่ ๘-๑๕, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒).

คาดหวังอย่างคุ้มค่า มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด มีวัตถุประสงค์จุดหมายชัดเจน มีพื้นที่ และบุคคลรับผิดชอบการดำเนินงาน^{๒๙}

โรเบิร์ต ดี ออสติน (Robert D. Austin) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง ชุดกิจกรรมที่มุ่งหวังที่จะผลิตงานที่มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง มีขอบเขตของเวลาภายใต้ จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดที่ชัดเจน^{๓๐}

จากความหมายของโครงการดังกล่าว สรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง กิจกรรม ที่กำหนดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งโดยเฉพาะและมีรายละเอียดของกิจกรรมชัดเจน ว่าทำอะไร ทำไปทำไม ใครทำ ทำเมื่อไร ทำอย่างไร และคาดว่าจะได้ผลอย่างไร

๒.๔.๒ ความจำเป็นของโครงการ

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ความจำเป็นของโครงการ” หลาย ๆ ทศวรรษดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ ได้กล่าวถึงความจำเป็นของโครงการ^{๓๑}ดังนี้

๑. ช่วยให้แผนมีความชัดเจน บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและรับรู้ถึงปัญหาของแผนร่วมกัน
๒. ช่วยให้การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมงาน ทั้งหมดหรือเป็นส่วนมากของแผน
๓. ช่วยให้แผนมีทรัพยากรใช้อย่างเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติจริงเพราะมีรายละเอียดในการใช้ชัดเจน
๔. ช่วยให้แผนมีความเป็นไปได้สูง เพราะมีผู้รับผิดชอบและมีความเข้าใจในการดำเนินงานเฉพาะโครงการที่ไม่ปะปนกัน
๕. ช่วยลดความขัดแย้งและขจัดความสับสนในหน้าที่
๖. สร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรในหน่วยงานและส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบร่วมกันตามความรู้ ความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่
๗. สร้างความมั่นคงให้กับแผนและสร้างความมั่นใจในการดำเนินงานให้กับผู้มีหน้าที่ในการวางแผนและผู้ใช้แผน
๘. การควบคุมแผนงานทำได้ง่ายและไม่ซับซ้อนเพราะงานได้แบ่งออกเป็นส่วนตามลักษณะเฉพาะของงาน

^{๒๙}ประชุม รอดประเสริฐ, **การบริหารโครงการ**, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๔๒).

^{๓๐}โรเบิร์ตดี ออสติน (Robert D. Austin) **การบริหารโครงการแปลจาก Managing Projects Large and Small** โดยคมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมมลการพิมพ์, ๒๕๕๐).

^{๓๑}ประชุม รอดประเสริฐ **การบริหารโครงการ**, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๙).

โรเบิร์ต ดี ออสติน (Robert D. Austin) กล่าวถึง ความจำเป็นของโครงการที่ทุกองค์กรต้องจัดทำให้ขึ้น^{๓๒} ดังนี้

๑. ทำให้รู้ว่าต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่องค์กรต้องการ
๒. ทำให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมที่ถูกกำหนดให้ต้องทำ
๓. สามารถระบุบุคคลกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการทุกระดับ
๔. สามารถระบุเกณฑ์ตัดสินความล้มเหลวและความสำเร็จได้ชัดเจน
๕. ทำให้การดำเนินงานตามกิจกรรมที่ระบุมีความเป็นไปได้มากขึ้น

สรุป โครงการมีความสำคัญเพราะทำให้การจัดกิจกรรมตามที่กำหนดมีความชัดเจนในเรื่องแนวทางการดำเนินงาน การกำหนดงบประมาณ บุคลากร ระยะเวลา ผลลัพธ์และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินเพื่อตัดสินสภาพความสำเร็จของโครงการ

๒.๔.๓ ส่วนประกอบของโครงการ

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ส่วนประกอบของโครงการ” ดังนี้

อำนาจ จันทรแป้น ได้เสนอองค์ประกอบของโครงการรายละเอียด^{๓๓} ดังนี้

๑. ชื่อโครงการ เป็นส่วนที่จะบอกให้ทราบว่าโครงการนั้นต้องการจะทำอะไร
๒. หลักการและเหตุผลส่วนนี้แสดงที่มาของการทำโครงการว่ามีเหตุผลความเป็นมาอย่างไร ชี้แจงรายละเอียดของปัญหา และความจำเป็นที่เกิดขึ้นอย่างมีน้ำหนัก ตลอดจน ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ
๓. วัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นผู้พิจารณาโครงการทราบว่า เมื่อตัดสินใจให้ทำโครงการนั้นแล้วผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามโครงการนั้นคืออะไร จะได้ผลงานใด เกิดขึ้น ข้อความที่แสดงวัตถุประสงค์ต้องเป็นรูปธรรม สามารถตีความหรือแปลความหมายได้ ชัดเจน ปฏิบัติได้ วัดได้
๔. เป้าหมาย จะแสดงถึงสิ่งที่จะต้องทำ ซึ่งแสดงได้ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพหรือในลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ภายใต้เงื่อนไขเวลา หรือเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง
๕. วิธีดำเนินการจะแสดงกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
๖. ระยะเวลา หมายถึง เวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินโครงการทั้งหมด ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ ถ้าโครงการระยะยาว ก็อาจจะมีการแบ่งช่วงการปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนซึ่งต้องแสดงช่วงระยะเวลาเหล่านั้นให้ชัดเจนด้วย
๗. งบประมาณ ปกติแล้วงบประมาณจะครอบคลุมเรื่องเงิน เรื่องกำลังคน และครอบคลุมถึงวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่จำเป็นต้องใช้ แสดงเป็นจำนวนเงิน งบประมาณ ยอดรวมตามปริมาณหมวดเงินที่ระบบงบประมาณนั้นกำหนดไว้ และตามแหล่งเงินที่คาดว่าจะได้มาสนับสนุนโครงการ

^{๓๒} โรเบิร์ต ดี ออสติน (Robert D. Austin), การบริหารโครงการแปลจาก Managing Projects Large and Small โดยคมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๕๐).

^{๓๓} อำนาจ จันทรแป้น, การประเมินโครงการเปิดสอนปริญญาโทภาคพิเศษวันเสาร์-อาทิตย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐).

๘. ผู้รับผิดชอบโครงการหมายถึงตัวบุคคลหรือคณะบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ

๙. การกำกับ ติดตาม และประเมินผล ในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นผู้พิจารณาโครงการทราบถึงวิธีการ ขั้นตอนในการติดตามงาน ในการกำกับและในการติดตามการ ประเมินผลงาน

๑๐. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ หมายถึง ผลพลอยได้หรือผลประโยชน์ที่เป็นผลพลอยได้ซึ่งเป็นผลที่อาจได้รับ นอกเหนือไปจาก ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ ซึ่ง อาจเขียนทั้งผลประโยชน์ทางตรงและผลกระทบของโครงการนั้นด้วย

สรุปได้ว่า โครงการทุกโครงการ ประกอบด้วย ส่วนประกอบสำคัญ ๓ ส่วน คือ การวางแผน การนำโครงการไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ และการตรวจสอบประเมินผลสำหรับโครงสร้างของโครงการประกอบด้วย สภาพปัญหา วัตถุประสงค์และเป้าหมาย แนวทางการจัด กิจกรรม ระยะเวลา การใช้งบประมาณ การกำกับ ติดตาม และการประเมินโครงการ

๒.๔.๔ ลักษณะของโครงการที่ดี

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ลักษณะของโครงการที่ดี” ดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ ได้เสนอลักษณะของโครงการที่ดีมีรายละเอียด^{๓๔}ดังนี้

๑. สามารถแก้ปัญหาขององค์กรหรือหน่วยงานได้
๒. มีรายละเอียด วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้ หรือมีความเป็นไปได้สูง
๓. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือวัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับปัญหา หรือหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
๔. สามารถสนองความต้องการของสังคมของกลุ่มชนส่วนใหญ่ และนโยบายของประเทศชาติ
๕. รายละเอียดของโครงการต้องสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปดำเนินงานตามโครงการได้
๖. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์กรและสามารถติดตามประเมินผลได้
๗. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่มีความเป็นจริงและเป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้ว
๘. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสม และทางด้านการบริหารอย่างแท้จริง
๙. โครงการจะต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน กล่าวคือจะต้องระบุถึงวัน เวลาที่เริ่มต้น และวันเวลาที่แล้วเสร็จที่แน่ชัด

^{๓๔} ประชุม รอดประเสริฐ การบริหารโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๙).

สรุปได้ว่า ลักษณะของโครงการที่ดีต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน การดำเนินการเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคม และต้องได้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

๒.๔.๔ การเขียนโครงการ

นักวิชาการได้กล่าวถึง “การเขียนโครงการ” ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอการเขียนโครงการมีรายละเอียด^{๓๕} ดังนี้

๑. ชื่อโครงการ จะบอกให้ทราบว่าทำอะไรสิ่งใด โครงการนั้นเสนอมาเพื่อองค์ประกอบที่เป็นชื่อโครงการ ส่วนใหญ่มาจากชื่องานที่จะปฏิบัติและชื่อที่แสดงลักษณะเฉพาะ เช่น โครงการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตโครงการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น

๒. หลักการและเหตุผลที่มีการเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ความสำคัญและความเป็นมาของโครงการเป็นการบรรยายลักษณะหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ปฏิบัติ ซึ่งเมื่อนำมาสัมพันธ์กับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกณฑ์หรือความต้องการที่จะทำให้เป็นปัญหาหรือเหตุผล ที่จำเป็นต้องจัดทำโครงการนั้น

๓. ลำดับความสำคัญของโครงการ เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของโครงการในแต่ละแผนงานโดยยึดหลักเกณฑ์ ดังนี้

- ๓.๑ เป็นงานในอำนาจหน้าที่ของโรงเรียน
- ๓.๒ เป็นงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง
- ๓.๓ เป็นงานที่มีปัญหามากกว่างานอื่น
- ๓.๔ เป็นงานที่ไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมจากโครงการปกติ
- ๓.๕ โรงเรียนมีความสามารถที่จะปฏิบัติได้
- ๓.๖ เป็นโครงการตามความต้องการของต้นสังกัด

๔. วัตถุประสงค์ เป็นสิ่งหรือผลงานที่ต้องการให้เกิดขึ้น เมื่อการปฏิบัติงานถึงจุดสุดท้ายของโครงการแล้ว

๕. เป้าหมาย เป็นการแสดงถึงความต้องการที่ระบุในเชิงปริมาณ คุณภาพหรือลักษณะเฉพาะและมักจะกำกับด้วยเวลา ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายของโครงการ จึงหมายถึงการแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการในอนาคตในแต่ละเวลา

๖. ทรัพยากรที่ต้องการ หมายถึง ปัจจัยที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีประสิทธิภาพสูงสุด ทรัพยากรในโครงการประกอบด้วย คน เงิน วัสดุหรืออุปกรณ์

๗. วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งจะครอบคลุม ๓ เรื่อง คือ

- ๗.๑ สารสำคัญของกิจกรรม โดยเขียนเรื่องเป็นข้อ ๆ

^{๓๕} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การวิจัยและประเมินคุณภาพประสิทธิภาพ การศึกษาและประสิทธิภาพโรงเรียน ประถมศึกษาปีการศึกษา ๒๕๔๐, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐).

๗.๒ แผนดำเนินการ เป็นการระบุกิจกรรม ดำเนินงานอย่างละเอียดพร้อมทั้งระบุ ช่วงระยะเวลาที่จะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

๗.๓ ผู้รับผิดชอบโครงการ ให้ระบุตำแหน่งหรือชื่อผู้รับผิดชอบ

๘. แผนกำกับและติดตาม เป็นการกำหนดวิธีการ ขั้นตอนการควบคุมกำกับ และติดตาม ผลเพื่อประโยชน์ในการประเมินความก้าวหน้าของงานและการนิเทศ ซึ่งต้องทำให้สอดคล้องกับแผน ดำเนินงาน

๙. แผนการประเมินผล เป็นการกำหนดเกี่ยวกับเครื่องมือ และวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ ของโครงการและปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานตามโครงการ

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ แล้วหรือ ผลที่เกิดขึ้นอื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสิ้นสุด

สรุป การเขียนโครงการแบบประเพณีนิยม ประกอบด้วย ชื่อโครงการ หลักการ และ เหตุผล วัตถุประสงค์และเป้าหมาย วิธีดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ และทรัพยากรที่ ต้องการใช้ ผู้รับผิดชอบโครงการ การบริหารโครงการ หรือการประเมินโครงการ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๒.๔.๕ การบริหารโครงการ

นักวิชาการได้กล่าวถึง “การบริหารโครงการ” ดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ ได้เสนอการเขียนโครงการมีรายละเอียด^{๓๖}ดังนี้

๑. การวางแผน หมายถึงการดำเนินการในการรวบรวมแนวความคิดและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการจัดทำหรือร่างเป็นโครงการขึ้น และใช้ร่างโครงการนี้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานใน ลักษณะที่ว่า จะทำอะไร ทำไปทำไม ทำเมื่อใด ทำที่ไหน ใครเป็นผู้ทำและทำอย่างไร การวางแผน โครงการ เป็นขั้นตอนแรกสำหรับผู้บริหารโครงการหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องจัดทำและสร้างความเข้าใจให้ เกิดขึ้น จึงจะ ทำให้การดำเนินงาน หรือการบริหารโครงการเป็นไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมายของ โครงการ

๒. การจัดหน่วยงาน หมายถึง การจัดรูปแบบในการบริหารโครงการ รวมทั้งการจัดคนให้ เข้ากับงานด้วย โดยจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่รับผิดชอบอะไร และ ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนเท่าใด เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ควรมีอะไรบ้าง การจัด หน่วยงานเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงขอบข่ายงาน ระยะเวลาที่ต้องกระทำ การประสานงานกับ หน่วยงานอื่น และกลไกในการปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพของงานหรือของโครงการ

การจัดหน่วยงานเพื่อการบริหารโครงการมีลักษณะคล้ายกับการจัดองค์การ โดยทั่วไปคือ อาจจัดเป็นแบบการมีสายการบังคับบัญชาเพียงสายเดียว (Line-form of Structure) หรือเป็นแบบ สายการบังคับบัญชาและสายงานที่ปรึกษา (Line and Stable form of Structure) หรือ เป็นแบบ อิสระทางวิชาการ (Collegiate Staff) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับชนิดและขนาดของโครงการ เช่นถ้าเป็นโครงการ ที่มีขนาดเล็กระยะเวลาในการดำเนินงานสั้นอาจใช้การจัดหน่วยงานแบบการมีสายการบังคับบัญชา เพียงสายเดียวจะเหมาะสมกว่าเพราะมีคนไม่มาก และลักษณะของงานไม่สลับซับซ้อนเป็นต้น แต่ถ้า

^{๓๖} ประชุม รอดประเสริฐ, การบริหารโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๙).

เป็นโครงการฝึกอบรมทางวิชาการน่าจะมีการจัดหน่วยงานแบบอิสระทางวิชาการจะเหมาะสมกว่า ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้วิทยากรและผู้เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นทางวิชาการและเนื้อหาที่จะใช้ฝึกอบรมได้อย่างเสรี

อนึ่ง การจัดหน่วยงานเพื่อการบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพนั้นผู้จัดแบ่งสายงานจะต้องคำนึงถึงหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือจะต้องคำนึงถึงชนิดและขนาดของ โครงการประเภทของ บุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้อง วัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องใช่ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความสะดวกสบาย ในการดำเนินงานจะต้องมีบ้างตามสมควร รวมทั้งสถานที่ซึ่งจะต้องใช้เป็น ที่ ดำเนินงานโครงการด้วย

๓. การอำนวยความสะดวก หมายถึง การมอบหมายอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการ ดำเนินโครงการให้บุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงานและให้บุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงาน ทราบว่ามี ขอบเขตในการปฏิบัติภารกิจมากน้อยเพียงใด มีกิจกรรมใดบ้างที่จะต้องกระทำ และอยู่ภายใต้การ ควบคุมบังคับบัญชาของผู้ใดหรือหน่วยใด หากมีปัญหาอุปสรรคหรือมีเรื่องที่ต้องการ แก้ปัญหาและ การตัดสินใจจะมอบให้บุคคลหรือหน่วยงานใดเป็นผู้กระทำหน้าที่นั้น นอกจากนี้การอำนวยความสะดวก ยัง ครอบคลุมไปถึงการกำหนดรายละเอียด การอนุมัติ การเบิกจ่ายทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการ ปฏิบัติงานโครงการ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการอำนวยความสะดวกเป็นกระบวนการที่เน้นการใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อการบริหารโครงการเป็นสำคัญ

๔. การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการ แต่ละกิจกรรม เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้โครงการประสบความสำเร็จเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ นอกจากนี้การควบคุมยังรวมถึงการจัดทำรายงานความก้าวหน้า ของการดำเนิน โครงการเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ และเป็นการประชาสัมพันธ์ หรือเผยแพร่ โครงการไปในตัวด้วย

อนึ่ง กระบวนการการบริหารโครงการอาจมีขั้นตอน หรือวิธีการที่มีชื่อเรียกต่างกัน แต่โดยสรุปแล้วจะมีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ เช่นในบางโครงการผู้บริหารโครงการอาจใช้ กระบวนการที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดหน่วยงาน การจัดคนให้เข้าทำงาน การวินิจฉัยสั่ง การ การควบคุม การรายงาน และการงบประมาณ เป็นต้น ความปลื้มก้อยในรายละเอียดของ กระบวนการ ดังที่กล่าวแล้วอาจขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระของงาน ขนาดของโครงการระยะเวลาในการ ดำเนินโครงการ และความรู้ความสามารถตลอดถึงประสบการณ์ของผู้บริหารโครงการ

๒.๔.๖ การประเมินโครงการ

นักวิชาการได้กล่าวถึง “การบริหารโครงการ” ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้สรุปขั้นตอนการ ประเมินโครงการได้ ๘ ขั้นตอน^{๓๗} ดังนี้

๑. การระบุเหตุผลของการประเมิน นักประเมินต้องสามารถบอกได้ว่าทำไม จึงต้อง ประเมินโครงการ โดยทั่วไปการประเมินทำเพื่อตัดสินคุณค่าโครงการ เพื่อเรียนรู้ผลการ ดำเนินงาน และเพื่อนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงโครงการและพัฒนางาน นักประเมินมีหน้าที่ ต้องปรึกษา สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้วัตถุประสงค์ของการประเมินที่แท้จริง

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระบวนการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้: การประเมินและการประกัน, (กรุงเทพมหานคร: วีทีซี คอมมิวนิเคชั่น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๕).

๒. การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับโครงการ หมายถึง ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนร่วมในการ ดำเนินการโครงการ และผู้ที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากโครงการ อาจรวมทั้งผู้ที่มีความ สนใจต้องการทราบผลการ ดำเนินการโครงการด้วยนักประเมินต้องรู้จักและรวบรวมข้อมูลจาก บุคคลเหล่านี้ เพราะข้อมูลที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มจะเป็นประโยชน์มากสำหรับการ ประเมิน

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์ คำถามการประเมิน นักประเมินนิยมดำเนินการ เป็นสอง ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษา โครงการและการสำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับโครงการ โดยอาจสำรวจทั้งวัตถุประสงค์ และเกณฑ์ในการประเมินความสำเร็จของโครงการ แล้วนำ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาจัดเตรียมเป็นรายการวัตถุประสงค์ และคำถามการ ประเมิน ขั้นตอนที่สองเป็นการประชุมเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นบุคคลสำคัญของโครงการ เพื่อพิจารณาจัดลำดับ ความสำคัญและกำหนดวัตถุประสงค์และคำถามการประเมินเฉพาะที่สำคัญ และมีจำนวนเหมาะสมที่จะทำการประเมิน

๔. การวิเคราะห์หรือบรรยายโครงการ (Program Analysis or Delineation) การวิเคราะห์หรือการบรรยายโครงการ หมายถึง การศึกษารายละเอียดของโครงการรวมทั้งทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาโครงการเพื่อศึกษาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ การดำเนินงานขั้นตอนนี้ มีความสำคัญมากในการประเมิน เพราะหากไม่มีการวิเคราะห์โครงการ นักประเมินอาจประเมินโครงการได้ไม่ครบถ้วนทุกแง่มุม หลักการวิเคราะห์โครงการโดยทั่วไป นิยมตั้งคำถามหรือระบุประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๔.๑ เป้าหมายโครงการ นักประเมินต้องศึกษาและระบุเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ โครงการทั้งส่วนที่ระบุและไม่ได้ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรให้ได้ เพราะคำถามที่สำคัญในการประเมิน คือ โครงการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

๔.๒ หลักการ/ทฤษฎีพื้นฐานของโครงการนักประเมินต้องศึกษา รายละเอียด โครงการว่าโครงการมีหลักการ/ทฤษฎีพื้นฐานหรือไม่ อย่างไร และหลักการนั้น สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใด

๔.๓ กระบวนการดำเนินงาน นักประเมินต้องศึกษากระบวนการดำเนินงาน โครงการว่าสอดคล้องกับหลักการทฤษฎีพื้นฐานมากน้อยเพียงใด ยุทธศาสตร์ เทคนิควิธีการดำเนินงาน และกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามโครงการนั้นมีความเหมาะสม และมีแนวโน้มที่จะได้ผลตามเป้าหมายที่คาดหวังหรือไม่ อย่างไร

๔.๔ ทรัพยากร โครงการ นักประเมินต้องศึกษารายละเอียดว่าโครงการใช้ ทรัพยากรบุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง ใครเป็นผู้สนับสนุนด้านทรัพยากร ทรัพยากรใน โครงการเพียงพอที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการได้ผลตามเป้าหมายที่คาดหวังหรือไม่ โครงการ แพงมากไปหรือไม่ โครงการมีต้นทุนแอบแฝงมากน้อยเพียงใด

๔.๕ การบริหารจัดการโครงการ นักประเมินต้องศึกษาว่าโครงการมี ระบบการ บริหารจัดการโครงการ และการกำกับ ติดตามการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปรับปรุงโครงการ ระหว่างการ ดำเนินงานอย่างไร และมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

๔.๖ การประเมินโครงการ นักประเมินต้องศึกษาว่าโครงการกำหนดให้มี การประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของตัวโครงการด้วยหรือไม่แนวทางการประเมินความสำเร็จ ของโครงการอย่างไร และมีเกณฑ์การประเมินเป็นแบบใด

๕. การออกแบบการประเมิน ในขั้นตอนนี้ นักประเมินต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่ผู้พัฒนาโครงการได้ใช้เป็นพื้นฐานของโครงการ เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้สำคัญของโครงการ และต้องศึกษาแนวทางการประเมินแบบต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจเลือกใช้แนวทางการประเมินให้ เหมาะสมกับคำถามการประเมินและลักษณะโครงการ จากนั้นจึงออกแบบการประเมินโดย พิจารณาว่าจะให้ความสำคัญกับความตรงภายในและความตรงภายนอกของการประเมินมากน้อย เพียงใด หากเน้นความตรงภายในเพื่อตรวจสอบอิทธิพลของโครงการต้องออกแบบการประเมินอิง การทดลองโดยมีกลุ่มควบคุม หากเน้นความตรงภายนอกเพื่ออ้างอิงไปสู่กลุ่มประชากรต้อง พิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร สาระในการออกแบบการประเมินจะต้อง ครอบคลุมหัวข้อแนวทางการประเมิน ตัวบ่งชี้หรือตัวแปรในการประเมิน ประชากรและกลุ่ม ตัวอย่าง เครื่องมือและวิธีการรวบรวมข้อมูล เกณฑ์การประเมิน และการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ต้อง กำหนดกรอบเวลาในการดำเนินงานด้วย

๖. การสร้างเครื่องมือและการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือสำหรับรวบรวม ข้อมูลนั้นนักประเมินอาจใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นใหม่ก็ได้ แต่ต้องพิจารณาทั้งเครื่องมือ และวิธีการรวบรวมข้อมูลให้มีความเหมาะสมกับคำถามและวัตถุประสงค์การประเมิน และ เหมาะสมที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างภายในเงื่อนไขเวลาและงบประมาณที่กำหนดไว้ รวมทั้งต้องมีการ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและมีการทดลองรวบรวมข้อมูลก่อนปฏิบัติจริงด้วย แนวทางการ รวบรวมข้อมูลทำได้หลายวิธีตามแนวทางการรวบรวมข้อมูลแบบต่าง ๆ ทั้งในการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

๗. การกำหนดเกณฑ์การประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนนี้เป็นการ กำหนดเกณฑ์การประเมิน (Evaluation Criteria) ซึ่งหมายถึงมาตรฐานการปฏิบัติงานหรือผลงานที่ ใช้เป็นหลักในการเปรียบเทียบว่าสิ่งที่ประเมินมีคุณภาพตามมาตรฐานหรือไม่ การกำหนดเกณฑ์การประเมินทำได้หลายแบบ เช่น เกณฑ์แบบอิงกลุ่มหรือเกณฑ์สัมพัทธ์ เกณฑ์แบบอิงมาตรฐานหรือเกณฑ์สมบูรณ์ และเกณฑ์แบบอิงตน โดยอาจใช้เกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นใหม่โดยผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินโครงการ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ และการอธิบายหาสาเหตุหรือหาปัจจัยและเงื่อนไขของความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ

๘. การรายงานผลและการใช้ประโยชน์ การรายงานผลการประเมินแตกต่าง จากการรายงานผลการวิจัย โดยทั่วไปนักวิจัยเขียนรายงานวิจัยเพียงฉบับเดียวและ/หรือนำเสนอ ผลการวิจัยในที่ประชุมทางวิชาการหรือจัดทำเป็นบทความวิจัยลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร แต่นัก ประเมินส่วนใหญ่ต้องจัดทำรายงานการประเมินต้องทำหลายฉบับและในรายงานอาจจะมีการประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) อันเป็นการประเมินว่ารายงานการประเมินที่นำเสนอมี ความตรง โดยทั่วไปนักประเมินนิยมที่รายงานอย่างน้อย ๓ ฉบับ ได้แก่ รายงานการประเมินฉบับ ผู้บริหารเป็นรายงานฉบับย่อที่มีการย่อ (Digest) ผลการประเมินเพื่อประโยชน์ในการกำหนด นโยบายเกี่ยวกับโครงการ รายงานการประเมินฉบับสมบูรณ์ที่มีรายละเอียดทางเทคนิครวมทั้งผล การวิเคราะห์โดยละเอียดสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการนำไปใช้ประโยชน์ และรายงาน สรุปการประเมินฉบับผู้ใช้

ประโยชน์ที่สรุปประเด็นการประเมินและประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อเนื่อง ในการปรับปรุงโครงการ รายงานสรุปการประเมินเป็นรายงานที่มีประโยชน์สำหรับการนำผลการ ประเมินไปใช้ประโยชน์และ นิยมทำเป็นรายงานเสนอในที่ประชุมทางวิชาการเพื่อปรับปรุงและ พัฒนาโครงการโดยผู้รับผิดชอบ โครงการ

สรุป ขั้นตอนการประเมินที่สำคัญมี ๘ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การระบุเหตุผลของการประเมิน ๒) การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ๓) การกำหนดวัตถุประสงค์และคำถามการ ประเมิน ๔) การวิเคราะห์หรือการบรรยายโครงการ ๕) การจัดออกแบบการประเมิน ๖) การสร้างเครื่องมือ และการรวบรวมข้อมูล ๗) การกำหนดเกณฑ์การประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูล ๘) การ รายงานผล และการใช้ประโยชน์

๒.๔.๗ การรายงานโครงการ

นักวิชาการได้กล่าวถึง “การรายงานโครงการ” ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สรุปขั้นตอนการรายงานโครงการ^{๓๘} ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไป เป็นส่วนที่จะบอกถึงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของหน่วยงาน ข้อมูลที่ จำเป็นได้แก่ จำนวนหน่วยงาน จำนวนบุคลากร จำนวนนักเรียน เป็นต้น
๒. สภาพปัญหาเมื่อปีงบประมาณที่แล้ว
๓. นโยบาย เป้าหมาย และการดำเนินงานในการแก้ไขโดยสรุป
๔. งบประมาณที่ได้รับการใช้จ่ายของปีดำเนินงาน
๕. ผลการดำเนินงาน ด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ ด้านบริหารสนับสนุน และผลการ ดำเนินงานตามโครงการ

๖. ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สรุปขั้นตอนการรายงานโครงการ^{๓๙}ดังนี้

๑. บทคัดย่อ
๒. บทนำ กล่าวถึง
 - ๒.๑ ความเป็นมาของโครงการ
 - ๒.๒ วัตถุประสงค์ของการประเมิน เป็นการบอกให้ทราบว่า การประเมินโครงการ นั้นต้องการประเมินอะไร
 - ๒.๓ ขอบเขตของการศึกษา
 - ๒.๔ ความสำคัญของการประเมิน
 - ๒.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

^{๓๘}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือการติดตามประเมินผลแผนและโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๒).

^{๓๙}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารและการจัดการและ ประเมินผลการศึกษา หน่วยที่ ๘-๑๕, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๒).

๓. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในตอนนี้นำเสนอเนื้อหาของเอกสารที่ใช้ เป็นหลักในการประเมิน ๒ ประเภท คือ

๓.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและแนวปฏิบัติตามความเชื่อและจุดเน้น

๓.๒ การประเมินผลการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในโครงการ

๔. วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย

๔.๑ ขั้นตอนการดำเนินการประเมิน

๔.๒ กลุ่มตัวอย่าง

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๔.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๕. ผลการประเมิน

๖. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ในส่วนนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ คือ

๖.๑ สรุปผล เป็นการสรุปผลเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการ ประเมิน

๖.๒ อภิปรายผล

๖.๓ ข้อเสนอแนะ

๗. ภาคผนวก

สรุป การรายงานผลการประเมินโครงการเป็นการนำเสนอผลการประเมินที่ ครอบคลุม ๗ ข้อ ได้แก่ บทคัดย่อ บทนำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการ ผลการประเมิน สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และภาคผนวก และผลของการประเมินโครงการ ซึ่งสามารถนำเสนอออกเป็นบทได้ ๕ บท คือ บทที่ ๑ บทนำ บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ ๓ การดำเนินการ บทที่ ๔ ผลการดำเนินงาน และบทที่ ๕ สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะและภาคผนวกเพื่อแสดงเอกสาร และเครื่องมือต่าง ๆ ประกอบการดำเนินงานตามโครงการ

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกาย

๒.๕.๑ ประวัติวัดพระธรรมกาย

ผู้ค้นพบวิชาธรรมกาย (พระมงคลเทพมุนี หลวงปู่สด จนทสโร^{๔๐})

ชาติกำเนิดและชีวิตวัยเยาว์

ท่านมีนามเดิมว่า สด มีแก้วน้อย เกิดเมื่อวันศุกร์ ที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ตรงกับวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีวอก ณ หมู่บ้านเหนือ ฝั่งตรงข้ามวัดสองพี่น้อง ต.สองพี่น้อง อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี ในวัยเด็กท่านเป็นเด็กฉลาด ใจคอเด็ดเดี่ยวมั่นคง เมื่อตั้งใจทำอะไรจะต้องพยายามทำ

^{๔๐}เว็บไซต์วัดพระธรรมกาย, ประวัติพระมงคลเทพมุนี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dmc.tv/pages/phramongkolthepmuni/2007-04-21-1.html> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

จนสำเร็จ เมื่อไม่สำเร็จเป็นไม้ย่อมเด็ดขาด เช่น ท่านเคยช่วยทางบ้านเลี้ยงวัว เมื่อวัวพลัดเข้าไปในฝูงวัวบ้านอื่น ท่านจะต้องไปตามวัวกลับมาให้ได้ ไม่ว่าวัวจะไปอยู่ที่ไหนตึกตึ้นอย่างไรก็ตาม เมื่อไม่ได้วัวมาก็ไม้ย่อมกลับ

เหตุที่ปัญญาตนบวชจนตาย

เมื่ออายุ ๑๔ ปี บิดาที่ค้าข้าวได้เสียชีวิตลง ท่านจึงต้องมารับช่วงคุมงานแทน จนกระทั่งอายุย่างเข้า ๑๙ วันหนึ่งท่านนำเรือเปล่ากลับบ้าน จำเป็นต้องผ่านมาทางคลองเส้นทางลัดที่ชื่อ “คลองบางอีแพ่น” เป็นคลองเปลี่ยวและมีโจรผู้ร้ายชุกชุม ระหว่างผ่านคลองท่านพิจารณาเห็นว่า การเลี้ยงชีพเป็นเรื่องลำบาก ทำให้ไม่มีเวลา ถ้าใครไม่มีเงินก็ไม่มีใครนับถือ ตายแล้วก็เอาเงินไปไม่ได้ ถ้าท่านผ่านคลองนี้ไปได้จะบวชตลอดชีวิต เมื่อได้ตั้งใจแน่วแน่เด็ดเดี่ยวแล้วก็หะมักเขม้นประกอบอาชีพหนักยิ่งขึ้น เพื่อสะสมทรัพย์ไว้ให้มารดาได้เลี้ยงชีพ เมื่อปราศจากท่านแล้วมารดาจะได้ไม่ลำบาก นับว่าท่านเป็นผู้มีความกตัญญูตเวที่ยิ่งนัก

อุปสมบท

ท่านได้อุปสมบทเมื่อ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๙ ขณะมีอายุย่างเข้า ๒๒ ปี ณ พัทธสีมา วัดสองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรีมีฉายาว่า จนุทสโร

พระอาจารย์ดี วัดประตูลำธาร อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์

การเข้าถึงวิชาธรรมกาย

ในพรรษาที่ ๑๑ หลวงปู่วัดปากน้ำได้ไปจำพรรษาณวัดโบสถ์บนต.บางคูเวียงอ.บางกรวย จ.นนทบุรี ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ท่านคิดได้ว่า บวชมา ๑๒ พรรษา ยังไม่บรรลุวิชาของพระพุทธเจ้าทั้งที่ไม่ขาดคันธธุระและวิปัสสนาธุระเลย วันนั้นควรทำความเพียรให้เห็นของจริงของพระพุทธศาสนา

เย็นหลังจากฟังพระปาฏิโมกข์ที่เข้าอุโบสถรูปเดียวแล้วตั้งสัตยาธิษฐานว่าขอให้ได้บรรลุธรรมแล้วจะเป็นทนายพระศาสนาต่อไป ท่านเจริญกัมมัฏฐานต่อไป จนถึงยามตึกจึงได้เริ่มเห็นดวงปฐมมรรคหรือดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เมื่อได้รู้เห็นธรรมะแล้วท่านจึงได้เข้าใจว่า “พระธรรมนี้เป็นของลึกซึ้งยิ่งนัก ยากที่มนุษย์จะเข้าถึง การจะเข้าใจได้ถึงต้องรู้ตรึก รู้นึก รู้คิด ต้องหยุดเป็นจุดเดียวกัน เมื่อหยุดแล้วจึงดับ เมื่อดับแล้วจึงเกิด ถ้าไม่ดับก็ไม่เกิดนี้เป็นของจริง ของจริงต้องอยู่ตรงนี้ ถ้าไม่ถูกส่วนนี้เป็นไม่เห็นเด็ดขาด” เมื่อมองเรื่อยไปก็เห็นดวงใหม่ผุดซ้อนขึ้นมาแทนที่ดวงเก่า แต่ใสสว่างมากยิ่งขึ้น จนในที่สุดก็เห็นกายต่าง ๆ ตามลำดับจนกระทั่งถึง ธรรมกาย

เป็นเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ

ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก วัดพระเชตุพนฯ ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของหลวงปู่วัดปากน้ำ ได้ขอร้องให้ท่านไปจำพรรษาที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ซึ่งในขณะนั้นไม่มีเจ้าอาวาส ท่านจำต้องรับ เพราะไม่อยากขัดใจ ท่านได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็น พระครูสมุห์ฐานานุกรม มีพระติดตามมาจำพรรษาที่วัดปากน้ำด้วย ๔ รูป ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญนี้เอง การปกครองดูแลวัดเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งพระภิกษุและชาวบ้านในถิ่นนั้นที่เสียผลประโยชน์ต่อต้านท่าน พวกที่ต่อต้านร่วมกันใส่ร้ายป้ายสีท่าน บ้างก็ทำร้ายท่าน ครั้งหนึ่งมีนักเลงอันธพาล ก่อวุ่น เมื่อเวลาประมาณสองทุ่ม หลวงปู่วัดปากน้ำท่านปฏิบัติศาสนกิจเสร็จแล้วก็ออกมาจากศาลาเพื่อกลับกุฏิ คนร้ายได้ใช้อาวุธปืนยิงท่าน ถูกจีวรทะลุ ๒ รู แต่หลวงปู่ไม่เป็นอะไร ท่านมีคิดว่า “พระเราต้องไม่สู้ ต้องไม่หนี ชนະทุกที่”

ประวัติผู้ให้กำเนิดวัดพระธรรมกาย(คุณยายอาจารย์มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง)^{๔๑}
ชาติกำเนิดและชีวิตเยาว์วัย

เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๔๕๒ ซึ่งตรงกับ วันพุธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือนยี่ ปีระกา
ที่อำเภอนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม คุณยายเป็นบุตรคนที่ ๕ ในจำนวนพี่น้องชายหญิงทั้งหมด ๙ คน
มีบิดาชื่อ พลอย มีมารดาชื่อ พัน ประกอบอาชีพทำนา ฐานะของครอบครัวจัดอยู่ในระดับปานกลาง

มารดาของคุณยาย เป็นผู้ที่มีความดีก่อบิดา ในสมัยเด็กมีความใกล้ชิดกับมารดามากกว่า
บิดา มารดาเป็นคนใจดี ชอบทำขนมให้ลูกๆรับประทาน ส่วนบิดาเป็นคนติดสุรา จึงมักทะเลาะกับ
มารดาอยู่เสมอ

ด้วยเหตุที่บิดาติดสุรา เมื่อมีเงินมา มักบ่นพึมพำ มารดารู้สึกรำคาญ จึงตะโกนออกไปว่า
“ไอ้คนกระจอก อาศัยรังเขาอยู่” เมื่อบิดาของคุณยายได้ยินก็โกรธจัด จึงถามลูกๆว่าได้ยินที่แม่ด่าว่า
พ่อไหม คุณยายไม่อยากให้บิดาและมารดาทะเลาะกัน จึงกล่าวว่า มารดากล่าวเช่นนั้นคงไม่ได้
หมายถึงบิดา ทำให้บิดาโกรธมากจึงแข่งว่า “ขอให้หนูหนัก ๕๐๐ ชาติ” ทำให้คุณยายกลัวมาก
เพราะเชื่อว่าคำพูดของบิดามารดานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ หากแข่งลูกอย่างไรย่อมจะเป็นเช่นนั้น

เมื่อคุณยายอายุได้ ๑๘ ปี มีข่าวร่ำลือว่า หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ หรือที่รู้จักกันในอีก
นามหนึ่ง คือ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
สามารถสอนคนให้เข้าถึงธรรมกายได้ และเมื่อเข้าถึงธรรมกายแล้ว จะสามารถไปนรก, สวรรค์
ไปนิพพานได้ ไปพบพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้วก็ได้ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้คุณ
ยายปรารถนาที่จะศึกษาวิธีการนั่งสมาธิเพื่อไปขอขมาบิดาในปรโลกเพื่อให้ตนไม่ต้องห่วงหวงในชาติ
ต่อ ๆ ไป คุณยายจึงคาดหวังว่า จะต้องไปพบหลวงปู่วัดปากน้ำให้ได้ จากนั้นจึงได้เริ่มถือศีล ๕
เป็นปกติ และรอคอยจนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร

คุณยายอายุได้ ๒๖ ปี จึงตัดสินใจลาแม่และพี่น้องไปพบหลวงปู่วัดปากน้ำด้วยการจึงไป
สมัครเป็นคนรับใช้ที่บ้านคุณนายเลียบที่เป็นอุปัชฌาย์ของวัดปากน้ำ ในช่วงเวลาที่คุณยายมาอยู่บ้าน
คุณนายเลียบนั้น คุณนายเลียบได้เชิญคุณยายทองสุข สำแดงปั้น มาสอนธรรมะที่บ้าน คุณยายจึงหา
โอกาสเข้าไปปฏิบัติรับใช้คุณยายทองสุขอย่างดี จนคุณยายทองสุขรู้สึกเอ็นดู และขออนุญาตเจ้าของ
บ้านให้คุณยายได้เรียนธรรมปฏิบัติด้วย จนได้เข้าถึงธรรมกาย คุณยายทองสุขจึงสอนให้คุณยายไปหา
พ่อด้วยการใช้วิชชาธรรมกาย คุณยายได้เอาบุญที่เข้าถึงธรรมกายช่วยพ่อให้พ้นจากนรก และได้มี
โอกาสขอขมาพ่อในคราวนั้น

คุณยายอายุ ๒๙ ปี คุณยายขออนุญาตคุณนายเลียบมาปฏิบัติธรรมที่วัดปากน้ำ เมื่อได้พบ
หลวงปู่วัดปากน้ำครั้งแรก หลวงปู่ก็ทักขึ้นว่า “มีงมันมาช้าไป” ที่ท่านทักอย่างนี้ก็เพราะท่านรอคอย
มานานแล้วว่า ผู้ที่มีพื้นฐานในการปฏิบัติธรรมวิชชาธรรมกายขั้นสูงได้นั้น เมื่อไรจะมาสักที่ แล้วหลวง
ปู่วัดปากน้ำก็ส่งคุณยายเข้าโรงงานทำวิชา (ห้องปฏิบัติธรรมเพื่อศึกษาวิชาธรรมกายขั้นสูง) ทันที

พ.ศ. ๒๔๘๗ หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้เรียกประชุมลูกศิษย์ทั้งหมด เพื่อประกาศให้
ทุกคนรับรู้ว่า อีก ๕ ปี ท่านจะมรณภาพ และให้ลูกศิษย์ช่วยกันเผยแผ่วิชชาธรรมกายไปทั่วโลก
เพราะสำคัญและมีประโยชน์มาก วิชานี้สามารถช่วยคนทั้งโลกได้

^{๔๑}เว็บเพจวัดพระธรรมกาย, ประวัติคุณยายอาจารย์จันทร์ ขนนกยูง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<http://www.dhammadownload.com> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

พ.ศ. ๒๕๐๒ หลวงปู่วัดปากน้ำมรณภาพลง เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ หลังจากนั้นบรรดาลูกศิษย์นักปฏิบัติธรรมวิชาธรรมกายชั้นสูงทั้งหลาย ต่างแยกย้ายกันไปคนละทิศละทาง ส่วนคุณยายยังคงอาศัยอยู่กับคุณยายทองสุกที่บ้าน ๓ ชั้น ในวัดปากน้ำ ปฏิบัติกิจภาวนา และช่วยปรนนิบัติดูแลคุณยายทองสุกเช่นเดิม

ประวัติเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย(หลวงพ่อดมขโย)^{๔๒}

นามเดิมว่า ไชยบูลย์ สุทธิผล ถือกำเนิดเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ต.บ้านแปง อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี ท่านเป็นบุตรของนายช่างใหญ่กรมโรงงานอุตสาหกรรม นามว่า คุณพ่อดมขโย สุทธิผล กับคุณแม่จู้ สุทธิผล

เนื่องจากคุณพ่ออาชีพรับราชการ ต้องเดินทางไปปฏิบัติราชการต่างจังหวัดบ่อยครั้ง ชีวิตวัยเยาว์ของท่านจึงได้รับการดูแลจากมารดาและญาติพี่น้อง รวมถึงต้องย้ายที่อยู่เสมอๆ ประถมศึกษาปีที่ ๑ ศึกษาที่โรงเรียนตะละภักศึกษาแถวเสาชิงช้า ประถมศึกษาปีที่ ๔ ย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนสารสิทธิ์พิทยาลัย อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี เรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่นความกระหายมโนธรรมก็ยิ่งมีมากขึ้น หากมีเวลาว่างก็จะหาโอกาสปลีกตัวไปอยู่ในที่เงียบๆ เพื่อขบคิดถึงปัญหาที่ยังค้างคาใจอยู่เสมอว่า “คนเราเกิดมาทำไม ตายแล้วจะไปไหน กรรมหรือบุญบาปมีจริงหรือไม่”

และแล้ววันหนึ่งท่านได้พบหนังสือชื่อ “ธรรมกาย” ซึ่งเขียนตามแนวเทศนาของพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ มีข้อความว่า “ถ้าจะเดินให้ถูกต้องร่องรอยของพระศาสนา ต้องปฏิบัติให้ได้ทั้งรู้ทั้งเห็น” ว่า “ธรรมกาย” อ่านแล้วสะกดใจยิ่งนัก ในหนังสือเล่มนี้หลวงปู่วัดปากน้ำ ท่านได้บอกไว้ว่า “ธรรมกาย” นั้นแหละคือ “ตถาคต” พร้อมทั้งยกคำบาลีที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมายืนยันว่า “ธมฺมกัปปิ อหิ อิตฺติ แปลว่า ตถาคตคือธรรมกาย” และตอนท้ายเรื่องมีคำยืนยันว่า “วัดปากน้ำ นี้เรียนได้ ทั้งรู้ทั้งเห็น” ข้อความดังกล่าวทำให้ท่านเกิดความปีติยินดีมั่นใจว่า เดินมาถูกทางแล้ว

เมื่อท่านได้อ่านหนังสือ “วิปัสสนาบันฑิตสาร” กล่าวถึงความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติธรรมวิชาธรรมกายของคุณแม่อาจารย์ลูกจันทร์ แม่ชีผู้เป็นศิษย์ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ก็ยิ่งทำให้ท่านมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะไปศึกษาธรรมะปฏิบัติที่วัดปากน้ำ แล้วคำถามหนึ่งก็พลันบังเกิดขึ้นในใจว่า “วัดปากน้ำ อยู่ ณ แห่งไหนใด”

ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ขณะที่มีอายุได้ ๑๙ ปี อยู่ในช่วงเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยท่านได้ตัดสินใจไปวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เพื่อตามหาคุณยายอาจารย์จันทร์

เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ หลวงพ่อดมขโยเรียนจบปริญญาตรีจากคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คุณยายเห็นว่าท่านมีความรู้ทางโลกอย่างที่กำหนดไว้แล้ว และควรที่จะมีความรู้ทางธรรมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ จึงปรึกษาหารือกันว่า ควรจะบวชในพรรษานี้ เมื่อหลวงพ่อดมขโยใจ ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ หลวงพ่อดมขโยจึงได้บวช ณ พัทธสีมาวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

^{๔๒} เว็บไซต์วัดพระธรรมกาย, ประวัติหลวงพ่อดมขโย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=11446 [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

มีพระเทพวรเวที (ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มงคลาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชฯ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ในปัจจุบัน) เป็นพระอุปัชฌาย์ และมีฉายาว่า “ธัมมชโย” แปลว่า “ผู้มีชัยชนะด้วยธรรมกาย”

ประวัติวัดพระธรรมกาย^{๔๓}

วัดพระธรรมกาย ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ สังกัดมหานิกายแห่งคณะสงฆ์ไทย ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมี หลวงพ่อธัมมชโย ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและอธิบดีสงฆ์ของวัด หลวงพ่อทัตตชีโว ดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาส

- วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ – ประกาศเป็นวัดตามกฎหมายโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในชื่อ “ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดวรมณีธรรมกายาราม” และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดพระธรรมกาย”

- วันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒ – ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัดโดยสมบูรณ์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

- วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ – ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๖ ตอนที่ ๑๕ ความตั้งใจแน่วแน่ของคณะผู้บุกเบิกสร้างวัด คือการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน เพื่อสร้างสันติสุขให้แก่ชาวโลก จึงมีแนวทางสำคัญคือ

- สร้างวัดให้เป็นวัด คือ เป็นวัดที่สะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรมของประชาชน

- สร้างพระให้เป็นพระ คือ ฝึกอบรมพระภิกษุ ให้ถึงพร้อมด้วยศีลาจารวัตร และคุณธรรมภายใน เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา สามารถเป็นครูสอนศีลธรรมให้แก่ประชาชนได้

- สร้างคนให้เป็นคนดี คือ สร้างคนดีมีศีลธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

ด้วยเหตุนี้ วัดพระธรรมกายจึงมุ่งเน้นการอบรมธรรมะทั้งภาคปริยัติและ ปฏิบัติ ให้แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนสาธุชนผู้สนใจศึกษาธรรมะทุกท่านตลอดมา รวมทั้งเน้นในเรื่องของความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ร่มเย็น และมีนโยบายหลักในการก่อสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นต่อการใช้งาน ซึ่งเน้นความประหยัด ความประณีต คงทนถาวร และประโยชน์ในการใช้งานเป็นหลัก หลักการของวัดพระธรรมกายมุ่งที่ศีลธรรม ไม่ได้เป็นเพียงศาสนสถาน หรือสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น สรุปได้ว่า “วัดคือโรงเรียนสอนศีลธรรมให้กับมหาชน” การฝึกคนจำนวนมาก โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ หากได้รับการสอนและการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังแล้ว ก็จะเป็นผู้รักศีลธรรม สนใจธรรมะ และจะช่วยดึงให้ห่างพ้นจากอบายมุขและยาเสพติด

๒.๕.๒ ความหมายของธรรมทายาทในพระไตรปิฎก

ในพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ มีพระสูตรเกี่ยวกับธรรมทายาทมีมาใน

๓. อัมมทายาทสูตร

^{๔๓} เว็บเพจวัดพระธรรมกาย, ประวัติวัดพระธรรมกาย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhammadownload.com/history> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

ว่าด้วยทนายทแห่งธรรม

๒๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้พระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นธรรมทายาทของเรา อย่าเป็นอามิสทายาทเลย เรามีความเอ็นดูในพวกเธออยู่ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ สาวกทั้งหลายของเราจะพึงเป็นธรรมทายาท ไม่ใช่อามิสทายาท’ หากเธอทั้งหลายเป็นอามิสทายาทของเรา ไม่เป็นธรรมทายาท เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลายจะพึงถูกวิญญูชนทั้งหลายติเตียนว่า ‘สาวกของพระศาสดาเป็นอามิสทายาทอยู่ ไม่เป็นธรรมทายาท’ แม้เราก็จะพึงถูกวิญญูชนทั้งหลายติเตียนว่า ‘สาวกของพระศาสดาเป็นอามิสทายาทอยู่ ไม่เป็นธรรมทายาท’ หากเธอทั้งหลายจะพึงเป็นธรรมทายาทของเรา ไม่ใช่อามิสทายาท เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลายจะไม่พึงถูกวิญญูชนทั้งหลายติเตียนว่า ‘สาวกของพระศาสดาเป็นธรรมทายาทอยู่ ไม่ใช่อามิสทายาท’ แม้เราก็จะไม่พึงถูกวิญญูชนทั้งหลายติเตียนว่า ‘สาวกของพระศาสดาเป็นอามิสทายาทอยู่ ไม่เป็นธรรมทายาท’

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เธอทั้งหลายจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิดอย่าเป็นอามิสทายาทเลย เพราะเราก็มีความเอ็นดูในเธอทั้งหลายอยู่ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ สาวกทั้งหลายของเราจะพึงเป็นธรรมทายาท ไม่ใช่อามิสทายาท’

[๓๐] ภิกษุทั้งหลาย หากเราจะพึงเป็นผู้ฉนเสร็จห้ามภัตเรียบร้อยแล้วสิ้นสุดภัตกิจ มีความสุขตามความต้องการแล้ว แต่ภณฑบตของเรายังมีเหลือจะต้องทั้ง ในเวลานั้น ภิกษุ ๒ รูปถูกความหิวและความอ่อนเพลียครอบงำพากันมาเราควรกล่าวกับภิกษุทั้ง ๒ รูปนั้นอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย เราเป็นผู้ฉนเสร็จห้ามภัตเรียบร้อยแล้ว สิ้นสุดภัตกิจ มีความสุขตามความต้องการแล้ว แต่ภณฑบตนี้ของเรายังมีเหลือจะต้องทั้ง หากเธอทั้งหลายประสงค์ ก็จงฉนเถิดหากเธอทั้งหลายจะไม่ฉน บัดนี้ เราจะทิ้งลงบนพื้นที่ปราศจากของสดเขียว หรือเพลงในน้ำที่ปราศจากตัวสัตว์’ ภิกษุ ๒ รูปนั้น รูปหนึ่งมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘พระผู้มีพระภาคได้เสวยเสร็จห้ามภัตเรียบร้อยแล้ว สิ้นสุดภัตกิจ มีความสุขตามความต้องการแล้ว แต่ภณฑบตของพระผู้มีพระภาคนี้ ยังมีเหลือจะต้องทั้ง หากเราจะไม่ฉน บัดนี้ พระผู้มีพระภาคก็จะทรงทิ้งลงบนพื้นที่ปราศจากของสดเขียวหรือทรงเพลงในน้ำที่ปราศจากตัวสัตว์ แต่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงเป็นธรรมทายาทของเรา อย่าเป็นอามิสทายาทเลย’ ภณฑบตนี้เป็นอามิสอย่างหนึ่ง ทางที่ดี เราจะไม่ฉนภณฑบตนี้แล้วให้วันคินผ่านพ้นไปอย่างนี้ด้วยความหิวและความอ่อนเพลียนั้นแล’ เธอจึงไม่ฉนภณฑบตนั้น แล้วให้วันคินนั้นผ่านพ้นไปอย่างนี้ ด้วยความหิวและความอ่อนเพลียนั้นแล

ลำดับนั้น ภิกษุรูปที่ ๒ ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘พระผู้มีพระภาคได้เสวยเสร็จห้ามภัตเรียบร้อยแล้ว สิ้นสุดภัตกิจ มีความสุขตามความต้องการแล้ว แต่ภณฑบตของพระผู้มีพระภาคนี้ยังมีเหลือจะต้องทั้ง หากเราจะไม่ฉน บัดนี้ พระผู้มีพระภาคก็จะทรงทิ้งลงบนพื้นที่ปราศจากของสดเขียวหรือทรงเพลงในน้ำที่ปราศจากตัวสัตว์ ทางที่ดี เราควรฉนภณฑบตนี้บรรเทาความหิวและความอ่อนเพลียแล้วให้วันคินผ่านพ้นไปอย่างนี้’ เธอจึงฉนภณฑบตนั้นบรรเทาความหิวและความอ่อนเพลียแล้วให้วันคินนั้นผ่านพ้นไปอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ (รูปที่ ๒) นั้นฉันบิณฑบาตนั้นบรรเทาความหิวและความอ่อนเพลีย แล้วให้วันคืนนั้นผ่านพ้นไปอย่างนี้ แต่ภิกษุรูปแรกนั้นก็ยังเป็นผู้ควรบูชาและสรรเสริญกว่า ช้อนั้น เพราะเหตุไร เพราะการไม่ฉันบิณฑบาตของภิกษุรูปแรกนั้นจักเป็นไปเพื่อความมกน้อย สันโดษ ขัดเกลา เลี้ยงง่าย ปราศจากความเพียร สิ้นกาลนาน เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทเลย เพราะเราก็มีความเอ็นดูในเธอทั้งหลายอยู่ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ สาวกทั้งหลายของเราจะพึงเป็นธรรมทายาท ไม่เป็นอามิสทายาท’

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสแล้ว พระสุตตครั้นตรัสพระดำรัสแล้วก็เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร

ความไม่สนใจศึกษาวิเวก

[๓๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จจากไปไม่นาน ท่านพระสารีบุตร ได้เรียกภิกษุทั้งหลายในวิหารนั้นมากล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุเท่าไรหนอ เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก- สาวกทั้งหลายไม่สนใจศึกษาวิเวก ด้วยเหตุเท่าไรหนอ เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลาย

สนใจศึกษาวิเวก”

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ พวกกระผมมาจากที่ไกลเพื่อจะทราบเนื้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักของท่านพระสารีบุตร พวกกระผมขอโอกาส ขอท่านพระสารีบุตรได้โปรดแสดงเนื้อความแห่งภาษิตนั้นเถิด เพื่อภิกษุทั้งหลายเมื่อได้ฟังแล้วจะทรงจำไว้ได้”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงฟังจงใส่ใจให้ดี กระผมจักกล่าว”

ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวเรื่องนี้ว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุเท่าไรหนอ เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายไม่สนใจศึกษาวิเวก เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้สนใจศึกษาวิเวก ไม่ละธรรมทั้งหลายที่พระศาสดาตรัสว่าควรละ เป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำในวัฏกมนธรรม ทอดธุระในปวิเวก บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็นเถระเป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะ ๓ ประการ คือ เป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะที่ ๑ ว่า ‘เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายไม่สนใจศึกษาวิเวก’ เป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะที่ ๒ ว่า ‘สาวกทั้งหลายไม่ละธรรมทั้งหลายที่พระศาสดาตรัสว่า ควรละ’ และเป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะ ๓ ที่ว่า ‘สาวกทั้งหลายเป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อนเป็นผู้นำในวัฏกมนธรรม ทอดธุระในปวิเวก’ ภิกษุผู้เป็นเถระเป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะ ๓ ประการนี้ บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็นมัชฌิมะ ฯลฯ ภิกษุผู้เป็นนวกะเป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะ ๓ ประการ คือ เป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะที่ ๑ ว่า ‘เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายไม่สนใจศึกษาวิเวก’ เป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะที่ ๒ ว่า ‘สาวกทั้งหลายไม่ละธรรมทั้งหลายที่พระศาสดาตรัสว่า ควรละ’ เป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะที่ ๓ ว่า ‘สาวกทั้งหลายเป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อนเป็นผู้นำในวัฏกมนธรรม ทอดธุระในปวิเวก’ ภิกษุผู้เป็นนวกะเป็นผู้ควรถูกติเตียนโดยฐานะ ๓ ประการนี้

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุเท่านี้แล เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวกสาวกทั้งหลายชื่อว่าไม่สนใจศึกษาวิเวกความสนใจศึกษาวิเวก

[๓๒] ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุเท่าไรหนอ เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายสนใจศึกษาวิเวก เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้สนใจศึกษาวิเวก ละธรรมทั้งหลายที่พระศาสดาตรัสว่า ควรละ ไม่เป็นผู้มักมาก ไม่เป็นผู้ย่อหย่อน ไม่เป็นผู้ผู้นำในวัฏกมนธรรมไม่ทอดธุระในปวิเวก บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็นเถระเป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะ ๓ ประการ คือ เป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะที่ ๑ ว่า ‘เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายสนใจศึกษาวิเวก’ เป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะที่ ๒ ว่า ‘สาวกทั้งหลายละธรรมทั้งหลายที่พระศาสดาตรัสว่า ควรละ’ เป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะที่ ๓ ว่า ‘สาวกทั้งหลายไม่เป็นผู้มักมาก ไม่เป็นผู้ย่อหย่อนไม่เป็นผู้ผู้นำในวัฏกมนธรรม ไม่ทอดธุระในปวิเวก’ บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็นมัชฌิมะ ฯลฯ ภิกษุผู้เป็นนวกะเป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะ ๓ ประการ คือเป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะที่ ๑ ว่า ‘เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายสนใจศึกษาวิเวก’ เป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะที่ ๒ ว่า ‘สาวกทั้งหลายละธรรมทั้งหลาย ที่พระศาสดาตรัสว่า ควรละ’ เป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะที่ ๓ ว่า ‘สาวกทั้งหลาย ไม่เป็นผู้มักมาก ไม่เป็นผู้ย่อหย่อน ไม่เป็นผู้ผู้นำในวัฏกมนธรรมไม่ทอดธุระในปวิเวก’ ภิกษุผู้เป็นนวกะเป็นผู้ควรสรรเสริญโดยฐานะ ๓ ประการนี้ด้วยเหตุเท่านี้แล เมื่อพระศาสดาประทับอยู่อย่างมีวิเวก สาวกทั้งหลายชื่อว่าสนใจศึกษาวิเวก

มัชฌิมาปฏิบัติ

[๓๓] ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาธรรมเหล่านั้น โลภะและโทสะเป็นบาปมัชฌิมาปฏิบัติ มีอยู่เพื่อละโลภะและโทสะ เป็นปฏิบัติก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน๑-มัชฌิมาปฏิบัติอันเป็นปฏิบัติก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับคือ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คืออะไร

คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่

๑. สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)
๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)
๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

นี้แล คือ มัชฌิมาปฏิบัติอันเป็นปฏิบัติก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาธรรมเหล่านั้น โภคะ(ความโกรธ) อุปาหะ(ความผูกโกรธ) เป็นบาป มัชฌิมาปฏิบัติมีอยู่เพื่อละโภคะและอุปาหะ เป็นปฏิบัติก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้เพื่อนิพพาน

มักขะ(ความลบหลู่คุณท่าน) ปาสาสะ(ความตีเสมอ) ...

อิสสา(ความริษยา) มัจฉริยะ(ความตระหนี่) ...

มายา(มารยา) สาถะยะ(ความโอ้อวด) ...

ถัมภะ(ความห้าวห้าว) สารัมภะ(ความแข่งดี) ...

มานะ(ความถือตัว) อติมานะ(ความดูหมิ่นเขา) ...

มทะ(ความมัวเมา) และปมาทะ(ความประมาท) เป็นบาป มัชฌิมาปฏิปทา

มีอยู่เพื่อละมทะและปมาทะ เป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบ
ระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

มัชฌิมาปฏิปทาอันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ
เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คืออะไร

คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่

๑. สัมมาทิฐิ ๒. สัมมาสังกัปปะ

๓. สัมมาวาจา ๔. สัมมากัมมันตะ

๕. สัมมาอาชีวะ ๖. สัมมาวายามะ

๗. สัมมาสติ ๘. สัมมาสมาธิ

นี้แล คือ มัชฌิมาปฏิปทาอันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบ
ระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน”

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมภาษิตของท่าน
พระสารีบุตร ดังนี้แล

ฉัมมทายาทสูตรที่ ๓ จบ

โดยสรุปฉัมมทายาทสูตร พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์ให้พระสาวกเป็นธรรมทายาท
ไม่ให้เป็นอามิสทายาท

ถ้าพระภิกษุเป็นอามิสทายาทจะทำให้วิญญูชนติเตียน และพระพุทธเจ้าก็จะถูกติเตียน
ด้วย

ถ้าพระภิกษุเป็นธรรมทายาทจะทำให้วิญญูชนไม่ติเตียน

พระสารีบุตรมานะนำต่อว่าให้สนใจศึกษาความสงบ ถ้าไม่สนใจศึกษาจะถูกติเตียน

๑. พระศาสดาประทับอยู่อย่างสงบ แต่พวกพระสาวกไม่ใส่ใจความสงบ

๒. พระสาวกไม่ละธรรมที่พระศาสดาตรัสสอนให้ละ

๓. พระสาวกเป็นผู้มักมาก ย่อหย่อน มากไปด้วยนิวรณ์ธรรม ทอดธุระในการศึกษาวิเวก
ธรรม(ความสงบ)

ในทางตรงข้ามถ้าสนใจศึกษาความสงบจะได้การยกย่องสรรเสริญตรงกันข้าม
๓ ประการ

จากนั้นพระสารีบุตรแนะนำให้ปฏิบัติตามทางสายกลาง คือมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่อริยมรรค
มีองค์ ๘ เพื่อลอุปกิเลส ๑๖ ประการ

๒.๕.๓ ประวัติโครงการอบรมธรรมทายาทของวัดพระธรรมกาย

วัดพระธรรมกายได้สร้างขึ้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๓ เมื่อมาถึงปี ๒๕๑๕ หลวงพ่อ
ธมมชโยมีดำริเพื่อให้ธรรมะของพระพุทธเจ้าไปถึงประชาชนทั่วไปจึงจัดให้มีโครงการอบรมธรรม
ทายาทโดยในปีแรก เป็นการจัดโครงการที่ไม่มีการบรรพชาอุปสมบท

โครงการอบรมธรรมทายาทได้จัดเฉพาะในวัดพระธรรมกายมีภาคฤดูร้อนและภาคเข้าพรรษาเป็นหลัก ส่วนช่วงเวลาอื่นมีบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ

ปี ๒๕๕๒ หลวงพ่อธมฺมขโยได้จัดให้มีโครงการอบรมธรรมทายาท ที่ชื่อโครงการอุปสมบทหมู่ ๗,๐๐๐รูป ๗,๐๐๐ตำบลทั่วไทย ซึ่งมีผู้เข้าอบรมหมื่นกว่าคน

ปี ๒๕๕๓ หลวงพ่อได้จัดให้มีศูนย์อบรมธรรมทายาททั่วประเทศ โดยส่วนใหญ่แต่ละจังหวัดจะมีศูนย์อบรมอย่างน้อย ๑ ศูนย์อบรม เพื่อจะได้นำธรรมะของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนแต่ละจังหวัดได้มากขึ้น

โครงการอบรมธรรมทายาทประจำปี ๒๕๖๑ ของวัดพระธรรมกายมีดังนี้

๑. โครงการอุปสมบทหมู่ บูชาธรรม ๑๐๙ ปีคุณยายอาจารย์มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ชนนิกุลครูผู้สืบสานวิชชาธรรมกาย

๒. โครงการอุปสมบทหมู่ รุ่น "บูชาธรรมมหาปูชนียาจารย์"

๓. โครงการบรรพชาและอุปสมบทหมู่วันคุ้มครองโลก

๔. โครงการธรรมทายาทอุปสมบทหมู่ ระดับอุดมศึกษา รุ่นที่ ๔๖ (ภาคฤดูร้อน)

๕. โครงการอุปสมบทหมู่ธรรมทายาทพุทธศาสตร์สากล ภาคฤดูร้อน)

๖. โครงการอุปสมบทหมู่รุ่น" ภาคฤดูร้อน พ.ศ.๒๕๖๑

๗. โครงการธรรมทายาทอุปสมบทหมู่ ระดับอุดมศึกษา รุ่นที่ ๔๖ (ภาคฤดูฝน)

๘. โครงการอุปสมบทหมู่ธรรมทายาทพุทธศาสตร์สากล (ภาคฤดูฝน)

๙. โครงการอุปสมบทหมู่รุ่น" ภาคฤดูฝน พ.ศ.๒๕๖๑

๑๐. โครงการบรรพชาอุปสมบทหมู่ธรรมทายาทนานาชาติ รุ่นที่ ๑๕ (IDOP ๑๕)

๑๑. โครงการอุปสมบทหมู่ธรรมทายาท รุ่น วันธรรมชัย

๑๒. โครงการอบรมธรรมทายาทอุปสมบทหมู่ครบรอบ ๑๐๑ ปี ครูผู้ค้นพบวิชชาธรรมกาย

๑๓. โครงการอบรมธรรมทายาทอุปสมบทหมู่ บูชาธรรม ๑๓๔ ปี พระมงคลเทพมุนี

๑๔. โครงการอบรมธรรมทายาทอุปสมบทหมู่ บูชาธรรม ๗๘ ปี หลวงพ่อทัตตชีโว

๑๕. โครงการธรรมทายาทอุปสมบทหมู่ ระดับอุดมศึกษา รุ่นที่ ๔๖ (ภาคฤดูหนาว)

๒.๕.๔ โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกาย

ขั้นตอนการจัดโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท

๑. ขออนุมัติโครงการ กับคณะกรรมการบรรพชิต ได้ช่วงจัดโครงการระหว่างวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๒. ขออนุมัติงบประมาณที่กองคลัง สำนักทรัพยากร

๓. ขออนุมัติใช้พื้นที่ ได้วิหารคด ๒๘-๒๙ ที่กองพระมหาธรรมกายเจดีย์ สำนักสาธารณูปการ

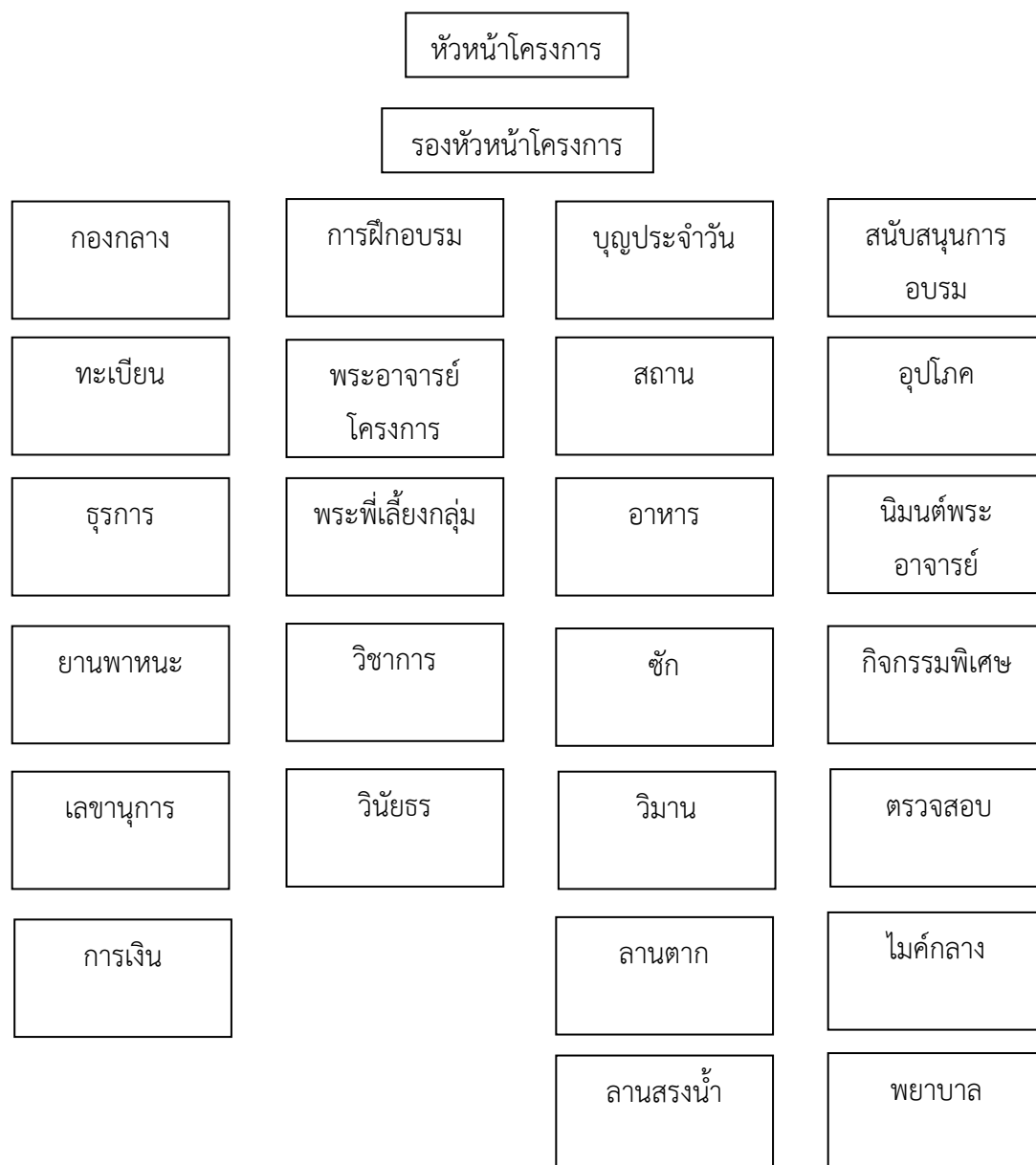
๔. ประชาสัมพันธ์ให้กับศูนย์อบรมแต่ละจังหวัดให้ทราบกำหนดการอบรม

๕. เตรียมพระอาจารย์และพี่เลี้ยงพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ได้พระพรสา ๒ ที่บวชมา ๒๕๖๐ มาเป็นพระพี่เลี้ยง

๖. จัดหลักสูตรการทำหน้าที่พระพี่เลี้ยงให้พระนวกะ ๒ รวมทั้งจัดโครงสร้างการอบรมระหว่างวันที่ ๔ – ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ โดยมีโครงสร้างดังนี้

โครงสร้างหน้าที่ของโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท

๑. หัวหน้าโครงการ หน้าที่ บริหารโครงการอบรมธรรมทายาทให้ประสบความสำเร็จ
๒. รองหัวหน้าโครงการ หน้าที่ ช่วยหัวหน้าโครงการ และเป็นตัวแทนของหัวหน้าโครงการ
 ๓. พระอาจารย์โครงการ หน้าที่ เทศน์สอน, ให้กำลังใจพระพระพี่เลี้ยงกลุ่มพระพี่เลี้ยงบุญ
 ๔. พระพี่เลี้ยงกลุ่ม หน้าที่ ดูแลธรรมทายาทด้านความเป็นอยู่ ฝึกธรรมทายาท
 ๕. พระพี่เลี้ยงบุญทะเลเบียน หน้าที่ ดูแลงานทะเลเบียนของธรรมทายาท
 ๖. พระพี่เลี้ยงบุญธุรการ หน้าที่ ดูแลงานธุรการ งานทำป้าย
 ๗. พระพี่เลี้ยงบุญอาหาร หน้าที่ ดูแล อาหารและปานะ
 ๘. พระพี่เลี้ยงบุญสถาน หน้าที่ ดูแลสถานที่ เบิกอุปกรณ์เกี่ยวกับสถานที่
 ๙. พระพี่เลี้ยงบุญอุปโภค หน้าที่ ดูแลของอุปโภคของใช้ของโครงการ
 ๑๐. พระพี่เลี้ยงบุญนิมนต์พระอาจารย์ หน้าที่ ประสานงานและนิมนต์นอกโครงการมาเทศน์สอนธรรมทายาท
 ๑๑. พระพี่เลี้ยงบุญกิจกรรมพิเศษ หน้าที่ ประสานงานจัดกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเทศน์สอน
 ๑๒. พระพี่บุญการเงิน หน้าที่ ทำบัญชีและดูแลการเงิน
 ๑๓. พระพี่เลี้ยงบุญตรวจสอบ หน้าที่ ตรวจสอบความเรียบร้อยของโครงการ
 ๑๔. พระพี่เลี้ยงบุญซัก หน้าที่ ดูแลการซักผ้าของธรรมทายาท
 ๑๕. พระพี่เลี้ยงบุญวิมาน หน้าที่ ดูแลห้องน้ำพระธรรมทายาท
 ๑๖. พระพี่เลี้ยงบุญลานสรง หน้าที่ ดูแลจุดอาบน้ำของธรรมทายาท
 ๑๗. พระพี่เลี้ยงบุญลานตาก หน้าที่ ดูแลจุดตากผ้าของธรรมทายาท
 ๑๘. พระพี่เลี้ยงบุญไม้ค้ำกลาง หน้าที่ แจ่งข้อมูลให้ธรรมทายาททางเครื่องเสียง
 ๑๙. พระพี่เลี้ยงบุญวิชาการ หน้าที่ ดูแลงานวิชาการ
 ๒๐. พระพี่เลี้ยงบุญพยาบาล หน้าที่ ดูแลสุขภาพของธรรมทายาท
 ๒๑. พระพี่เลี้ยงบุญวินัยธร หน้าที่ ดูแลความเรียบร้อยของธรรมทายาท
 ๒๒. พระพี่เลี้ยงบุญยานพาหนะ หน้าที่ ดูแลยานพาหนะของโครงการ
 ๒๓. พระพี่เลี้ยงบุญเลขานุการ หน้าที่ ดูแลการประชุมของโครงการ

ภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท

๗. จัดเตรียมความพื้นที่และพร้อมก่อนการอบรมระหว่าง ๙ – ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

๘. กิจวัตรในการอบรม

๐๔.๒๐ น. ปลุกตื่น

๐๕.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า

๐๕.๓๐ น. ปฏิบัติธรรม

๐๖.๐๐ น. รับประทานอาหาร

๐๗.๐๐ น. ฉ้นเช้า

๐๘.๐๐ น. ปฏิบัติธรรม / ฟังธรรม

๑๑.๐๐ น. ฉ้นเพล

๑๓.๓๐ น. ปฏิบัติธรรม / ฟังธรรม

๑๖.๐๐ น. สอบถามวัฒนธรรมชาวพุทธ

๑๖.๓๐ น. ฉ้นปานะ และสร้งน้ำ

๑๘.๐๐ น. ทำวัตรเย็น

๒๒.๐๐ น. ปิดไฟ และจำวัด

๙. ภาพรวมระยะเวลาในโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท

๑๖ พ.ย. เปิดโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท

๑๖ พ.ย. – ๑๖ ธ.ค. ฝึกอบรม

๑๗ – ๓๑ ธ.ค. เตรียมงานธรรมยาตรา

๑ – ๓๑ ม.ค. งานธรรมยาตรา

๑ – ๖ ก.พ. เก็บงานธรรมยาตรา

๗ – ๑๘ ก.พ. ปฏิบัติธรรมพิเศษนอกวัดพระธรรมกาย

๑๙ ก.พ. ปิดโครงการอบรมธรรมทายาท

๑๐. หลักการฝึกอบรม

๑. ปฐมนิเทศประกอบด้วยเนื้อหา ๑) เป้าหมายการอบรม ๒) ขั้นตอนการเป็นสมาชิกวัดพระธรรมกาย ๓) คุณสมบัติของผู้เข้าโครงการอบรมธรรมทายาท ๔)ระเบียบการอบรม ๕) อุปกรณ์และเครื่องใช้ในการอบรม ๖)กำหนดการอบรม ๗)กิจวัตรประจำวัน ๘) การลงโทษ ๙) การจบการอบรม

๒. พระวินัยประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ ๑)ภาพรวมของพระวินัย ๒) พระวินัยเบื้องต้น ๓)พระวินัย ๒๒๗ ข้อ

๓. การปฏิบัติธรรม ๑)หลักการปฏิบัติธรรม ๒)ออกกำลังกาย ๓)ปฏิบัติธรรมพร้อมพระอาจารย์ ๔)การเขียนผลการปฏิบัติธรรม ๕)การแนะนำการปฏิบัติธรรมเป็นกลุ่มย่อย

๔. วัฒนธรรมชาวพุทธ ๑)ที่มาของวัฒนธรรมชาวพุทธ ๒)ความหมายของวัฒนธรรมชาวพุทธ ๓)เป้าหมายของวัฒนธรรมชาวพุทธ ๔)เนื้อหาวัฒนธรรมชาวพุทธประกอบด้วย การจำวัด การตื่นนอน การห่มดอง การห่มดอง การปลงผม การนุ่งสบง การปลงอาบัติ การอธิษฐาน บริหาร การทำวิกัป การทำพินทุ การบิณฑบาต การรับประเคน, การให้พร การทำวัตรเช้าเย็น การให้ศีล๕ การให้ศีล๘ การให้ศีล๑๐ อริยาบถนั่ง ลูก ยืน เดิน การกราบ การไหว้ การล้างหน้า การแปรง

พื้น การใช้ห้องน้ำ การพับผ้า การซัก การตาก การกวา การถู การฉันทัดอาหาร การล้างจาน การพับ
กล่องนม การใช้ยาม การใช้ร่ม การใช้โต๊ะ การใช้เก้าอี้

๕. ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ ประกอบด้วยประวัติวัด
พระธรรมกาย ประวัติพระมงคลเทพมุนี ประวัติคุณยายอาจารย์จันทร์ ขนนกยูง และประวัติหลวงพ่อ
ธมมชโย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการค่ายพุทธบุตร
วัดปัญญานันทาราม ต.คลองหก อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ” ผลการวิจัย พบว่า ด้านปัจจัยป้อน ได้แก่
เนื้อหาและหลักสูตร สถานที่ฝึกอบรม ระยะเวลาในการอบรมพระวิทยากร สื่อการฝึกอบรม ทุกด้าน
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ด้านกระบวนการ ได้แก่กิจกรรมในการอบรม การบริการ ในการ
เข้าค่ายฝึกอบรม ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี และด้านผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การนำหลักธรรม
ไปใช้ปฏิบัติ เจตคติต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทารามอยู่ในระดับดี ส่วน
ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งได้ค่า คะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๖๐.๒๓^{๔๔}

พระอดิศร ฐานวุฑโฒ (กลุ่มประสิทธิ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการฝึกอบรมคุณธรรม
จริยธรรม : ศึกษากรณีค่ายธรรมทายาทของฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายธรรมทายาท ของฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรม
นิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจตามหลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา ให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข มีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
และผู้อื่น และสามารถนำความรู้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
ได้อย่างถูกต้อง

๒) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยใช้เด็กหรือเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการฝึกอบรม
คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักการพัฒนาตนเอง คือ ไตรสิกขา ภาวนา ๔ เป็นต้น

๓) รูปแบบการฝึกอบรม โดยใช้กระบวนการอบรมแบบบูรณาการเข้ากับสื่อสมัยใหม่มี
กิจกรรมนันทนาการสอดแทรกคุณธรรม เพื่อสร้างบรรยากาศในการอบรมให้น่าสนใจโดยเน้นกิจกรรม
๕ ส. คือ สนุก สาระ สงบ สำนึก และสร้างสรรค์

^{๔๔} พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม, “ศึกษาการประเมินโครงการค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น
เอเชีย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๔) ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมค่ายธรรมทายาท เช่น พระธรรมวิทยากรมีจำนวน มาก บางรูปอาจมีคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดผลเสียต่อการยอมรับและความเชื่อถือศรัทธาของ ผู้ที่เข้ารับการอบรม ปัญหาการไม่รักษากฎระเบียบค่ายของเยาวชนบางคนเข้ารับการอบรม ปัญหาเรื่องการติดต่อประสานงานการฝึกอบรมของส่วนฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๕) ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ค่ายธรรมทายาท สามารถแก้ไขได้โดยใช้ กระบวนการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม คือ อริยสัจ ๔ และเทคนิคในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายธรรมทายาท บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสืบต่อไป^{๔๕}

พระมหาสมชาย สุธาพนโน (สุวรรณ) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาการบริหารจัดการ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ผลการวิจัยพบว่า

๑. แนวคิด ทฤษฎีการบริหารโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนการบริหารโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการวางแผนการฝึกอบรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ได้รับการอนุมัติโครงการจากผู้บังคับบัญชาแล้ว การวางแผนส่วนนี้จะเป็นการวางแผนปฏิบัติการที่ จะต้องวางแผนโดยระบุกิจกรรมต่างๆ และแนวทางที่จะต้องทำอย่างละเอียดพร้อมทั้งระบุ ผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมด้วย เพื่อความสะดวกในการมอบหมายและติดตามผลในการปฏิบัติงาน ในขณะที่เดียวกันผู้ปฏิบัติงานก็สามารถดำเนินการตามหน้าที่ของตนได้อย่างมีผล ไม่มีการก้าวร้าวกัน และกันแบ่งงานกันทำการวางแผนและการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนี้ สามารถแบ่งการวางแผนการดำเนินการฝึกอบรมออกเป็น ๔ ส่วน คือ ๑. การดำ เนินการก่อนการ ฝึกอบรม ๒. การดำเนินงานระหว่างการฝึกอบรม ๓. การดำเนินงานภายหลังการฝึกอบรม ๔. การดำเนินงานในวันเปิดการฝึกอบรม ๕. การดำเนินงานในวันปิดการฝึกอบรม

๒. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ พบว่าด้านบริบทคือ การอบรมซึ่งได้จัดให้มีการอบรมพระวิทยากรเป็นพิเศษ เป็นโครงการที่ให้บริการแก่สังคมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะแก่ชุมชน ด้านปัจจัยนำเข้าคือ โครงการ บรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ภายใต้ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น งบประมาณ วิทยากร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการที่กำหนดนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้านกระบวนการ คือ หัวหน้างานเป็นผู้ควบคุมการฝึกสอนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้การปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงานด้านผลผลิต คือ มาตรฐานสัมพันธที่กำหนดไว้ก่อนและทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่ง ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยรายงานบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการร่วมกันผลผลิต จึงเป็นผลสัมฤทธิ์สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ด้านบริบท โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่มาก ($\bar{X}=4.09$) ด้านปัจจัยนำเข้ามีค่าเฉลี่ย มาก ($\bar{X}=3.54$) ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X}=3.55$)ด้านผลผลิต อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X}=3.68$)

^{๔๕} พระอดิสร ฐานวุฑโฒ (กลุ่มประสิทธิ์), “ศึกษาการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม: ศึกษากรณีค่าย ธรรมทายาทของฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

๓. การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ พบว่า การวางแผน (Planning) เป็นโครงการให้เจ้าคณะภาค ๙ ได้รับทราบเพื่อให้การสนับสนุนส่งเสริมและการจัดทำโครงการขึ้น มีการวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนแรกๆ ที่ผู้บริหารโครงการหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องทำ การจัดหน่วยงาน (Organizing) เป็นการจัดหน่วยงานเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงขอบข่ายงาน ระยะเวลาที่ต้องกระทำ การประสานงานกับหน่วยงานอื่น และกลไกในการปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพของงานการอำนวยการ (Directing) เป็นการควบคุมบังคับบัญชาของผู้ใดหรือหน่วยใด หากมีปัญหาอุปสรรคหรือมีเรื่องที่ต้องแก้ปัญหาและการตัดสินใจบุคคล การควบคุม (Controlling) คือการควบคุมยังรวมไปถึงการจัดทำ รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการการประเมินผลการดำเนินงานของแผนว่าเป็นไปด้วยดีมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง และมีการปรับปรุงหรือหาทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไร การควบคุมจะต้องเป็นไปทุกขั้นตอนทุกระยะการดำเนินงาน^{๔๖}

วินัย แดงทน ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินงานตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จังหวัดขอนแก่น” ผลวิจัยพบว่า

๑. สภาพการดำเนินงาน พบว่า ส่วนมาก เจ้าอาวาสและพระภิกษุ สามเณร วิทยากรพี่เลี้ยง มีวุฒิทางธรรมตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป ศึกษาธิการอำเภอได้ดำรงตำแหน่งมานาน้อยกว่า ๖ ปี และมีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี ผู้ปกครองของสามเณรมีอาชีพเกษตรกรกรรมอายุโดยเฉลี่ย ๓๖-๔๕ ปี ส่วนสามเณรมีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และสูงสุดชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น อายุเฉลี่ย ๑๓ ปี การปฏิบัติงานโครงการมีปัญหาหลายด้านในการวางแผน การประสานงาน และการบริการ การจัดทำตารางฝึกอบรม การจัดหาสื่อและงบประมาณ ในด้าน ความต้อง เจ้าอาวาสต้องการงบประมาณสนับสนุนจากรัฐเพื่อการดำเนินการและเลี้ยงดูสามเณร ตลอดระยะฝึกอบรมจำนวน ๑๐๐ บาทต่อ ๑ รูป และต้องการให้พระผู้ปกครองคณะสงฆ์ออก เยี่ยมหน่วยฝึกอบรม ต้องการให้จัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานแก่เจ้าอาวาส และ พระภิกษุสามเณรวิทยากรพี่เลี้ยง ต้องการสื่อและวิทยากรจากบุคคลภายนอก

๒. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่คาดหวังของสามเณรก่อนและหลังการฝึกอบรม ๕ ด้าน คือ ความใกล้ชิดพระพุทธรูป การปลูกฝังศีลธรรม การสืบทอดพระพุทธ ศาสนา การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี การเป็นพลเมืองดีของชาติมีความแตกต่างอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓. รูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมประกอบด้วย การวางแผน การเสนอโครงการ การประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานอบรมและการรายงาน^{๔๗}

^{๔๖} พระมหาสมชาย สู่ขาวโน (สุวรรณ), “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๔๗} วินัย แดงทน, “การดำเนินงานตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗), บทคัดย่อ.

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. หลักสูตรฝึกอบรม วิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของพระสอนศีลธรรมมีผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๐๕ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
๒. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลังการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนทดสอบความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
๓. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด
๔. การติดตามผล การใช้หลักสูตรฝึกอบรม เมื่อเวลาผ่านไป ๑ เดือน พบว่า (๑) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง (๒) ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมทั้งด้านระยะเวลา ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลสามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรม วิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของพระสอนศีลธรรมกับนักเรียนระดับอื่นได้ นอกจากนี้ หน่วยงานอื่นที่มีโครงการสอนศีลธรรมสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ ไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศีลธรรม ในหน่วยงานนั้นได้เช่นเดียวกัน^{๔๘}

พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรโณ (พรหมทิพย์) ได้ศึกษาเรื่อง “ ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต)” พบว่าท่านมีเทคนิคและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรม หรือวิธีการในการนำเสนอที่โดดเด่นอยู่ ๖ วิธี คือ

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
๒. วิธีอุปมาเปรียบเทียบ
๓. การยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา คำคม โคลง บทประพันธ์ เป็นต้น
๔. การพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ
๕. การยกบุคคลตัวอย่างประกอบ
๖. การแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน^{๔๙}

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาจุดมุ่งหมายรูปแบบและวิธีการ ในการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ได้นำกระบวนการฝึกอบรมตามหลัก

^{๔๘}พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร), “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๔๙} พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรโณ, “ศึกษาการเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

ไตรสิกขา อนุพุทฺธิกา และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการฝึกอบรม ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเผยแผ่พุทธธรรมสู่สังคมได้เป็นอย่างดี^{๕๐}

พระมหาไพรัช ปญญาพโล (ขุนพรหม) ศึกษาเรื่องวิธีการของวัดที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชน ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และวัดอัมพวัน อำเภอบรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า

หลักจริยธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนนั้น เป็นคำสอนที่เป็นพื้นฐานทางจริยธรรม เช่นพระรัตนตรัยไตรลักษณ์ อริยสัจสี่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาซึ่งเป็นโครงสร้างของจริยธรรม จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคม เช่น ฆราวาสธรรม ๔ ประการ หลักของทศ ๖ และจริยธรรมกับความดีอันสูงสุด เมื่อกล่าวโดยสรุปหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหมดคือจริยธรรม สามารถนำไปปฏิบัติและก่อให้เกิดผลคือความสุขได้เป็นอย่างดี^{๕๑}

ธวัชชัย เกื้อเกตุ ศึกษาเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. ควรสร้างวัดให้เป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชน เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาธรรมะอย่างแท้จริง โดยการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก

๒. วัดปัญญานันทารามควรสร้างที่พักและห้องน้ำให้ได้มาตรฐาน และมีความพอเพียงกับจำนวนของผู้เข้ารับการอบรม

๓. ควรมีโครงการหรือหลักสูตร สำหรับฝึกอบรมพระสงฆ์ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรม สั่งสอน เยาวชน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

๔. วัดปัญญานันทาราม ควรจัดทำหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน และเหมาะสมกับวัยของผู้เข้ารับการอบรม เช่นหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาหลักสูตรสำหรับชั้นมัธยมศึกษา เป็นต้น

^{๕๐} พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), “ศึกษากระบวนการอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ.

^{๕๑} พระมหาไพรัช ปญญาพโล (ขุนพรหม), “ศึกษาวิธีการของวัดที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชน ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรีและวัดอัมพวัน อำเภอบรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

๕. ควรมีการประสานงานระหว่างวัดกับโรงเรียน ที่ทำงานด้านพัฒนาเยาวชนโดยเฉพาะ โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้การพัฒนาโครงการและเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕๒

ถาวร ชัยจักร ศึกษาเรื่อง “การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย” ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการฝึกอบรมจริยธรรมประกอบด้วยหลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์ มีคำอธิบายหลักสูตร กำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรม กิจกรรมในการฝึกอบรม โดยคณะวิทยากรมีทั้งพระภิกษุและฆราวาส ทุกคนรู้ขั้นตอนการฝึกอบรม และรายละเอียดในการดำเนินการฝึกอบรม เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือก และผ่านการฝึกอบรมจากวัดธรรมกายมาแล้ว วิทยากรเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ลงมือปฏิบัติเอง โดยมีสื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์และใช้สื่ออื่น ๆ ในการประกอบกิจกรรมในทุก ๆ กิจกรรม

๒. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย ๒.๔๗ คะแนน และคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมเป็น ๓.๑๔ คะแนน เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยแล้วพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๕

๓. ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ที่มีต่อการฝึกอบรมทั้ง ๕ ด้าน คือ การปฏิบัติตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน การส่งเสริมให้ทำทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา การฝึกตนให้เป็นพลเมืองดี ด้านอื่น ๆ ที่ชาวพุทธควรรู้และด้านการจัดฝึกอบรมสำหรับข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ามีความเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับสูงทุกด้าน^{๕๓}

พระมหาสุทธิชัย เจนการ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินความเหมาะสมของโครงการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดทัพปาจิ จังหวัดมหาสารคาม” ผลการศึกษาโดยรวมพบว่าเหมาะสมน้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า (๑) ด้านการคัดเลือกเยาวชนที่จะเข้ามาบรรพชา อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมมาก ทางวัดได้มีการจัดเตรียมแผนรองรับเกณฑ์ในการรับสมัครเยาวชนที่จะเข้ามาบรรพชาเป็นอย่างดี รวมถึงระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมที่เหมาะสม โครงการรับเยาวชนที่เข้ามาบรรพชา ไม่แบ่งชั้นวรรณะและผู้ที่จะเข้ามาบรรพชาล้วนได้รับอนุญาตจากบิดามารดาทุกคน (๒) ด้านเนื้อหา หลักสูตร และวิชาการที่อบรม พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมมาก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (๓) ด้านวิธีการและกระบวนการในการอบรมของพระวิทยากร อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมปานกลาง เพราะวิธีการต่าง ๆ ที่พระวิทยากรแต่ละรูปนำมาถ่ายทอดให้กับสามเณรอยู่ในเกณฑ์ดีมาก เพื่อเพิ่มแรงกระตุ้นในการรับรู้ให้ดียิ่งขึ้น

^{๕๒} ธวัชชัย เกื้อเกตุ, “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๕๓} ถาวร ชัยจักร, “การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕), บทคัดย่อ.

ควรใช้สื่อที่มีภาพประกอบการเรียนการสอน (๔) ด้านการประเมินความรู้ความเข้าใจและการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมปานกลาง เพราะจำนวนเยาวชนที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในโครงการมีความรู้มากขึ้น ทุกคนมีความต้องการที่จะกลับเข้ามาบรรพชาอีก

พระมหาประสาน สิงห์ขรรักษ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินผล โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดห้วยเหินยว ประจำปี ๒๕๔๒” ผลการศึกษาพบว่า การ บวชในครั้งนี้สามเณรส่วนใหญ่ได้เรียนรู้หลักธรรมเป็นที่น่าพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒๘ มีความตระหนักถึงคุณธรรมของความกตัญญูกตเวที รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นมากยิ่งขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๙๐ และสามเณรส่วนใหญ่พอใจกับหลักธรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดได้นำมาสอนในครั้งนี้เป็นอย่างดี จนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และครอบครัวได้จนสามารถ เห็นผลได้จริงตามโครงการดังกล่าว

พระปัญญา มหาโคตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินผลโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดโพธิทอง แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” พบว่ามีผลอยู่ในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันได้ค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การที่โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนประสบผลสำเร็จ เพราะการได้เนื้อหา และหลักสูตร ตลอดจนกระบวนการฝึกอบรมของพระวิทยากร มีความเหมาะสม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจและสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันหลังจากที่ได้ผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว

วนิดา ตั้งใจ ได้ทำการวิจัย “การดำเนินงานโครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน ในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๙” ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพการดำเนินงาน ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานเหมือนกันทุกขั้นตอน และเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน คือ วัดอุทัยทิศมีการอบรมสั่งสอนตามหลักสูตรของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการเชิญวิทยากรมาอบรมสั่งสอน วัดแสงสว่างบังคลาอกรมสั่งสอนตามหลักสูตรของกรมการศาสนา แต่ไม่ได้เชิญวิทยากรมาให้การอบรมสั่งสอน เนื่องจากมีงบประมาณน้อย ส่วน วัดกุญชรวนารามไม่ได้ใช้หลักสูตรของกรมการศาสนา จะอบรมสั่งสอนเฉพาะภาคปฏิบัติเท่านั้น เพราะมีผู้เข้าบรรพชาอุปสมบทน้อยและงบประมาณน้อย จึงไม่ได้เชิญวิทยากร

๒. ปัญหาการดำเนินงาน พบว่า ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการระดับอำเภอ บางคนไม่รับผิดชอบ ไม่เห็นความสำคัญ ขาดการประสานงานของคณะกรรมการแต่ละฝ่าย ทางวัดกุญชรวนารามและวัดแสงสว่างทุ่งคล้ามีปัญหาจากขาดงบประมาณในการเชิญวิทยากรมาให้การอบรม ตลอดจน

ข้อวัสดูอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน จัดทำคู่มือ การจัดทำหลักสูตรไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายของโครงการ

๓. ความต้องการของสามเณรที่บรรพชา พบว่า ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างทั่วถึง มีที่พักอาศัย ที่อบรม และบริเวณวัดสะอาดน่าศึกษาเล่าเรียน มีภัตตาหารเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนสามเณร มีการอบรมตามหลักสูตร มีสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และเฉพาะที่วัดอุทัยที่เท่านั้นที่สามเณรร้อยละ ๕๗ ตอบว่า ต้องการปัจจัยเพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายเป็นส่วนตัว

๔. ความต้องการของผู้ปกครอง พบว่า มีความต้องการไม่แตกต่างจากสามเณรมากนัก และยังต้องการให้บุตรหลานเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี ห่างไกลยาเสพติด สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ และต้องการได้บุญกุศลจากการที่บุตรหลานได้บรรพชา

เจ็ดฉันท์ ลาดศิลา ได้วิจัย “การบริหารโครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการของวัดธาตุ อำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การวางแผน ดำเนินโดยมีพระครูศรีโนชิตคุณ เจ้าอาวาสวัดธาตุ จัดทำโครงการ เพื่อขอเงินสนับสนุนจากกรมการศาสนา และกำหนดเกณฑ์อายุผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ระหว่าง ๑๐-๑๙ ปี โดยอาราธนาใจมนต์เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุจากวัดต่าง ๆ ในอำเภอกะหรัง ทำหน้าที่วิทยากร ปัญหาที่พบคือ ที่ตั้งโครงการซึ่งอยู่ที่วัดธาตุมีความแออัดเรื่องสถานที่ ความไม่เพียงพอของภัตตาหารที่จะถวายพระภิกษุสามเณร และน้ำดื่มที่ใช้ จึงวางแผนแก้ปัญหา โดยจัดให้สามเณรเดินทางไปพักแรมตามหมู่บ้านต่าง ๆ นอกจากนี้มีปัญหาวัดวิทยากรให้ความรู้ ตามหลักสูตรที่กรมการศาสนา กำหนด ซึ่งแก้ปัญหาโดยกำหนดหัวข้อการอบรมใหม่ให้เหมาะสม

๒. การจัดองค์กร ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ และคณะกรรมการฝ่ายฆราวาส โดยกรรมการแต่ละฝ่ายประกอบด้วย ประธาน กรรมการ กรรมการและเลขานุการ ปัญหาที่พบคือ คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ไม่สามารถอยู่ร่วมและร่วมเดินทางไปพักแรมกับสามเณรตามหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งแก้ปัญหาโดยขอความร่วมมือช่วยเหลือจากวัดและหมู่บ้านที่ไปพักแรม และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ประธานกรรมการแต่ละฝ่ายไม่มีอำนาจบังคับบัญชาสั่งการอย่างเด็ดขาด ได้แก้ปัญหาโดยใช้วิธีการขอความร่วมมือ

๓. การอำนวยการ ดำเนินการโดยให้เจ้าคณะตำบลรับสมัครผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ และฝึกซ้อมนาคก่อนการทำพิธีบรรพชา ขั้นตอนการบรรพชาประกอบด้วย การปลงผม การทำพิธีขอขมาต่อบิดมารดา ผู้นำท่องถินให้โอวาท และการทำพิธีบรรพชา และในการลาสิกขาบทที่มีขั้นตอนดำเนินการโดยการมอบวุฒิบัตร การกล่าวคำขอลาสิกขาบท และการขอ สมาทานศีล ๕ ปัญหาที่พบคือ นาคผู้บรรพชาท่องภาษาบาลีด้วยปากเปล่าไม่ได้ ซึ่งแก้ปัญหาโดย การจัดพิมพ์ให้และพระภิกษุพี่เลี้ยงอ่านคำขานนาคที่ละพากษ์ให้ผู้เข้าร่วมโครงการกล่าวตาม ปัญหาทุนดำเนินการที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมการศาสนาเบิกจ่ายได้ล่าช้า ซึ่งแก้ปัญหา โดย ใช้เงินทศรองจ่ายของวัดธาตุ และปัญหาการครองผ้าสบงจารที่มีขนาดไม่ได้สัดส่วนกับสามเณร ซึ่งแก้ปัญหาโดยการนับเส้นชั้นให้เหมาะสม

๔. การควบคุม ดำเนินการโดยจัดให้มีพระภิกษุที่เลี้ยงคอยดูแลและควบคุมความเป็นระเบียบวินัยของสามเณร ปัญหาที่พบคือ พระภิกษุนี้เลี้ยงไม่เพียงพอ ซึ่งแก้ปัญหาโดยอาศัย ผู้ที่เคยร่วมโครงการบรรพชาช่วยควบคุมดูแล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ เสนอแนะได้ว่า การบริหารโครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน จะบังเกิดผลดีควรมีการประสานงานและขอความร่วมมือสนับสนุนจากวัด หมู่บ้าน และองค์กรของชุมชนต่าง ๆ และมีการวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวก และการควบคุม ที่ดีอีกด้วย^{๕๔}

พระมหาชิต ศรีวิริยกุลชัย ได้วิจัย “การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า

ด้านบริบท ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับวัตถุประสงค์หลักในแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๙ (๒๕๔๕-๒๕๔๙) โดยรวมมีความสอดคล้องกันทุกประการและ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการของสังคม โดยรวมมีความสอดคล้องกัน ในระดับมาก

ด้านปัจจัยนำเข้า วิทยากร: พี่เลี้ยงมีความเห็นว่า ปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในโครงการคือ ด้านบุคลากร ความรู้ และประสบการณ์ของวิทยากร หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรม สถานที่ คุณสมบัติด้านอายุของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยรวมมีความเพียงพอและเหมาะสมในระดับมาก ยกเว้น ๒ ข้อคือ ความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับและ ความพร้อมของสื่ออุปกรณ์ในการฝึกอบรม อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านกระบวนการ ผู้เข้ารับการบรรพชาและอบรมเยาวชนมีความเห็นว่า ความสอดคล้องระหว่าง วัตถุประสงค์กับการปฏิบัติจริงมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก สำหรับความเหมาะสมของการวางแผน และการกำหนดกิจกรรม ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากวิทยากร การใช้เอกสารประกอบการบรรยาย การจัดสภาพแวดล้อมและการอำนวยความสะดวก เนื้อหาและการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ระยะเวลาในการ จัดโครงการ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ด้านผลผลิต ผู้ปกครองมีความเห็นเกี่ยวกับการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความภูมิใจในวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ การมีวินัยในตนเอง การใฝ่ใจอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การห่างไกลจากยาเสพติด โดยรวมมีการบรรลุวัตถุประสงค์ ในระดับมาก^{๕๕}

พระอภิชัย พรทิพย์ ได้ทำวิจัย “การประเมินผลโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนวัดป่าพุทธกุดตมิง ตำบลหนองหว้า อำเภอเบญจลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า

^{๕๔} เฉิดฉันท์ ลาดศิลา, “การบริหารโครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖), บทคัดย่อ.

^{๕๕} พระมหาชิต ศรีวิริยกุลชัย, “การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

๑.ด้านบริบท ก่อนที่จะจัดทำโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดมีการสอบถามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายก่อนนำโครงการมาลงในพื้นที่ มีการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน มีการประสานงานในด้านการดำเนินงานระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อกำหนดผู้ร่วมงาน ในส่วนของผู้ปกครองและประชาชนทั่วไปจะให้การสนับสนุนในด้านปัจจัยในการจัดบรรพชา

๒. ด้านปัจจัยนำเข้า บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการอบรม มีการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนและเอกสารที่ใช้ในการฝึกอบรมร่วมกัน มีการกำหนดหลักสูตรวิชาและขั้นตอนการดำเนินงานโครงการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เข้าบรรพชา ผู้ปกครองและประชาชน ให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดการอบรม

๓. ด้านกระบวนการ คณะวิทยากรจะร่วมกันศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดอบรมมีการจัดทำแผนการดำเนินงานในการอบรมประชุมปรึกษาเพื่อนำเทคนิคการอบรมที่หลากหลายมาใช้ในการอบรม มีการปรับปรุงพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

๔. ด้านผลลัพธ์ เยาวชนเมื่อผ่านการอบรมไปแล้วส่วนมากสามารถนำเอาความรู้ที่ได้จากการ อบรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติ เช่น ปฏิบัติตามหลักของกฎหมาย และหลักศีลธรรม เยาวชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและเป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชน

๕. เยาวชนที่เข้าร่วมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ที่มีความแตกต่างกันในเรื่อง อายุ ระดับ การศึกษา สถานภาพของครอบครัว ภูมิสำเนา ค่าใช้จ่ายในการบรรพชา และการได้รับการ สนับสนุนจากผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนไม่ต่างกัน

สำหรับปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ได้แก่ งบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณในการจัดการอบรม ตลอดจนอุปสรรคในการอบรมเพื่อให้การจัดการอบรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถดำเนินงานได้ทุกปี เพื่อจะสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนของไทยในด้าน พุทธ ศาสนาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

โดยสรุป ผลความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนที่ผ่านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดย ภาพรวมและเป็นรายค้านทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านผลลัพธ์ ด้านกระบวนการ ด้านบริบท และด้านปัจจัยนำเข้าตามลำดับ ผลการ ทดสอบสมมติฐาน พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินผล โครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อนของเยาวชนกับข้อมูลทั่วไป ไม่แตกต่างกัน^{๕๖}

พระครูสุนทรธรรมลังการ (ศุภชัย ยาโกต้อย) ได้วิจัย “การพัฒนาเยาวชนในโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน” ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมของโครงการบรรพชาสามเณรภาค

^{๕๖} พระอภิชัย พรทิพย์, “การประเมินผลโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดบ้านพุทธกุดสมิง ตำบลหนองหัว อำเภอบึงฉลือชัย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ฤดูร้อน ในภาพรวม มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ารับ การบรรพชา ๒) ด้านเนื้อหา หลักสูตร วิชาที่จัดอบรม ๓) ด้านวิธีการและกระบวนการอบรม และ ๔) ด้านความรู้ ความเข้าใจและความ พึงพอใจของผู้เข้ารับการบรรพชา การติดตามผลการนำ ความรู้ที่ได้จากการบรรพชาสามเณรภาคฤดู ร้อนของเยาวชนไปใช้เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม โดยภาพรวมพบว่า เยาวชนส่วนมากได้นำ ความรู้ไปใช้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ในเรื่องการมีสมาธิใน การอ่านและเรียนหนังสือมากขึ้น มีระเบียบ วินัย รู้จักประหยัด น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต สามารถ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ประพฤติตนเป็นคนดี ของสังคม และเมื่อวิเคราะห์ผลการ ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนกับ อายุ ระดับการศึกษา จุดประสงค์ในการบรรพชาของเยาวชน พบว่า มีความสัมพันธ์ด้านการคัดเลือกผู้ที่จะ เข้ารับการบรรพชา ด้านเนื้อหา หลักสูตร วิชาที่จัด อบรม ด้านวิธีการและกระบวนการอบรม และด้าน ความรู้ ความเข้าใจและความพึงพอใจของผู้เข้ารับ การบรรพชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ส่วนประสพการณ์ในการบรรพชาของเยาวชน ไม่มีความสัมพันธ์ กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๕๗}

พระมหาวิทยา คงเมือง, ได้ทำการวิจัย “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธธรรมวิทยา วัดทรงศิลา จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการปฏิบัติงานและกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโรงเรียนพุทธ ธรรมวิทยาวัดทรงศิลา ในทัศนะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในภาพรวม พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยและเห็นว่าการดำเนินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในภาพรวมมี ความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ เป็นรายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย และเห็นว่าการดำเนินโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในด้านด้านสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ มีความเหมาะสมในระดับสูง และ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในด้านแผนงานของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ด้านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การ ออกนิเทศตามโรงเรียนต่าง อยู่ในระดับมาก ด้านบุคลากรของโครงการ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บุคลากรมีความสามารถเพียงพอ อยู่ในระดับมาก ด้านหลักสูตร/กิจกรรมการอบรมของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่า วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการอบรม อยู่ในระดับมาก และด้านการกำกับ/ติดตามผลของ

^{๕๗}พระครูสุนทรธรรมลังการ (ศุภชัย ยาโกต์ต้อย), “การพัฒนาเยาวชนในโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

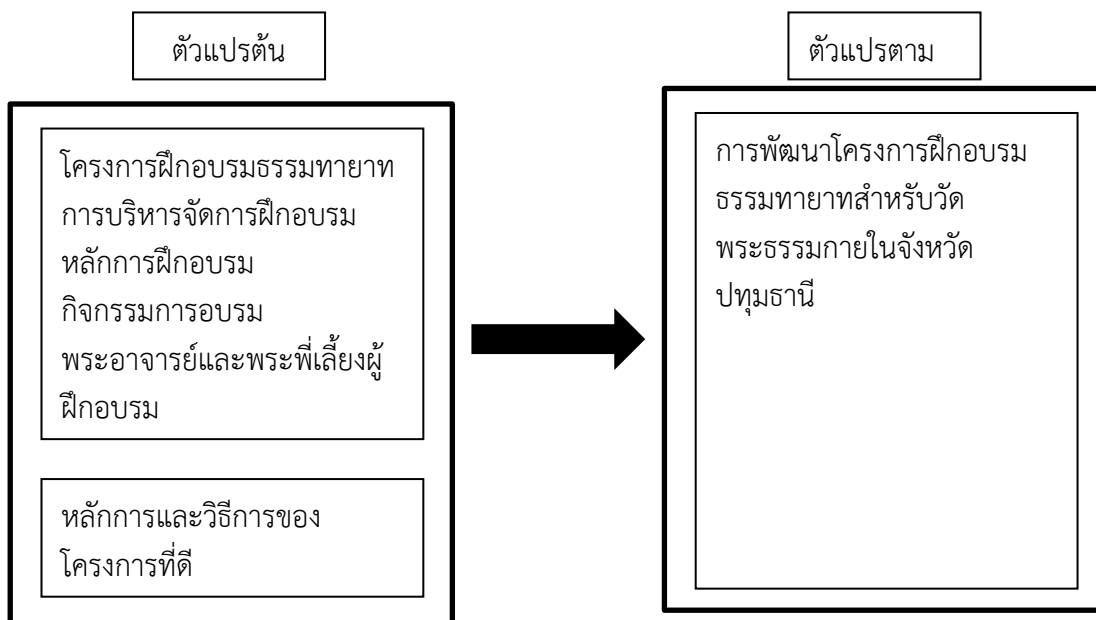
โครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การ ควบคุมและสังเกตพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก

๒. สภาพการปฏิบัติงานและกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโรงเรียนพุทธธรรม วิทยาลัยวัดทรวงศิลา ในทัศนะเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในภาพรวม พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย และเห็นว่าการดำเนินโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในด้าน บุคลากรมีความเหมาะสมในระดับสูง และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในด้านด้านแผนงานของโครงการ โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ในการอบรมสามเณรอยู่ในระดับมาก ด้านการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ของโครงการ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ปกครองสามารถติดต่อสื่อสารกับสามเณร ได้สะดวก อยู่ในระดับมาก ด้านบุคลากรของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บุคลากรมีความเชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมาก ด้านหลักสูตร/กิจกรรม การอบรมของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรม สามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสามเณรได้ อยู่ในระดับมาก และด้านการกำกับติดตามผล ของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สามเณรได้รับ การดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก

๓. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโรงเรียนพุทธธรรมวิทยาลัยวัดทรวงศิลาได้ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโรงเรียนพุทธธรรมวิทยาลัยวัดทรวงศิลา ดังนี้ ๑) การพัฒนาการวางแผน ๒) การพัฒนาระบบสื่อสารและวิธีการประชาสัมพันธ์ ๓) การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและทักษะ ๔) การพัฒนาหลักสูตร/กิจกรรมการอบรม ๕) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและปลูกฝังระเบียบวินัย^{๕๘}

^{๕๘}พระมหาวิทยา คงเมือง, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโรงเรียนพุทธธรรมวิทยาลัยวัดทรวงศิลา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) การใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๖๒ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกาย ในจังหวัดปทุมธานี สัมภาษณ์ ได้แก่ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท จำนวน ๗ รูป ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิจัย
ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพปัจจุบัน โครงการฝึกอบรมธรรม ทายาทสำหรับวัด พระธรรมกายในจังหวัด ปทุมธานี	๑. ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๖๒ คน	๑. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	สภาพปัจจุบันโครงการ ฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัดพระธรรมกาย ในจังหวัดปทุมธานี
ขั้นตอนที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักการ และวิธีการบริหาร โครงการฝึกอบรมที่ ประสบความสำเร็จ	๑. การวิเคราะห์ เอกสาร	๑. การวิเคราะห์ เนื้อหา	หลักการและวิธีการ บริหารโครงการฝึกอบรม ที่ประสบความสำเร็จ
ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการ พัฒนาโครงการ ฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัด พระธรรมกายในจังหวัด ปทุมธานี	๑. สัมภาษณ์ ได้แก่ พระอาจารย์และ พระพี่เลี้ยงผู้ ฝึกอบรมที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมธรรมทายาท จำนวน ๗ รูป	๑. การวิเคราะห์ เนื้อหา	เสนอแนวทางการพัฒนา โครงการฝึกอบรมธรรม ทายาทสำหรับวัด พระธรรมกายในจังหวัด ปทุมธานี

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ ธรรมทายาทผู้เข้าอบรมโครงการอบรมธรรมทายาทในวัดพระธรรมกาย
ในจังหวัดปทุมธานี ระหว่างวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ – ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ จำนวน ๒๗๒ รูป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ธรรมทายาทผู้เข้าอบรม ในโครงการอบรมธรรมทายาท ระหว่างวันที่
๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ – ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random

Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่^๑ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๐.๐๕ หรือ ร้อยละ ๙๕ ดังนี้

สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่^๒ (Taro Yamane) .ในกรณีที่ทราบ จำนวนประชากร

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N คือ ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
e คือ เปอร์เซนต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

เมื่อ N = ๒๗๒
e = ๐.๐๕

$$n = \frac{272}{1 + 272(0.05)^2} = 162$$

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากร จำนวน ๒๗๒ คน จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๖๒ คน ตามสัดส่วนของจำนวนประชากร

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยง ผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมาชีพ จำนวน ๗ รูป ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน โครงการฝึกอบรมธรรมาชีพสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีแบ่งเป็น ๕ ตอน ได้แก่

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม
- ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม

^๑ Taro Yamane, อ้างอิงใน ชีรวุฒิ เอกะกุล, *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*, (อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๑.

^๒ สุวีย์ ศิริโกคาภิรมย์, *การวิจัยทางการศึกษา*, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม

ตอนที่ ๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

๓.๓.๒ การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมาทายาท จำนวน ๗ รูป ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๓.๔.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน โครงการฝึกอบรมธรรมาทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๑. สร้างแบบสอบถาม โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมาทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีแบ่งเป็น ๕ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๔ ข้อ

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม จำนวน ๒๑ ข้อ

ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม จำนวน ๒๐ ข้อ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม จำนวน ๑๓ ข้อ

ตอนที่ ๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม จำนวน ๘ ข้อ

โดยตอนที่ ๒ - ๕ ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแปรค่าเป็น ๕ ระดับ (Rating Scale) ของลิเกิร์ต (Likert)^๓ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาความหมายระดับความคิดเห็น ดังนี้

๕ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด

๔ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก

๓ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านปานกลาง

๒ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย

๑ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

๒. นำแบบสอบถามที่สร้างแล้วมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น

^๓Likert, Rensis, "The Method of Constructing and Attitude Scale", in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin, Ed, New York : Wiley & Son, 1967 : 90-95.

๓. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน (รายละเอียดในภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา ด้วยการตรวจและประเมินดัชนีความสอดคล้องใน ๓ ระดับ คือ มีความเหมาะสม ไม่แน่ใจ ไม่เหมาะสม โดยใช้สูตรในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) ซึ่งถือเกณฑ์ IOC มากกว่า ๐.๗ จึงยอมรับว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสม ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง ๐.๗ – ๑.๐๐ ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ

๔. นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย ผู้เข้าอบรมธรรมทายาทที่ธุดงค์สถานเขาแก้วเสด็จ จังหวัดปราจีนบุรีจำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach^๔ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .๘๗๕

๕. ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๔.๒ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๑. สร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปผลการวิเคราะห์เอกสาร

๒. นำแนวคำถามคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและความชัดเจนของภาษา

๓. นำแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปสัมภาษณ์

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) สภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๒. นำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการนัดหมาย วัน เวลา ที่จะขอความ อนุเคราะห์ช่วยเหลือในการเก็บเครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามทดสอบเครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และทำการเก็บคืน

^๔Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing*, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p. 123.

๓.๕.๒ การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันสัมภาษณ์ การประสานงานผู้ให้การสัมภาษณ์ จัดเตรียมเอกสารการสัมภาษณ์

๒. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย การนำเสนอวิทยานิพนธ์ การดำเนินการสัมภาษณ์ และจดบันทึกข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี มีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของบุญชม ศรีสะอาด^๕ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓.๖.๒ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๓.๖.๓ การสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

^๕บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒-๘๓.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ๑) แบบสอบถามมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ธรรมทายาท จำนวน ๑๖๒ ท่าน และ ๒) การสัมภาษณ์ ได้แก่ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท จำนวน ๗ รูป ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

๔.๒ ผลการศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ

๔.๓ ผลการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

S.D. = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม จำนวน ๑๖๒ ฉบับ ได้รับกลับมา ๑๖๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ซึ่งแบบสอบถามนั้นแบ่งเป็น ๕ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม

ตอนที่ ๕ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

โดยมีรายละเอียดของข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้แบบเลือกตอบ ประกอบด้วย อายุ การศึกษาสูงสุด อาชีพก่อนบวช จังหวัดที่บวช ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ (n = ๑๖๒)

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
๒๐ – ๓๐	๕๕	๓๔.๐
๓๑ – ๔๐	๓๕	๒๑.๖
๔๑ – ๕๐	๓๑	๑๙.๑
๕๑ – ๖๐	๒๕	๑๕.๔
๖๑ – ๗๐	๑๓	๘.๐
๗๑ – ๘๐	๓	๑.๙
รวม	๑๖๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่มีจำนวนมากที่สุด ๓ อันดับจากมากไปน้อย คือ อายุ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๕๕ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐ รองลงมา อายุ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๓๕ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖ และ อายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๑ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๙.๑ และลำดับสุดท้าย อายุ ๗๑-๘๐ ปี จำนวน ๓ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๑.๙

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม
การศึกษาชั้นสูงสุด

(n = ๑๖๒)

ชั้นปีการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๓๓	๒๐.๔
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓	๑๘	๑๑.๑
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖	๔๙	๓๐.๒
ปวช.	๗	๔.๓
ปวส.	๑๐	๖.๓
อนุปริญญา	๑	๐.๖
ปริญญาตรี	๓๘	๒๓.๕
ปริญญาโท	๕	๓.๑
ปริญญาเอก	๑	๐.๖
รวม	๑๖๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
จำแนกตามการศึกษาชั้นสูงสุด พบว่า ระดับการศึกษาสูงสุดที่มีจำนวนมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมาก
ไปหาน้อย คือ ปริญญาตรี จำนวน ๓๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕ รองลงมา ประถมศึกษา จำนวน
๓๓ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔ และ มัธยมศึกษา จำนวน ๑๘ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑ และลำดับ
สุดท้ายคือ ปริญญาเอก จำนวน ๑ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๐.๖

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ
ก่อนบวช

(n = ๑๖๒)

อาชีพก่อนบวช	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	๒๖	๑๖.๐
ค้าขาย	๑๔	๘.๖
ธุรกิจส่วนตัว	๔๔	๒๗.๒
นักเรียน / นักศึกษา	๑๘	๑๑.๑
พนักงานชั่วคราว	๑๙	๑๑.๗
พนักงานประจำ	๒๕	๑๕.๔
รับราชการ	๖	๓.๗
ว่างงาน	๑๐	๖.๒
รวม	๑๖๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพก่อนบวช พบว่า จำนวนอาชีพมีจำนวนมากสุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๔๔ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๒ รองลงมา เกษตรกร จำนวน ๒๖ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐ และพนักงานประจำ จำนวน ๒๕ ท่านคิดเป็น ร้อยละ ๑๕.๔ และลำดับสุดท้ายคือ รับราชการ จำนวน ๖ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๓.๗

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามภาคที่บวช

(n = ๑๖๒)

ภาคที่บวช	จำนวน	ร้อยละ
กลาง	๘๙	๕๔.๙
ตะวันตก	๖	๓.๗
ตะวันออก	๑๖	๙.๓
ใต้	๘	๔.๙
เหนือ	๑๖	๙.๙
อีสาน	๒๘	๑๗.๓
รวม	๑๖๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาคที่บวช พบว่า ภาคที่มาบวชมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ภาคกลาง จำนวน ๘๙ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๙ รองลงมา ภาคอีสาน จำนวน ๒๘ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๓ และภาคเหนือ จำนวน ๑๖ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๙.๙ และลำดับสุดท้ายคือภาคใต้ จำนวน ๘ ท่าน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ภาพรวม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	การบริหารจัดการอบรม	๓.๗๒	๐.๗๗๖	มาก	๔
๒	หลักการฝึกอบรม	๓.๗๓	๐.๖๗๔	มาก	๓
๓	กิจกรรมการฝึกอบรม	๓.๘๓	๐.๗๓๔	มาก	๒
๔	พระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม	๔.๐๓	๐.๗๑๔	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๘๓	๐.๗๒๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$, S.D.= ๐.๗๒๕) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D.= ๐.๗๑๕) รองลงมา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม ($\bar{X} = ๓.๘๓$, S.D.= ๐.๗๓๔) รองลงมา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม ($\bar{X} = ๓.๗๓$, S.D.= ๐.๖๗๔) และลำดับสุดท้าย คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม ($\bar{X} = ๓.๗๒$, S.D.= ๐.๗๗๖)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อการบริหารจัดการอบรม โดยสร้างข้อคำถามจำนวน ๒๑ ข้อ แบ่งเป็น ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ ๑ การต้อนรับ จำนวน ๓ ข้อ ด้านที่ ๒ ด้านการลงทะเบียน จำนวน ๓ ข้อ ด้านที่ ๓ ที่จำวัด จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๔ ด้านห้องน้ำ จำนวน ๓ ข้อ ด้านที่ ๕ ด้านระบบภัตตาหารจำนวน ๖ ข้อ ด้านที่ ๖ ห้องปฏิบัติธรรม จำนวน ๔ ข้อ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อการบริหารการจัดการอบรม ภาพรวม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	การต้อนรับ	๓.๗๗	๐.๕๙๒	มาก	๒
๒	การลงทะเบียน	๓.๖๖	๐.๖๗๙	มาก	๕
๓	ที่จำวัด	๓.๘๒	๑.๔๘๖	มาก	๑
๔	ห้องน้ำ	๓.๖๖	๐.๖๖๘	มาก	๕
๕	ระบบภัตตาหาร	๓.๖๙	๐.๖๖๒	มาก	๔
๖	ห้องปฏิบัติธรรม	๓.๗๓	๐.๗๐๖	มาก	๓
ภาพรวม		๓.๗๒	๐.๗๙๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อการบริหารการจัดการอบรม ภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$, S.D.= ๐.๗๙๙) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ที่จำวัด ($\bar{X} = ๓.๘๒$, S.D.= ๑.๔๘๖) รองลงมา คือ การต้อนรับ ($\bar{X} = ๓.๗๗$, S.D.= ๐.๕๙๒) และลำดับสุดท้ายเท่ากัน ๒ ลำดับคือ คือ การลงทะเบียน ($\bar{X} = ๓.๖๖$, S.D.= ๐.๖๗๙) และ ห้องน้ำ ($\bar{X} = ๓.๖๖$, S.D.= ๐.๖๖๘)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อการบริหารการจัดการอบรม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑. การบริหารการจัดการอบรม ด้านการต้อนรับ					
๑	ต้อนรับพระธรรมทายาทด้วยความสุภาพ อบอุ่น เป็นกันเอง	๓.๗๕	๐.๕๘๒	มาก	๒
๒	ได้รับข้อมูลการเข้าอบรมที่ชัดเจนในการเข้าอบรม	๓.๖๙	๐.๕๑๖	มาก	๓
๓	ตอบข้อซักถามได้ครบถ้วน ท่านสามารถปฏิบัติตามได้	๓.๘๗	๐.๖๗๙	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๗๗	๐.๕๙๒	มาก	

๒.การบริหารการจัดการอบรม ด้านการลงทะเบียน					
๑	ผู้ลงทะเบียนมีความสุภาพ อ่อนน้อมเป็นกันเอง	๓.๕๙	๐.๖๔๕	มาก	๓
๒	แจ้งข้อมูลการลงทะเบียนได้ครบถ้วน	๓.๖๐	๐.๖๖๔	มาก	๒
๓	ระบบการลงทะเบียนมีมาตรฐานเป็นระเบียบ มีความถูกต้อง	๓.๗๘	๐.๗๒๘	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๖๖	๐.๖๗๙	มาก	
๓.การบริหารการจัดการอบรม ด้านที่จำวัด					
๑	มีพื้นที่เพียงพอในการจำวัด	๓.๖๕	๐.๖๗๒	มาก	๔
๒	บรรยากาศดี อ่อนน้อมในการอยู่ร่วมกัน	๓.๗๗	๐.๕๖๐	มาก	๒
๓	มีอุปกรณ์จำวัดเพียงพอเหมาะสม	๓.๗๔	๐.๖๓๖	มาก	๓
๔	มีการดูแลเอาใจใส่ที่ดีในการจำวัด	๔.๑๐	๔.๐๗๔	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๘๒	๑.๔๘๖	มาก	
๔.การบริหารการจัดการอบรม ด้านห้องน้ำ					
๑	จำนวนห้องน้ำมีเพียงพอกับจำนวนพระ	๓.๖๖	๐.๖๔๒	มาก	๒
๒	มีอุปกรณ์ในห้องน้ำครบถ้วน	๓.๖๔	๐.๕๙๘	มาก	๓
๓	ห้องน้ำมีความเป็นระเบียบปลอดภัย	๓.๖๗	๐.๗๖๓	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๖๖	๐.๖๖๘	มาก	
๕.การบริหารการจัดการอบรม ด้านระบบภัตตาหาร					
๑	มีภัตตาหารเพียงพอสำหรับฉันท์ทุก ๆ รูป	๓.๔๙	๐.๖๔๓	ปานกลาง	๔
๒	ภัตตาหารมีรสชาติดี สะอาดปลอดภัยต่อสุขภาพ	๓.๗๐	๐.๖๒๙	มาก	๓
๓	อุปกรณ์ในการฉันมีเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนพระ	๓.๘๐	๐.๖๔๘	มาก	๑
๔	ระบบการตักภัตตาหารดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	๓.๗๘	๐.๗๒๘	มาก	๒
ภาพรวม		๓.๖๙	๐.๖๖๒	มาก	
๖.การบริหารการจัดการอบรม ด้านห้องปฏิบัติธรรม					
๑	ห้องประชุมมีขนาดเพียงพอกับพระภิกษุ	๓.๘๒	๐.๗๗๑	มาก	๑
๒	จอ LED มีขนาดใหญ่เห็นได้ชัดเจนทั่วถึง	๓.๗๐	๐.๗๐๔	มาก	๓
๓	ระบบปรับอากาศดี มีความเย็นพอเหมาะ ไม่อึดอัด	๓.๖๗	๐.๖๖๗	มาก	๔
๔	ระบบเครื่องเสียงดี ฟังชัดเจนได้ทั่วถึง	๓.๗๔	๐.๖๘๓	มาก	๒
ภาพรวม		๓.๗๓	๐.๗๐๖	มาก	

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ
อบรม ด้านการต้อนรับ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, $S.D. = 0.552$)
โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ตอบข้อซักถามได้ครบถ้วน ท่านสามารถปฏิบัติตามได้ ($\bar{X} = 3.87$,
 $S.D. = 0.679$) รองลงมา คือ ต้อนรับพระธรรมทายาทด้วยความสุภาพ อ่อนน้อมเป็นกันเอง ($\bar{X} = 3.75$,
 $S.D. = 0.582$) และลำดับสุดท้าย คือ ได้รับข้อมูลการเข้าอบรมที่ชัดเจนในการเข้าอบรม ($\bar{X} = 3.69$,
 $S.D. = 0.516$)

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ
อบรม ด้านการลงทะเบียน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, $S.D. = 0.679$)
โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ระบบการลงทะเบียนมีมาตรฐานเป็นระเบียบ มีความถูกต้อง
($\bar{X} = 3.78$, $S.D. = 0.728$) รองลงมา คือ แจ้งข้อมูลการลงทะเบียนได้ครบถ้วน ($\bar{X} = 3.60$,
 $S.D. = 0.646$) และลำดับสุดท้าย คือ ผู้ลงทะเบียนมีความสุภาพ อ่อนน้อมเป็นกันเอง ($\bar{X} = 3.59$,
 $S.D. = 0.645$)

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ
อบรม ด้านที่จำวัด พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, $S.D. = 0.486$) โดยเรียงลำดับ
มากไปหาน้อย คือ มีการดูแลเอาใจใส่ที่ดีในการจำวัด ($\bar{X} = 4.10$, $S.D. = 0.074$) รองลงมา
คือ บรรยากาศดี อ่อนน้อมในการอยู่ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.77$, $S.D. = 0.560$) มีอุปกรณ์จำวัดเพียงพอ
เหมาะสม ($\bar{X} = 3.74$, $S.D. = 0.636$) และลำดับสุดท้าย คือ มีพื้นที่เพียงพอในการจำวัด ($\bar{X} = 3.65$,
 $S.D. = 0.672$)

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ
อบรม ด้านห้องน้ำ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, $S.D. = 0.668$) โดยเรียงลำดับ
มากไปหาน้อย คือ ห้องน้ำมีความเป็นระเบียบปลอดภัย ($\bar{X} = 3.67$, $S.D. = 0.763$) รองลงมา คือ
จำนวนห้องน้ำเพียงพอกับจำนวนพระ ($\bar{X} = 3.66$, $S.D. = 0.642$) และลำดับสุดท้าย คือ มีอุปกรณ์
ในห้องน้ำครบถ้วน ($\bar{X} = 3.64$, $S.D. = 0.548$)

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ
อบรม ด้านระบบภัตตาหาร พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, $S.D. = 0.662$) โดย
เรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ อุปกรณ์ในการฉันมีเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนพระ ($\bar{X} = 3.80$,
 $S.D. = 0.648$) รองลงมา คือ ระบบการตักภัตตาหารดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ($\bar{X} = 3.78$,
 $S.D. = 0.728$) ภัตตาหารมีรสชาติดี สะอาดปลอดภัยต่อสุขภาพ ($\bar{X} = 3.70$, $S.D. = 0.629$)
และลำดับสุดท้าย คือ มีภัตตาหารเพียงพอสำหรับฉันทุก ๆ รูป ($\bar{X} = 3.49$, $S.D. = 0.643$)

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ
อบรม ด้านห้องปฏิบัติธรรม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, $S.D. = 0.706$)

โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ห้องประชุมมีขนาดเพียงพอกับพระภิกษุ ($\bar{X} = 3.80$, $S.D. = 0.771$) รองลงมา คือ ระบบเครื่องเสียงดี ฟังชัดเจนได้ทั่วถึง ($\bar{X} = 3.74$, $S.D. = 0.683$) จอ LED มีขนาดใหญ่เห็นได้ชัดเจนทั่วถึง ($\bar{X} = 3.70$, $S.D. = 0.704$) และลำดับสุดท้าย คือ ระบบปรับอากาศ ดี มีความเย็นพอเหมาะ ไม่อึดอัด ($\bar{X} = 3.67$, $S.D. = 0.667$)

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อหลักการฝึกอบรม โดยสร้างข้อคำถาม จำนวน ๒๐ ข้อ แบ่งเป็น ๕ ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ ๑ ปฐมนิเทศ จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๒ พระวินัย จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๓ การปฏิบัติธรรม จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๔ วัฒนธรรมชาวพุทธ จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๕ ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ จำนวน ๔ ข้อ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ หลักการฝึกอบรม ภาพรวม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	ปฐมนิเทศ	3.63	0.634	มาก	๕
๒	พระวินัย	3.72	0.655	มาก	๓
๓	การปฏิบัติธรรม	3.74	0.684	มาก	๒
๔	วัฒนธรรมชาวพุทธ	3.71	0.656	มาก	๔
๕	ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์	3.84	0.703	มาก	๑
ภาพรวม		3.73	0.674	มาก	

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ หลักการฝึกอบรม ภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, $S.D. = 0.674$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ ($\bar{X} = 3.84$, $S.D. = 0.703$) รองลงมา คือ การปฏิบัติธรรม ($\bar{X} = 3.74$, $S.D. = 0.684$) และลำดับสุดท้าย คือ ปฐมนิเทศ ($\bar{X} = 3.63$, $S.D. = 0.634$)

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อหลักการฝึกอบรม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑.หลักการฝึกอบรม ด้านปฐมนิเทศ					
๑	ได้ทราบภาพรวมการอบรม	๓.๕๖	๐.๖๒๑	มาก	๔
๒	ได้ทราบระเบียบการอบรม	๓.๖๓	๐.๖๔๙	มาก	๒
๓	ได้รับความก้าวหน้าของการมาเป็นสมาชิกวัดพระธรรมกาย	๓.๖๒	๐.๖๕๑	มาก	๓
๔	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	๓.๖๙	๐.๖๑๕	มาก	๑
	ภาพรวม	๓.๖๓	๐.๖๓๔	มาก	
๒.หลักการฝึกอบรม ด้านพระวินัย					
๑	ได้ทราบภาพรวมของพระวินัย	๓.๖๔	๐.๖๑๘	มาก	๔
๒	ได้ทราบหลักของพระวินัย	๓.๗๓	๐.๗๑๒	มาก	๒
๓	สามารถนำพระวินัยมาใช้กับความเป็นพระ.	๓.๗๒	๐.๗๕๐	มาก	๓
๔	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	๓.๗๗	๐.๖๙๘	มาก	๑
	ภาพรวม	๓.๗๒	๐.๖๙๕	มาก	
๓.หลักการฝึกอบรม ด้านการปฏิบัติธรรม					
๑	ได้ทราบภาพรวมของการปฏิบัติธรรม	๓.๖๕	๐.๖๙๙	มาก	๓
๒	ได้ทราบหลักการปฏิบัติธรรม	๓.๙๒	๐.๗๓๑	มาก	๑
๓	ได้นำการปฏิบัติธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน	๓.๕๙	๐.๖๖๕	มาก	๔
๔	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	๓.๘๐	๐.๖๔๒	มาก	๒
	ภาพรวม	๓.๗๔	๐.๖๘๔	มาก	
๔.หลักการฝึกอบรม ด้านวัฒนธรรมชาวพุทธ					
๑	ได้ทราบภาพรวมของวัฒนธรรมชาวพุทธ	๓.๗๐	๐.๖๗๗	มาก	๒
๒	ได้ทราบหลักการของวัฒนธรรมชาวพุทธ	๓.๖๘	๐.๖๗๕	มาก	๓
๓	ได้นำวัฒนธรรมชาวพุทธไปใช้ในชีวิตประจำวัน	๓.๘๘	๐.๖๖๗	มาก	๑
๔	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	๓.๕๗	๐.๖๑๙	มาก	๔
	ภาพรวม	๓.๗๑	๐.๖๕๖	มาก	
๕.หลักการฝึกอบรม ด้านประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์					
๑	ได้ทราบภาพรวมของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์	๓.๘๖	๐.๗๔๗	มาก	๒

๒	ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกายและ มหาปูชนียาจารย์	๔.๐๔	๐.๗๑๓	มาก	๑
๓	ได้นำความรู้ ข้อคิด ปฏิปทามาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	๓.๖๕	๐.๖๘๒	มาก	๔
๔	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	๓.๘๐	๐.๖๗๐	มาก	๓
ภาพรวม		๓.๘๔	๐.๗๐๓	มาก	

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักการฝึกอบรม ด้าน ปฐมนิเทศ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$, $S.D. = ๐.๖๓๔$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๖๙$, $S.D. = ๐.๖๑๕$) รองลงมา คือ ได้ทราบระเบียบการอบรม ($\bar{X} = ๓.๖๓$, $S.D. = ๐.๖๔๔$) ได้รับความก้าวหน้าของการมาเป็นสมาชิกวัดพระธรรมกาย ($\bar{X} = ๓.๖๒$, $S.D. = ๐.๖๕๑$) และลำดับสุดท้าย คือ ได้ทราบภาพรวมการอบรม ($\bar{X} = ๓.๕๖$, $S.D. = ๐.๖๒๑$)

จากตารางที่ ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักการฝึกอบรม ด้าน พระวินัย พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$, $S.D. = ๐.๖๙๕$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๗๒$, $S.D. = ๐.๙๘$) รองลงมา คือ ได้ทราบหลักของพระวินัย ($\bar{X} = ๓.๗๗$, $S.D. = ๐.๗๑๒$) สามารถนำพระวินัยมาใช้กับความเป็นพระ. ($\bar{X} = ๓.๗๒$, $S.D. = ๐.๗๕๐$) และลำดับสุดท้าย คือ ได้ทราบภาพรวมของพระวินัย ($\bar{X} = ๓.๖๔$, $S.D. = ๐.๖๑๘$)

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักการฝึกอบรม ด้าน การปฏิบัติธรรม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$, $S.D. = ๐.๖๘๔$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้ทราบหลักการปฏิบัติธรรม ($\bar{X} = ๓.๙๒$, $S.D. = ๐.๗๓๑$) รองลงมา คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๘๐$, $S.D. = ๐.๖๔๒$) ได้ทราบภาพรวมของการปฏิบัติธรรม ($\bar{X} = ๓.๖๕$, $S.D. = ๐.๖๙๙$) และลำดับสุดท้าย คือ ได้นำการปฏิบัติธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = ๓.๕๙$, $S.D. = ๐.๖๖๕$)

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักการฝึกอบรม ด้าน วัฒนธรรมชาวพุทธ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$, $S.D. = ๐.๖๕๖$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้นำวัฒนธรรมชาวพุทธไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = ๓.๘๘$, $S.D. = ๐.๖๖๗$) รองลงมา คือ ได้ทราบภาพรวมของวัฒนธรรมชาวพุทธ ($\bar{X} = ๓.๗๐$, $S.D. = ๐.๖๗๗$) ได้ทราบหลักการของวัฒนธรรมชาวพุทธ ($\bar{X} = ๓.๖๘$, $S.D. = ๐.๖๗๘$) และลำดับสุดท้าย คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๕๗$, $S.D. = ๐.๖๑๙$)

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการ อบรม ด้านประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =$

๓.๘๔, S.D.= ๐.๗๐๓) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกาย และมหาปูชนียาจารย์ ($\bar{X}$ = ๔.๐๔, S.D.= ๐.๗๑๓) รองลงมา คือ ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ ($\bar{X}$ = ๓.๖๘, S.D.= ๐.๗๔๗) เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม ($\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D.= ๐.๖๗๐) และลำดับสุดท้าย คือ ได้นำความรู้ ข้อคิด ปฏิปทามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ = ๓.๖๕, S.D.= ๐.๖๘๒)

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อกิจกรรมการฝึกอบรม โดยสร้างข้อคำถาม จำนวน ๑๓ ข้อ แบ่งเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ ๑ ทำวัตรเช้า-เย็น จำนวน ๓ ข้อ ด้านที่ ๒ รับบุญประจำวัน จำนวน ๓ ข้อ ด้านที่ ๓ ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๔ ชมวัดพระธรรมกาย จำนวน ๓ ข้อ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ กิจกรรมการฝึกอบรมภาพรวม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	ทำวัตรเช้า-เย็น	๓.๘๒	๐.๗๓๑	มาก	๒
๒	รับบุญประจำวัน	๓.๘๐	๐.๗๑๒	มาก	๓
๓	ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ	๓.๗๕	๐.๗๓๐	มาก	๔
๔	ชมวัดพระธรรมกาย	๓.๙๘	๐.๗๖๑	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๘๔	๐.๗๓๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ กิจกรรมการฝึกอบรมภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๔, S.D.= ๐.๗๓๔) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ชมวัดพระธรรมกาย ($\bar{X}$ = ๓.๙๘, S.D.= ๐.๗๖๑) รองลงมา คือ ทำวัตรเช้า-เย็น ($\bar{X}$ = ๓.๘๒, S.D.= ๐.๗๓๑) รองลงมา คือ รับบุญประจำวัน ($\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D.= ๐.๗๑๒) และลำดับสุดท้าย คือ ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ ($\bar{X}$ = ๓.๗๕, S.D.= ๐.๗๓๐)

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อกิจกรรมการฝึกอบรม

ด้านที่	กิจกรรมการอบรม ด้านทำวัตรเช้า เย็น	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑.กิจกรรมการอบรม ด้านทำวัตรเช้า เย็น					
๑	เวลาสวดมนต์เหมาะสม	๓.๖๙	๐.๖๖๔	มาก	๓
๒	พระอาจารย์นำสวดเสียงดี ออกเสียงชัดเจน	๓.๗๘	๐.๗๑๔	มาก	๒
๓	ผู้สวดมีความสุข ได้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย	๓.๙๘	๐.๘๑๕	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๘๒	๐.๗๓๑	มาก	
๒. กิจกรรมการฝึกอบรม ด้านรับบุญประจำวัน					
๑	เวลารับบุญเหมาะสม	๓.๗๑	๐.๗๔๕	มาก	๓
๒	การรับบุญเหมาะสมกับพื้นที่โครงการอบรม	๓.๘๓	๐.๖๙๘	มาก	๒
๓	ขณะรับบุญได้นึกว่ากำลัง ทำบุญทำความสะอาด พุทธสถาน	๓.๘๕	๐.๖๙๒	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๘๐	๐.๗๑๒	มาก	
๓.กิจกรรมการอบรม ด้านฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ					
๑	เวลาในการฝึกเหมาะสม	๓.๗๘	๐.๗๐๒	มาก	๒
๒	เนื้อหาการฝึกเหมาะสม	๓.๗๐	๐.๖๗๗	มาก	๓
๓	ได้พัฒนามารยาทฝึกมารยาท การวางตัว และ วัฒนธรรมชาวพุทธ	๓.๙๑	๐.๗๓๔	มาก	๑
๔	ได้นำมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาว พุทธไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๓.๖๐	๐.๘๐๖	มาก	๔
ภาพรวม		๓.๗๕	๐.๗๓๐	มาก	
๔.กิจกรรมการอบรม ด้านชมวัดพระธรรมกาย					
๑	ได้ทราบข้อมูลของวัดพระธรรมกาย	๓.๘๙	๐.๖๙๖	มาก	๓
๒	ได้สัมผัส รู้จักวัดพระธรรมกายมากขึ้น	๔.๐๗	๐.๘๐๐	มาก	๑
๓	ได้นำความรู้ ข้อคิด จากการชมวัดมาประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน	๓.๙๘	๐.๗๘๘	มาก	๒
ภาพรวม		๓.๙๘	๐.๗๖๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกิจกรรมการอบรม ด้านทำวัตรเช้า เย็น พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๒, S.D.= ๐.๗๓๑) โดยเรียงลำดับ

มากไปหาน้อย คือ ผู้สวดมีความสุข ได้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ($\bar{X} = 3.98$, S.D.= 0.815) รองลงมา คือ พระอาจารย์นำสวดเสียงดี ออกเสียงชัดเจน ($\bar{X} = 3.78$, S.D.= 0.714) และลำดับสุดท้าย คือ เวลาสวดมนต์เหมาะสม ($\bar{X} = 3.69$, S.D.= 0.664)

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกิจกรรมการอบรมด้านที่รับบุญประจำวัน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D.= 0.712) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ขณะรับบุญได้นึกว่ากำลัง ทำบุญทำความสะอาดพุทธสถาน ($\bar{X} = 3.85$, S.D.= 0.692) รองลงมา คือ การรับบุญเหมาะสมกับพื้นที่โครงการอบรม ($\bar{X} = 3.83$, S.D.= 0.688) และลำดับสุดท้าย คือ เวลารับบุญเหมาะสม ($\bar{X} = 3.71$, S.D.= 0.745)

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกิจกรรมการอบรมด้านฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D.= 0.730) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้พัฒนามารยาทฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ ($\bar{X} = 3.91$, S.D.= 0.734) รองลงมา คือ เวลาในการฝึกเหมาะสม ($\bar{X} = 3.78$, S.D.= 0.702) เนื้อหาการฝึกเหมาะสม ($\bar{X} = 3.70$, S.D.= 0.677) และลำดับสุดท้าย คือ ได้นำมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.60$, S.D.= 0.806)

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกิจกรรมการอบรมด้านชมวัดพระธรรมกาย พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D.= 0.761) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้สัมผัส รู้จักวัดพระธรรมกายมากขึ้น ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.800) รองลงมา คือ ได้นำความรู้ ข้อคิด จากการชมวัดมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.98$, S.D.= 0.788) และลำดับสุดท้าย คือ ได้ทราบข้อมูลของวัดพระธรรมกาย ($\bar{X} = 3.89$, S.D.= 0.696)

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม โดยสร้างข้อคำถาม จำนวน ๑๐ ข้อ แบ่งเป็น ๒ ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ ๑ พระอาจารย์ จำนวน ๔ ข้อ ด้านที่ ๒ พระพี่เลี้ยง จำนวน ๔ ข้อ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ภาพรวม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	พระอาจารย์	๓.๙๕	๐.๗๒๑	มาก	๒
๒	พระพี่เลี้ยง	๔.๑๑	๐.๗๐๖	มาก	๑
ภาพรวม		๔.๐๓	๐.๗๑๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D.= ๐.๗๑๔) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ พระพี่เลี้ยง ($\bar{X} = ๔.๑๑$, S.D.= ๐.๗๐๖) รองลงมา คือ พระอาจารย์ ($\bar{X} = ๓.๙๕$, S.D.= ๐.๗๒๑)

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ในหัวข้อพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

ด้านที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑.พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมด้านพระอาจารย์					
๑	วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา	๓.๙๙	๐.๗๖๘	มาก	๒
๒	ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง	๓.๙๖	๐.๖๙๕	มาก	๓
๓	มีความรู้ในเรื่องหัวข้อธรรมที่นำมาถ่ายทอดให้พระธรรมทายาท	๓.๗๘	๐.๗๑๑	มาก	๔
๔	มีความรู้ในการบริหารโครงการอบรม	๔.๐๗	๐.๗๑๐	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๙๕	๐.๗๒๑	มาก	
๒.พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมด้านพระพี่เลี้ยง					
๑	วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา	๔.๐๙	๐.๗๒๑	มาก	๓
๒	ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง	๓.๙๙	๐.๖๙๒	มาก	๔
๓	มีความรู้ด้านการดูแลคน	๔.๑๔	๐.๗๐๑	มาก	๒
๔	มีความรู้ด้านบทฝึกพื้นฐานของพระภิกษุ	๔.๒๒	๐.๗๑๑	มาก	๑
ภาพรวม		๔.๑๑	๐.๗๐๖	มาก	

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมด้านพระอาจารย์ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, $S.D. = 0.721$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ มีความรู้ในการบริหารโครงการอบรม ($\bar{X} = 4.07$, $S.D. = 0.710$) รองลงมา คือ วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ($\bar{X} = 3.99$, $S.D. = 0.768$) ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง ($\bar{X} = 3.96$, $S.D. = 0.695$) และลำดับสุดท้าย คือ มีความรู้ในเรื่องหัวข้อธรรมที่นำมาถ่ายทอดให้พระธรรมทายาท ($\bar{X} = 3.78$, $S.D. = 0.711$)

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมด้านพระพี่เลี้ยง พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, $S.D. = 0.706$) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ มีความรู้ด้านบทฝึกพื้นฐานของพระภิกษุ ($\bar{X} = 4.22$, $S.D. = 0.711$) รองลงมา คือ มีความรู้ด้านการดูแลคน ($\bar{X} = 4.14$, $S.D. = 0.701$) วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ($\bar{X} = 4.09$, $S.D. = 0.712$) และลำดับสุดท้าย คือ ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง ($\bar{X} = 3.99$, $S.D. = 0.692$)

๔.๒ ผลการศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วย ๑) ส่วนประกอบของโครงการ ๒) หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ ๓) เทคนิคการฝึกอบรม ๔) ชุดฝึกอบรมและองค์ประกอบของชุดฝึกอบรม ๕) วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า

๑ ส่วนประกอบของโครงการ มีความสำคัญเพราะจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบภาพรวมทั้งหมดของการบริหารโครงการ โดยมีส่วนประกอบดังนี้

๑. ชื่อโครงการ เป็นส่วนที่จะบอกให้ทราบว่าโครงการนั้นต้องการจะทำอะไร
๒. หลักการและเหตุผลส่วนนี้แสดงที่มาของการทำโครงการว่ามีเหตุผลความเป็นมาอย่างไร ชี้แจงรายละเอียดของปัญหา และความจำเป็นที่เกิดขึ้นอย่างมีน้ำหนัก ตลอดจน ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ
๓. วัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นผู้พิจารณาโครงการทราบว่า เมื่อตัดสินใจให้ทำโครงการนั้นแล้วผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามโครงการนั้นคืออะไร จะได้ผลงานใด เกิดขึ้นข้อความที่แสดงวัตถุประสงค์ต้องเป็นรูปธรรม สามารถตีความหรือแปลความหมายได้ ชัดเจน ปฏิบัติได้ วัดได้
๔. เป้าหมาย จะแสดงถึงสิ่งที่จะต้องทำ ซึ่งแสดงได้ทั้งในเชิงปริมาณ และ คุณภาพ หรือในลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ภายใต้เงื่อนไขเวลา หรือเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง
๕. วิธีดำเนินการจะแสดงกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
๖. ระยะเวลา หมายถึง เวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินโครงการทั้งหมด ตั้งแต่ ต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ ถ้าโครงการระยะยาว ก็อาจจะมีการแบ่งช่วงการปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งต้องแสดงช่วงระยะเวลาเหล่านั้นให้ชัดเจนด้วย

๗. งบประมาณ ปกติแล้วงบประมาณจะครอบคลุมเรื่องเงิน เรื่องกำลังคน และครอบคลุมถึงวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่จำเป็นต้องใช้ แสดงเป็นจำนวนเงิน งบประมาณ ยอดรวมตามปริมาณหมวดเงินที่ระบบงบประมาณนั้นกำหนดไว้ และตามแหล่งเงินที่ คาดว่าจะได้มาสนับสนุนโครงการ

๘. ผู้รับผิดชอบโครงการหมายถึงตัวบุคคลหรือคณะบุคคลหรือหน่วยงานที่ รับผิดชอบโครงการ

๙. การกำกับ ติดตาม และประเมินผล ในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นผู้พิจารณาโครงการ ทราบถึงวิธีการ ขั้นตอนในการติดตามงาน ในการกำกับและในการติดตามการ ประเมินผลงาน

๑๐. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ หมายถึง ผลพลอยได้หรือผลประโยชน์ที่เป็นผลพลอย ได้ซึ่งเป็นผลที่อาจได้รับ นอกเหนือไปจาก ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ ซึ่งอาจเขียนทั้ง ผลประโยชน์ทางตรงและผลกระทบของโครงการนั้นด้วย

๒) หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ มีลักษณะของ โครงการที่ดีต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ ชัดเจน การดำเนินการเป็นการตอบสนองความ ต้องการของสังคม และต้องได้ประโยชน์คุ้มค่า ที่สุด มีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. สามารถแก้ปัญหาขององค์กรหรือหน่วยงานได้

๒. มีรายละเอียด วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้ หรือมี ความเป็นไปได้สูง

๓. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือวัตถุประสงค์ต้อง สอดคล้องกับปัญหา หรือหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เป็น ต้น

๔. สามารถสนองความต้องการของสังคม ของกลุ่มชนส่วนใหญ่ และ นโยบายของ ประเทศชาติ

๕. รายละเอียดของโครงการต้องสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปดำเนินงาน ตามโครงการได้

๖. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์กรและ สามารถติดตาม ประเมินผลได้

๗. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่มีความเป็นจริงและเป็นข้อมูลที่ได้รับการ วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้ว

๘. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสม และทางด้าน การบริหารอย่างแท้จริง

๙. โครงการจะต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน กล่าวคือจะต้องระบุถึงวัน เวลาที่ เริ่มต้น และวันเวลาที่แล้วเสร็จที่แน่ชัด

๓) เทคนิคการฝึกอบรม จะเหมาะสมกับบางวิชา กับบางกลุ่ม บางระดับ อายุ การศึกษา ช่วงระยะเวลา ฯลฯ ฉะนั้น ผู้สอนจึงต้องเลือกใช้เพื่อให้เกิดผลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เทคนิคการ ฝึกอบรมจึงมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร และยังมีผลไปถึงการจูงใจ ให้เกิดการ

เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรม รูปแบบของการฝึกอบรมที่ใช้กันทั่วไปมีมากมายแต่ที่นิยมปฏิบัติกันมีดังนี้

๑. การบรรยายหรือการสอน (Lecture) เป็นการสอนโดยอาศัยหลักความแตกต่างของความรู้ โดยผู้บรรยายมีความรู้สูงกว่าผู้เข้ารับการบรรยาย ผู้อบรมมีความรู้น้อย ผู้สอนถ่ายทอดให้ผู้รับการอบรมทางเดียว มีลักษณะการสอนบอกเล่า ทางวิชาการ สื่อสารทางเดียวเพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อเพื่อให้เกิดการยอมรับเรื่องราว หลักการทฤษฎี โดยใช้การจูงใจ ความจริง เหตุผล หลักทฤษฎีและวิธีการต่าง ๆ โดยจะต้องมีเอกสารประกอบคำบรรยาย ตำรา การค้นคว้า การใช้ห้องสมุดด้วยจึงจะได้ผล

๒. การประชุม (Meeting) การประชุมเป็นวิธีหนึ่งของการฝึกอบรมในหน่วยธุรกิจขนาดเล็กมักใช้การประชุมเป็นการอบรมเช่น ร้านจำหน่ายสินค้าอาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ มักจะใช้วิธีการประชุม เจ้าหน้าที่พนักงาน มีวิธีการทำงาน กฎระเบียบ ข้อบังคับ มีอะไรก็มาพูด มาบอก ชี้แจง ทำความเข้าใจ ในการประชุม ผู้จัดการมักเป็นประธานที่ประชุม หรือการอบรมนั้น ๆ เรื่องราว นโยบายใหม่ๆ ก็จะมาพูดในที่ประชุม บางคนมีข้อเสนอแนะดี ๆ ก็จะได้รับมาปฏิบัติ สรุปเป็นมติที่ประชุมที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แม้บางคนไม่เห็นด้วย ไม่เชื่อ แต่ก็ต้องปฏิบัติตาม เพราะมติที่ประชุมบังคับให้เขาต้องปฏิบัติตาม และเขามีส่วนรับรู้และเข้าประชุมด้วยนอกจากนั้น เพื่อให้การฝึกอบรมโดยใช้การประชุมได้ผลดียิ่งขึ้น ผู้บริหารอาจใช้บทบาททำการบริหารเข้าช่วยงานฝึกอบรมเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยอาจใช้กฎ ระเบียบ เกณฑ์ต่าง ๆ บังคับ รวมทั้งการให้รางวัลสำหรับผู้ทำงานได้ผลดี และลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์

๓. การนำอภิปราย (Leading Discussion) เป็นเทคนิคการอบรมเพื่อให้ความโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมอบรม สามารถแสดงความคิดเห็นเสรี ข้อยุติเป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูน ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการเรียนรู้ที่กว้างขวาง ตามวัตถุประสงค์และกรอบที่กำหนด โดยมีผู้นำอภิปราย ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี การอภิปรายมักใช้กันกับกลุ่มที่มีความรู้ และประสบการณ์จำนวน ๒๐ คน ไม่เกิน ๒๕ คน ข้อมูลข่าวสารจะมาจากผู้นำอภิปราย และส่วนมากภาคปฏิบัติและประสบการณ์จะมาจากผู้อภิปราย ผลจากอภิปรายมักไม่มีการลงคะแนนเสียงแต่มีลักษณะสรุปข้อเสนอแนะต่าง ๆ จดบันทึก รวมทั้งเก็บรักษาความทรงจำจากถ้อยคำ และการอภิปรายในกลุ่มไว้เพื่อพัฒนาตนเอง การอภิปรายจึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกันหรือจากประสบการณ์โดยเฉพาะของผู้อื่น มาเป็นสิ่งที่พัฒนาตนเอง และพัฒนางานที่ตนทำ ผู้นำการประชุมจึงต้องมีความสามารถในการที่จะทำไม่ให้เกิดการขัดแย้ง และสามารถดึงประสบการณ์จากผู้เข้าร่วมประชุมมาให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๔. การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน (Panel Discussion) การอภิปรายที่มีผู้อภิปรายระหว่าง ๓ - ๔ คน รวมทั้งผู้นำอภิปรายคอยสรุปและเชื่อมโยงเรื่องราวของวิทยากรแต่ละคนให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น โดยวิทยากรจะออกความเห็นในหัวข้อเรื่องเดียวกัน แต่เป็นความเห็นคนละทัศนะของแต่ละคนไป

๕. การอภิปรายแบบซิมโปเซียม (Symposium) การอภิปรายแบบนี้คล้ายกับการอภิปรายหมู่ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน วิธีการคือทุกคนพูดเรื่องเดียวกันแต่แบ่งกันพูดคนละตอน เช่น ถ้าพูดเรื่องอ้อย คนที่หนึ่งอาจพูดเรื่องพันธุ์อ้อย คนที่สองพูดเรื่องการปลูก คนที่สามพูดเรื่องการ

เก็บเกี่ยว เป็นต้น โดยมีผู้ดำเนินการอภิปราย (Moderator) เป็นผู้คอยเชื่อมโยงและประสานเรื่องให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น

๖. การฝึกอบรมแบบอื่น ๆ เช่น การประชุมผู้มีประสบการณ์หรือมีความรอบรู้ในสาขาต่าง ๆ (Conference) การประชุมทางวิชาการ (Institute) การประชุมระดับผู้นำหัวหน้า (Convention) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การประชุมซินดิเคต (Syndicate) การสัมมนา (Seminar) การตั้งเป็นคณะทำงาน (Working Group) การตั้งเป็นคณะกรรมการ (Colloquy) การศึกษาจากกรณี (Case Study) การอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion) การระดมความคิด (Brain Storming) ฯลฯ

๔. ชุดฝึกอบรมและองค์ประกอบของชุดฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมคือชุดฝึกอบรมเป็นชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมอย่างมีระเบียบระบบ ทั้งในส่วนวิทยากรให้การฝึกอบรม และส่วนของสมาชิกที่รับการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม การกำหนดสื่อ การกำหนดกิจกรรม การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ รวมทั้งการกำหนดเครื่องมือและการประเมินการฝึกอบรมไว้อย่างครบถ้วน มีองค์ประกอบดังนี้

๑. คู่มือการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมทุกชุดจะต้องมีคู่มือสำหรับชุดฝึกอบรมนั้น ๆ สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของวิทยากรผู้มีหน้าที่ฝึกอบรมนั้น คู่มือการฝึกอบรมจะช่วยให้วิทยากร รับทราบถึงขั้นตอนต่างในการวางแผน เตรียมการ ตลอดจนดำเนินการวิธีการฝึกอบรม ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้รับการฝึกอบรม ก็จะเป็นการแนะนำให้รู้ถึงวิธีการใช้และศึกษาจากชุดฝึกอบรมนั้น ๆ

๒. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบที่จะเสนอหรือถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในชุดฝึกอบรมไปสู่ผู้รับการฝึกอบรม และที่สำคัญที่สุดคือการที่ผู้รับการฝึกจะได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพราะเกิดจากชุดฝึกอบรมเดียวกันนั่นเอง

๓. กิจกรรมในชุดฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบที่ได้จัดเตรียมสื่อและวิธีการของการจัดฝึกอบรมไว้ ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่วิทยากรผู้มีหน้าที่ฝึกอบรม สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ

๔. การประเมินในชุดฝึกอบรม การประเมินในชุดฝึกอบรม มี ๒ ลักษณะคือการประเมินผู้รับการฝึกอบรมกับการประเมินชุดฝึกอบรมเพื่อหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้รับการฝึกอบรมและประเมินประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม จะต้องมีการกำหนดและจัดทำวิธีการและเครื่องมือประเมิน

๕. วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า การสอนธรรมะของพระพุทธเจ้ามีวิธีการที่หลากหลาย พระองค์จะทรงพิจารณาจากบุคคลที่กำลังรับฟัง ถ้าบุคคลมีระดับสติปัญญาน้อย ก็จะทรงสอนธรรมะอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้มีปัญญามากก็จะใช้อีกรูปแบบหนึ่ง มีรายละเอียดดังนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบ ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุม นั้น แต่ละคนรู้สึกว่ พระพุทธเจ้าตรัสรู้กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้มีนิสัยถือลัทธิศาสนาอื่นบ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จม หรือได้รับความอับอาย ในการตอบ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทะนาตีเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงดำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่ จะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ

๔.๓ ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีดังนี้

แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยการบริหารจัดการโครงการอบรม หลักการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม และพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. การบริหารจัดการโครงการอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑ การต้อนรับบริการ

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้ใช้จุดธุระการเป็นจุดต้อนรับธรรมทายาท เมื่อมีธรรมทายาทมาสมัครเข้าอบรม จะมีพระพี่เลี้ยงประกาศต้อนรับและชี้แจงข้อมูลการฝึกอบรมให้ธรรมทายาทได้รับทราบ สิ่งที่ควรพัฒนาคือ การต้อนรับที่ดีควรให้พระพี่เลี้ยงได้ประชุมรูปแบบการต้อนรับบริการ จากนั้นทำการซักซ้อมพระพี่เลี้ยงให้มั่นใจในการทำหน้าที่ต้อนรับบริการ และควรมีพระพี่เลี้ยงผู้ทำการต้อนรับที่พูดภาษาได้ทุกภาคเพื่อให้บรรยากาศอบอุ่นเป็นกันเองยิ่งขึ้น ส่วนทางด้านพื้นที่การต้อนรับควรจัดให้เป็นส่วนต้อนรับโดยเฉพาะ ไม่ควรไปรวมกับส่วนธุระการเพราะส่วนธุระการมีพื้นที่เล็ก

๒. การลงทะเบียน

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้จัดรูปแบบการลงทะเบียนคือ ธรรมทายาทนั่งรวมกันที่ จากนั้นเดินลงทะเบียนไปตามระบบที่ได้จัดไว้ สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ การลงทะเบียนที่ดีควรให้พระพี่เลี้ยงได้ประจักษ์รูปแบบการลงทะเบียน จากนั้นทำการซักซ้อมพระพี่เลี้ยงด้านขั้นตอนการลงทะเบียน ควรหาพระพี่เลี้ยงที่มีทักษะด้านไอทีมารับลงทะเบียน ส่วนด้านพื้นที่การลงทะเบียนควรให้ธรรมทายาทลงทะเบียนให้เสร็จในจุดเดียว ไม่ควรให้ธรรมทายาทเดินไปหลาย ๆ โຕะ เพราะอาจทำให้ธรรมทายาทสับสนได้ ส่วนด้านการเก็บเอกสารควรแจ้งให้ต้นสังกัดของธรรมทายาทได้เตรียมเอกสารการลงทะเบียนให้พร้อม ในกรณีที่ธรรมทายาทได้ทำเอกสารมา ควรให้ธรรมทายาทโทรหาต้นสังกัด และกำหนดวันสุดท้ายของการส่งเอกสาร ถ้าส่งเอกสารไม่ครบ จะไม่ผ่านการฝึกอบรม

๓. ที่จำวัด

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้ให้ธรรมทายาทจำวัดในมุ้งพาราไดซ์ และจำวัดเป็นแถว เพื่อสะดวกในการอบรม จะได้มองเห็นธรรมทายาทได้ทุกท่าน โดยไม่มีอะไรปิดบัง โดยจำวัดอยู่ในวิหารคด สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรมีพัดลมให้เพียงพอต่อจำนวนธรรมทายาทเพื่อไม่ให้มีอากาศร้อน อากาศไม่ถ่ายเท ควรมีการกวาดฝุ่นบ่อย ๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งมีฝุ่นเยอะ ควรจัดทางเดินทางให้กว้างกว่าเดิมเพื่อให้ธรรมทายาทเดินได้สะดวก ควรจัดให้ที่จำวัดของธรรมทายาทให้ห่างกันเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มความเป็นส่วนตัว

๔. ห้องน้ำ

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทมีห้องน้ำเพียงพอ มีขนาดได้มาตรฐาน มีระบบน้ำไหลดีไม่ติดขัด สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ระบบอากาศยังถ่ายเทไม่ดี ควรติดพัดลมเพิ่ม ด้านอุปกรณ์ทำความสะอาด ห้องน้ำควรจัดให้เพียงพอมี ๑ ชุดต่อหนึ่งห้อง ควรมีป้ายข้อปฏิบัติต่าง ๆ ติดในห้อง เช่น ป้ายห้ามเหยียบที่วางขันน้ำ ด้านรองเท้าเปลี่ยนเข้าห้องน้ำควรมีขนาดให้พอดีกับเท้า ไม่ใหญ่เกินไป ไม่เล็กเกินไป

๕. ระบบภัตตาหาร

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้ให้ธรรมทายาทเดินไปที่จุดตักอาหารแล้วตักอาหารเป็นแถว จากนั้นเดินไปที่จุดฉันเพื่อพระอาจารย์มานำฉันพร้อมกัน สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ จุดตักภัตตาหารกับจุดฉันอยู่ห่างกันมาก ทำให้เดินไกล ควรให้จุดฉันอยู่ใกล้กับจุดตักภัตตาหาร โดยส่วนใหญ่ภัตตาหารจะเพียงพอกับธรรมทายาทอยู่เป็นประจำ แต่บางครั้งภัตตาหารจะไม่เพียงพอ ควรมีภัตตาหารสำรอง เช่น ข้าวกระป๋อง แกงกระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมปัง ควรมีการแจ้งข่าวโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทให้กับเจ้าภาพ สาธุชน เพื่อให้เจ้าภาพได้มีโอกาสถวายภัตตาหารกับธรรมทายาท จะทำให้ธรรมทายาทได้มีภัตตาหารหลายชนิด

๖. ห้องปฏิบัติ

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทมีห้องปฏิบัติที่ติดแอร์ มีจอ LED มีเครื่องเสียง มีเวทีของพระอาจารย์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมและฟังบรรยาย สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ มีถุงเข้าห้องปฏิบัติธรรม ควรมีพัดลมหน้าประตูเข้าออก และแจ้งธรรมทายาทเมื่อออกจากห้องปฏิบัติธรรมให้ปิดประตูให้สนิท ด้านจอ LED มีความค่อนข้างเล็กทำให้ธรรมทายาทด้านหลังมองจอ LED ไม่ค่อยเห็น ควรเพิ่มขนาด

จอ LED ควรมีแผ่นกระดานรองเขียนเพื่อให้ธรรมทายาทจะสิ่งที่พระอาจารย์มาบรรยายได้สะดวก ไม่ปวดเมื่อย

๒.หลักการฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑.การปฐมนิเทศ

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้ปฐมนิเทศธรรมทายาทในห้องปฏิบัติธรรม มีคู่มือ และเปิด Power Point สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ใน Power Point ควรมีภาพประกอบเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ควรมีการจัดสอบเรื่องการปฐมนิเทศเพื่อกระตุ้นความสนใจให้กับธรรมทายาท ด้านเนื้อหา ควรมีการ update เนื้อหาอยู่เสมอ

๒. พระวินัย

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาท ได้นิมนต์พระอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญมาบรรยายให้ห้องปฏิบัติธรรม โดยได้มีหนังสือและเปิด Power Point ขณะบรรยาย สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรเพิ่มเวลาในการบรรยายเนื่องจากพระวินัยเป็นเรื่องยากสำหรับธรรมทายาทควรเพิ่มเวลาในการบรรยาย ควรมีการประชุมกลุ่มและนำมารายงานเพื่อดูความเข้าใจในพระวินัย ด้านพระอาจารย์ พระอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญมีจำนวนน้อยควรเพิ่มหลักสูตรการเป็นพระอาจารย์ด้านพระวินัย ด้านธรรมทายาท แม้ว่าธรรมทายาทจะได้ฟังเรื่องพระวินัยแล้ว แต่ยังมีธรรมทายาทบางท่านทำผิดพระวินัยและผิดระเบียบอย่างตั้งใจ ควรให้พระพระพี่เลี้ยงพูดถึงงานสังฆการีทำตามพระวินัย และโทษของการทำผิดพระวินัยให้ธรรมทายาทฟังบ่อย ๆ

๓.การปฏิบัติธรรม

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้นิมนต์พระอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติธรรมมาบรรยาย และมีผู้ช่วยพระอาจารย์แนะนำการปฏิบัติธรรมแบบกลุ่มย่อยที่ห้องปฏิบัติธรรม สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรมีเอกสารประกอบการบรรยายเพื่อให้ธรรมทายาทมีหลักการเดียวกันและจดเฉพาะรายละเอียดเพิ่มเติม ด้านการนุ่งห่ม ขณะเข้าปฏิบัติธรรมด้วยการห่มดอง ทำให้แน่นตรงผ้ารัดอก ในบางรอบการปฏิบัติธรรมควรให้ห่มบวบได้เพื่อให้สบายกาย จะได้ทำให้ผลการปฏิบัติธรรมก้าวหน้า ด้านการแนะนำกลุ่มย่อย ควรจัดเฉพาะผู้ที่ต้องการให้มีการเข้ารับการแนะนำ สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการให้นั่งสมาธิได้เลย จะได้ทำให้มีเวลาปฏิบัติธรรมนานขึ้น

๔.วัฒนธรรมชาวพุทธ

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้บรรยายวัฒนธรรมชาวพุทธในห้องปฏิบัติ โดยมีทั้งสื่อวิดีโอและสื่อ Power Point สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรมีการ update เนื้อหาด้านวัฒนธรรมชาวพุทธซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบบ่อย ๆ ด้านธรรมทายาท ธรรมทายาทเมื่อได้ฟังบรรยายเรื่องวัฒนธรรมชาวพุทธแล้ว บางท่านยังไม่นำมาปฏิบัติให้เป็นนิสัย ทางพระพี่เลี้ยงควรแจ้งและให้กำลังใจธรรมทายาทให้ทำวัฒนธรรมชาวพุทธให้เป็นนิสัย

๕ ประวัติมหาปูชนียาจารย์

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้บรรยายประวัติมหาปูชนียาจารย์ ได้แก่ประวัติพระมงคลเทพมุนี ประวัติคุณยายอาจารย์จันทร์ ขนนกยูง ประวัติหลวงพ่อดมชโย และประวัติวัดพระธรรมกาย ที่ห้องปฏิบัติธรรม ผ่านสื่อวิดีโอและ สื่อ Power Point สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรนิมนต์

พระอาจารย์ผู้ได้ใกล้ชิดกับมหาปูชนียาจารย์มาบรรยาย เพื่อให้ธรรมทายาทเหมือนใกล้ชิดกับมหาปูชนียาจารย์จริง ๆ ควรได้ไปในสถานที่มหาปูชนียาจารย์ได้เคยอยู่และมีผู้บรรยายด้วยซึ่งจะทำให้ธรรมทายาทได้สัมผัสใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น

๓. กิจกรรมการฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑. ทำวัตรเช้า-เย็น

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้จัดให้มีการทำวัตรเช้าและเย็น โดยการทำวัตรเช้าให้ทำที่จุดฉันเพื่อสะดวกในการเดินทาง และทำวัตรเย็นที่ห้องปฏิบัติธรรม สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรมีการสอบการสวดมนต์ของธรรมทายาทให้ออกเสียงให้ถูกต้องตามมาตรฐาน มียุงในช่วงทำวัตรเช้า ควรมีพัดลมเปิดไถ่ ช่วงธรรมวัตรเช้ามีธรรมทายาทบางท่านยังงัวเงีย ควรมีประกาศให้ตม้่น้ำตอนเช้าจะได้เพิ่มความสดชื่น

๒. รับบุญประจำวัน

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทจัดให้การรับบุญประจำวันหลังจากทำวัตรเช้า โดยทางโครงการ ฯ จะกำหนดให้การรับบุญประจำวันให้ธรรมทายาทแต่ละท่านทำ ตัวอย่างการรับบุญประจำวัน เช่น ล้างห้องน้ำ กวาดพื้น จัดและตักภัตตาหาร สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรปรับเวลาเป็นช่วงอื่น เพราะช่วยหลังทำวัตรเช้าธรรมทายาทบางท่านและพระพี่เลี้ยงบางท่านยังงัวเงียอยู่ ทำให้รับบุญได้ไม่เต็มที่ ด้านอุปกรณ์ บางพื้นที่อุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ เช่น ไม้กวาด ไม้ถูพื้น ด้านการจัดบุญประจำวันให้ธรรมทายาท ควรจัดหมุนเปลี่ยนการรับบุญประจำวันให้ธรรมทายาทรับบุญไม่ซ้ำกัน เพื่อให้ธรรมทายาทได้รับหลาย ๆ บุญ ด้านพระพี่เลี้ยงควรให้มีพระพี่เลี้ยงอยู่จุดที่ธรรมทายาทรับบุญให้ครบเพื่อจะได้แนะนำการรับบุญประจำวันที่ถูกตม้่ง รวมทั้งให้กำลังใจและบอกอานิสงส์การรับบุญ

๓. ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้บรรยายวัฒนธรรมชาวพุทธในห้องปฏิบัติ จากนั้นจะทำการสอบภาคปฏิบัติมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธที่บริเวณจุดฉันภัตตาหารทางโครงการจะแจกคู่มือวัฒนธรรมชาวพุทธให้แก่ธรรมทายาทเพื่อนำไปสอบ รูปแบบการสอบจะให้พระธรรมทายาทมาเลือกสอบในแต่ละฐาน สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรให้พระพี่เลี้ยงได้ทบทวนการวัฒนธรรมชาวพุทธให้ม้่นใจก่อนทำหน้าที่คุมสอบ ด้านธรรมทายาท ธรรมทายาทฝึกและสอบแล้วบางท่านยังไม่นำมาปฏิบัติให้เป็นนิสัย ทางพระพี่เลี้ยงควรแจ้งและให้กำลังใจธรรมทายาทให้ทำวัฒนธรรมชาวพุทธให้เป็นนิสัย

๔. ชมวัดพระธรรมกาย

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้จัดให้ธรรมทายาทได้ชมสถานที่ต่าง ๆ ในวัดพระธรรมกาย เช่น พระอุโบสถ มหาธรรมกายเจดีย์ ใช้วิธีการเดินไปตามสถานที่ต่าง ๆ และจะพระอาจารย์ หรือฆราวาสผู้มีความรู้ในสถานที่รอบรรยายให้ธรรมทายาท สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ สถานที่ต่าง ๆ ในวัดพระธรรมกายอยู่ห่างไกลกันมากทำให้ใช้เวลาเดินทาง มีเวลาชมสถานที่และฟังบรรยายน้อย ควรเพิ่มเวลาในการชมวัดพระธรรมกายให้นานขึ้น ควรมีการพัฒนาหรือทำความสะอาดสถานที่เพื่อให้ธรรมทายาทได้รับบุญและมีความผูกพันกับสถานที่มากขึ้น

๔. พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑. พระอาจารย์

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทมีพระอาจารย์ผู้ฝึกอบรมและบริหารโครงการเป็นพระอาจารย์ประจำทำหน้าที่หลายปี สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ พระอาจารย์มีจำนวนน้อยควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์ ควรมีองค์ความรู้ที่พระอาจารย์จำเป็นต้องมีเพื่อให้พระอาจารย์ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

๒. พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทได้พระพี่เลี้ยงจากพระพรocha ๒ ในแต่ละปี สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ควรมีพระพี่เลี้ยงที่พรochaห่างกับธรรมทายาทหลายพรocha เพื่อให้ธรรมทายาทเกิดความเกรงใจ ทำให้ฝึกอบรมได้ง่ายขึ้น เรื่องจำนวนพระพี่เลี้ยง บางครั้งมีน้อยกว่าที่จำเป็นเพราะบางปีพระพรocha ๒ มีน้อย และธรรมทายาทมีมาก ควรเพิ่มพระพี่เลี้ยงจากส่วนงานอื่น ๆ ควรเพิ่มเวลาเตรียมตัวการเป็นพระพี่เลี้ยงให้นานกว่าที่เป็นอยู่เพื่อจะได้ศึกษาการทำหน้าที่พระพี่เลี้ยงให้มากกว่านี้

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วย ๑) ส่วนประกอบของโครงการ ๒) หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ ๓) เทคนิคการฝึกอบรม ๔) ชุดฝึกอบรมและองค์ประกอบของชุดฝึกอบรม ๕) วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า

๑. ส่วนประกอบของโครงการประกอบด้วย ๑) ชื่อโครงการ ๒) หลักการและเหตุผล ๓) วัตถุประสงค์ ๔) เป้าหมาย ๕) วิธีการดำเนินการ ๖) ระยะเวลา ๗) งบประมาณ ๘) ผู้รับผิดชอบโครงการ ๙) การกำกับ ๑๐) ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๒. หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ มีรายละเอียดดังนี้ ๑) สามารถแก้ปัญหาขององค์การหรือหน่วยงานได้ ๒) มีรายละเอียด วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน ๓) รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ๔) สามารถสนองความต้องการของสังคม ๕) รายละเอียดของโครงการต้องสามารถเข้าใจได้ง่าย ๖) เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์การ ๗) โครงการกำหนดจากข้อมูลที่มีความเป็นจริงและวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ๘) โครงการได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสม ๙) โครงการจะต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน

๓. เทคนิคการฝึกอบรม มีรายละเอียดดังนี้ ๑) การบรรยายหรือการสอน ๒) การประชุม ๓) การนำอภิปราย ๔) การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน ๕) การอภิปรายแบบชิมไปช้ำ

๔. ชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย ๑) คู่มือการฝึกอบรม ๒) สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ๓) กิจกรรมในชุดฝึกอบรม ๔) การประเมินในชุดฝึกอบรม

๕. วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย ๑) แบบสากัจฉา หรือสนทนา ๒) แบบบรรยาย ๓) แบบตอบปัญหา ๔) แบบวางกฏข้อบังคับ

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ตามเนื้อหาการฝึกอบรม ๔ ด้าน

๑. การบริหารการจัดการโครงการอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑. การต้อนรับบริการ ควรมีการประชุมและซักซ้อมขั้นตอนการต้อนรับกับพระพี่เลี้ยง ควรมีพระพี่เลี้ยงผู้ทำการต้อนรับที่พูดภาษาได้ทุกภาคเพื่อบรรยากาศอบอุ่น และควรมีพื้นที่ต้อนรับแยกกับธุรการ

๒. การลงทะเบียน ควรมีการประชุมและซักซ้อมขั้นตอนการต้อนรับกับพระพี่เลี้ยง ควรให้ธรรมทายาทได้ลงทะเบียนให้จบให้จุดเดียว ควรเก็บข้อมูลและเอกสารของธรรมทายาทให้ได้ทั้งหมด ควรจัดหาพระพี่เลี้ยงที่มีทักษะด้านไอที

๓. ที่จำวัด ควรพัฒนาดังนี้ ควรมีพัดลมให้เพียงพอกับจำนวนธรรมทายาท ควรกวาดฝุ่นบ่อย ๆ ควรจัดทางเดินให้กว้างมากขึ้น

๔. ห้องน้ำ ควรพัฒนาดังนี้ ควรติดพัดลมระบายอากาศเพิ่ม ควรมีอุปกรณ์ทำความสะอาดเพิ่ม ควรมีป้ายบอกข้อปฏิบัติต่าง ๆ เพิ่ม และควรมีรองเท้าเปลี่ยนเข้าห้องให้มีขนาดพอดีกับเท้า

๕. ระบบภัตตาหาร ควรจัดภัตตาหารไม่ควรไกลจากจุดฉัน ควรมีภัตตาหารประเภทอาหารกระป๋องสำรอง และควรแจ้งเจ้าภาพให้มาทำบุญถวายภัตตาหารกับธรรมทายาท

๖. ห้องปฏิบัติ ควรมีพัดลมที่ประตูทางเข้า เพิ่มขนาดจอ LED และควรมีกระดานรองเขียน

๒. หลักการฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑. การปฐมนิเทศ ควรมีภาพประกอบใน Power Point ควรมีการจัดสอบเพื่อกระตุ้นความสนใจ และมีการ update เนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ

๒. พระวินัย ควรเพิ่มเวลาบรรยาย ควรมีการประชุมกลุ่มและนำมารายงานหน้าชั้น ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์สอนพระวินัยด้วยการจัดหลักสูตรการสอนพระวินัย และควรให้พระพี่เลี้ยงพูดถึงอานิสงส์การปฏิบัติตามพระวินัยให้พระธรรมทายาทฟังบ่อย ๆ

๓. การปฏิบัติธรรม ควรมีเอกสารประกอบ ควรให้พระธรรมทายาทห่มบวชและธรรมทายาทที่จะประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะผู้ที่สนใจเท่านั้น

๔. วัฒนธรรมชาวพุทธ ควร update เนื้อหาวัฒนธรรมชาวพุทธอยู่เป็นประจำ และควรให้พี่เลี้ยงแจ้งให้ธรรมทายาทปฏิบัติวัฒนธรรมชาวพุทธให้เป็นนิสัย

๕. ประวัติมหาปูชนียาจารย์ ควรมินมต์พระอาจารย์ผู้ได้ใกล้ชิดกับมหาปูชนียาจารย์มาบรรยาย และควรได้ไปในสถานที่มหาปูชนียาจารย์ได้เคยอยู่

๓. กิจกรรมการฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑. ทำวัตรเช้า-เย็น ควรมีการสอบการสวดมนต์ของธรรมทายาทให้ออกเสียงให้ถูกต้องตามมาตรฐาน ควรมีพัดลมไถ่

๒. รับบุญประจำวัน ควรมีอุปกรณ์ให้เพียงพอ ควรให้ธรรมทายาทจัดหมอนเวียนการรับบุญประจำวัน

๓. ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ ควรให้พระพี่เลี้ยงทบทวนวัฒนธรรม
ชาวพุทธ

๔. ชมวัดพระธรรมกาย ควรพัฒนาสถานที่วัดพระธรรมกาย

๔. พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑ พระอาจารย์ ควรมีหลักสูตรพัฒนาพระอาจารย์

๒. พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ควรมีหลักสูตรพัฒนาพระพี่เลี้ยง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งสรุปผลตามวัตถุประสงค์ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) การใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๖๒ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จด้วยการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการสัมภาษณ์ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท จำนวน ๗ รูป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ประการ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

สรุปผลการวิจัยพบว่า

ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑ ด้านการบริหารการจัดการอบรม ๒ ด้านหลักการฝึกอบรม ๓ ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ๔ ด้านพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

สภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย

คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม รองลงมา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม รองลงมา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม และลำดับสุดท้าย คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม

๑. ด้านการบริหารจัดการอบรมประกอบด้วย ๑ การต้อนรับ ๒ การลงทะเบียน ๓ ที่จำวัด ๔ ห้องน้ำ ๕ ระบบภัตตาหาร ๖ ห้องปฏิบัติธรรม

๑.๑ การต้อนรับมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ตอบข้อซักถามได้ครบถ้วน ท่านสามารถปฏิบัติตามได้ รองลงมา คือ ต้อนรับพระธรรมทายาทด้วยความสุภาพ อ่อนน้อมเป็นกันเอง และลำดับสุดท้าย คือ ได้รับข้อมูลการเข้าอบรมที่ชัดเจนในการเข้าอบรม

๑.๒ การลงทะเบียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ระบบการลงทะเบียนมีมาตรฐานเป็นระเบียบ มีความถูกต้อง รองลงมา คือ แจ้งข้อมูลการลงทะเบียนได้ครบถ้วน และลำดับสุดท้าย คือ ผู้ลงทะเบียนมีความสุภาพ อ่อนน้อมเป็นกันเอง

๑.๓ ที่จำวัด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ มีการดูแลเอาใจใส่ที่ดีในการจำวัด รองลงมา คือ บรรยากาศดี อ่อนในการอยู่ร่วมกัน รองลงมา มีอุปกรณ์จำวัดเพียงพอเหมาะสม และลำดับสุดท้าย คือ มีพื้นที่เพียงพอในการจำวัด

๑.๔ ห้องน้ำ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ห้องน้ำมีความเป็นระเบียบปลอดภัย รองลงมา คือ จำนวนห้องน้ำมีเพียงพอกับจำนวนพระ และลำดับสุดท้าย คือ มีอุปกรณ์ในห้องน้ำครบถ้วน

๑.๕ ระบบภัตตาหาร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ อุปกรณ์ในการฉันมีเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนพระ รองลงมา คือ ระบบการตักภัตตาหารดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย รองลงมา ภัตตาหารมีรสชาติดี สะอาดปลอดภัยต่อสุขภาพ และลำดับสุดท้าย คือ มีภัตตาหารเพียงพอสำหรับฉันทุก ๆ รูป

๑.๖ ห้องปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ห้องปฏิบัติธรรมมีขนาดเพียงพอกับพระภิกษุ รองลงมา คือ ระบบเครื่องเสียงดี ฟังชัดเจนได้ทั่วถึง รองลงมา จอ LED มีขนาดใหญ่เห็นได้ชัดเจนทั่วถึง และลำดับสุดท้าย คือ ระบบปรับอากาศดี เย็นพอเหมาะ ไม่อึดอัด

๒. หลักการฝึกอบรม ประกอบด้วย ๑ ปฐมนิเทศ ๒ พระวินัย ๓ การปฏิบัติธรรม ๔ วัฒนธรรมชาวพุทธ ๕ ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์

๒.๑ ปฐมนิเทศ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม รองลงมา คือ ได้ทราบระเบียบการอบรม รองลงมา ได้รับความก้าวหน้าของการมาเป็นสมาชิกวัดพระธรรมกาย และลำดับสุดท้าย คือ ได้ทราบภาพรวมการอบรม

๒.๒ พระวินัย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม รองลงมา คือ ได้ทราบหลักของพระวินัย รองลงมา สามารถนำพระวินัยมาใช้กับความเป็นพระ.และลำดับสุดท้าย คือ ได้ทราบภาพรวมของพระวินัย

๒.๓ การปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้ทราบหลักการปฏิบัติธรรม รองลงมา คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม รองลงมา ได้ทราบภาพรวมของการปฏิบัติธรรม และลำดับสุดท้าย คือ ได้นำการปฏิบัติธรรมไปใช้ใน

๒.๔ วัฒนธรรมชาวพุทธ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้นำวัฒนธรรมชาวพุทธไปใช้ในชีวิตประจำวัน รองลงมา คือ ได้ทราบภาพรวมของวัฒนธรรมชาวพุทธ รองลงมา ได้ทราบหลักการของวัฒนธรรมชาวพุทธ และลำดับสุดท้าย คือ เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม

๒.๕ ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ รองลงมา คือ ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์ รองลงมา เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม และลำดับสุดท้าย คือ ได้นำความรู้ ข้อคิด ปฏิปทามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๓ กิจกรรมการฝึกอบรม ประกอบด้วย ๔ ด้าน ๑ ทำวัตรเช้า-เย็น รับ ๒ บุญประจำวัน ๓ ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ ๔ ชมวัดพระธรรมกาย

๓.๑ ทำวัตรเช้า เย็น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ผู้สวดมีความสุข ได้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย รองลงมา คือ พระอาจารย์นำสวดเสียงดี ออกเสียงชัดเจน และลำดับสุดท้าย คือ เวลาสวดมนต์เหมาะสม

๓.๒ รับบุญประจำวัน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ขณะรับบุญได้นึกว่ากำลัง ทำบุญทำความสะอาดพุทธสถาน รองลงมา คือ การรับบุญเหมาะสมกับพื้นที่โครงการอบรม และลำดับสุดท้าย คือ เวลารับบุญเหมาะสม

๓.๓ ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้พัฒนามารยาทฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ รองลงมา คือ เวลาในการฝึกเหมาะสม เนื้อหาการฝึกเหมาะสม และลำดับสุดท้าย คือ ได้นำมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๓.๔ ชมวัดพระธรรมกาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ได้สัมผัส รู้จักวัดพระธรรมกายมากขึ้น รองลงมา คือ ได้นำความรู้ ข้อคิด จากการชมวัดมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และลำดับสุดท้าย คือ ได้ทราบข้อมูลของวัดพระธรรมกาย

๔. พระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ประกอบด้วย ๒ ด้าน ๑ พระอาจารย์ ๒ พระพี่เลี้ยง

๔.๑ พระอาจารย์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ มีความรู้ในการบริหารโครงการอบรม รองลงมา คือ วางตัวเหมาะสม เป็นที่พึ่งแห่งศรัทธา รองลงมา ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง และลำดับสุดท้าย คือ มีความรู้ในเรื่องหัวข้อธรรมที่นำมาถ่ายทอดให้พระธรรมทายาท

๔.๒ พระพี่เลี้ยง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ มีความรู้ด้านบทฝึกพื้นฐานของพระภิกษุ รองลงมา คือ มีความรู้ด้านการดูแลคน รองลงมา วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา และลำดับสุดท้าย คือ ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง

๕.๑.๒ ผลการศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาหลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วย ๑) ส่วนประกอบของโครงการ ๒) หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ ๓) เทคนิคการฝึกอบรม ๔) ชุดฝึกอบรมและองค์ประกอบของชุดฝึกอบรม ๕) วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า

๑. ส่วนประกอบของโครงการประกอบด้วย ๑) ชื่อโครงการ ๒) หลักการและเหตุผล ๓) วัตถุประสงค์ ๔) เป้าหมาย ๕) วิธีการดำเนินการ ๖) ระยะเวลา ๗) งบประมาณ ๘) ผู้รับผิดชอบโครงการ ๙) การกำกับ ๑๐) ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๒. หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ มีรายละเอียดดังนี้ ๑) สามารถแก้ปัญหาขององค์การหรือหน่วยงานได้ ๒) มีรายละเอียด วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน ๓) รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ๔) สามารถสนองความต้องการของสังคม ๕) รายละเอียดของโครงการต้องสามารถเข้าใจได้ง่าย ๖) เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์การ ๗) โครงการกำหนดจากข้อมูลที่มีความเป็นจริงและวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ๘) โครงการได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสม ๙) โครงการจะต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน

๓. เทคนิคการฝึกอบรม มีรายละเอียดดังนี้ ๑) การบรรยายหรือการสอน ๒) การประชุม ๓) การนำอภิปราย ๔) การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน ๕) การอภิปรายแบบซิมไปเซียม

๔. ชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย ๑) คู่มือการฝึกอบรม ๒) สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ๓) กิจกรรมในชุดฝึกอบรม ๔) การประเมินในชุดฝึกอบรม

๕. วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย ๑) แบบสากัจฉา หรือสนทนา ๒) แบบบรรยาย ๓) แบบตอบปัญหา ๔) แบบวางกฎข้อบังคับ

๕.๑.๓ ผลการเสนอแนะทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

๑. การบริหารการจัดการโครงการอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑. การต้อนรับบริการ ควรมีการประชุมและซักซ้อมขั้นตอนการต้อนรับกับพระพี่เลี้ยง ควรมีพระพี่เลี้ยงผู้ทำการต้อนรับที่พูดภาษาได้ทุกภาคเพื่อบรรยากาศอบอุ่น และควรมีพื้นที่ต้อนรับแยกกับธุรการ

๒. การลงทะเบียน ควรมีการประชุมและซักซ้อมขั้นตอนการต้อนรับกับพระพี่เลี้ยง ควรให้ธรรมทายาทได้ลงทะเบียนให้จบให้จุดเดียว ควรเก็บข้อมูลและเอกสารของธรรมทายาทให้ได้ทั้งหมด ควรจัดหาพระพี่เลี้ยงที่มีทักษะด้านไอที

๓. ที่จำวัด ควรพัฒนาดังนี้ ควรมีพัดลมให้เพียงพอกับจำนวนธรรมทายาท ควรกวาดฝุ่นบ่อย ๆ ควรจัดทางเดินให้กว้างมากขึ้น

๔ ห้องน้ำ ควรพัฒนาดังนี้ ควรติดพัดลมระบายอากาศเพิ่ม ควรมีอุปกรณ์ทำความสะอาดเพิ่ม ควรมีป้ายบอกข้อปฏิบัติต่าง ๆ เพิ่ม และควรมีรองเท้าเปลี่ยนเข้าห้องให้มีขนาดพอดีกับเท้า

๕ ระบบภัตตาหาร ควรจัดภัตตาหารไม่ควรไกลจากจุดฉัน ควรมีภัตตาหารประเภทอาหารกระป๋องสำรอง และควรแจ้งเจ้าภาพให้มาทำบุญถวายภัตตาหารกับธรรมทายาท

๖. ห้องปฏิบัติ ควรมีพัดลมที่ประตูทางเข้า เพิ่มขนาดจอ LED และควรมีกระดานรองเขียน

๒.หลักการฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑.การปฐมนิเทศ ควรมีภาพประกอบใน Power Point ควรมีการจัดสอบเพื่อกระตุ้นความสนใจ และมีการ update เนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ

๒. พระวินัย ควรเพิ่มเวลาบรรยาย ควรมีการประชุมกลุ่มและนำมารายงานหน้าชั้น ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์สอนพระวินัยด้วยการจัดหลักสูตรการสอนพระวินัย และควรให้พระพี่เลี้ยงพูดถึงอานิสงส์การปฏิบัติตามพระวินัยให้พระธรรมทายาทฟังบ่อย ๆ

๓.การปฏิบัติธรรม ควรมีเอกสารประกอบ ควรให้พระธรรมทายาทห่มบวชและธรรมทายาทที่จะประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะผู้ที่สนใจเท่านั้น

๔.วัฒนธรรมชาวพุทธ ควร update เนื้อหาวัฒนธรรมชาวพุทธอยู่เป็นประจำ และควรให้พี่เลี้ยงแจ้งให้ธรรมทายาทปฏิบัติวัฒนธรรมชาวพุทธให้เป็นนิสัย

๕ ประวัติมหาปูชนียาจารย์ ควรมินมต์พระอาจารย์ผู้ได้ใกล้ชิดกับมหาปูชนียาจารย์มาบรรยาย และควรได้ไปในสถานที่มหาปูชนียาจารย์ได้เคยอยู่

๓.กิจกรรมการฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑.ทำวัตรเช้า-เย็น ควรมีการสอบการสวดมนต์ของธรรมทายาทให้ออกเสียงให้ถูกต้องตามมาตรฐาน ควรมีพัดลมไถ่

๒. วัตรประจำวัน ควรมีอุปกรณ์ให้เพียงพอ ควรให้ธรรมทายาทจัดหมอนเวียนการรับบุญประจำวัน

๓. ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ ควรให้พระพี่เลี้ยงทบทวนวัฒนธรรมชาวพุทธ

๔. ชมวัดพระธรรมกาย ควรพัฒนาสถานที่วัดพระธรรมกาย

๔. พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ควรพัฒนาดังนี้

๑ พระอาจารย์ ควรมีหลักสูตรพัฒนาพระอาจารย์

๒. พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม ควรมีหลักสูตรพัฒนาพระพี่เลี้ยง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ สภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

สภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม รองลงมา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม รองลงมา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม และลำดับสุดท้าย คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม ผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากทางวัดพระธรรมกายได้จัดอบรมต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม (๒๕๔๙)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการค่ายพุทธบุตร วัดปัญญาบันฑิตาราม ต.คลองหก อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยป้อน ได้แก่ เนื้อหาและหลักสูตร สถานที่ฝึกอบรม ระยะเวลาในการอบรมพระวิทยากร สื่อการฝึกอบรม ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี^๕ สอดคล้องกับ **พระครูสุนทรธรรมาลังการ (ศุภชัย ยาไก่อ้อย)** ได้วิจัย “การพัฒนาเยาวชนในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน” ผลการวิจัยพบว่าความเหมาะสมของโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมากด้านเนื้อหา หลักสูตร วิชาที่จัดอบรมและด้านวิธีการและกระบวนการอบรม และด้านความรู้ ความเข้าใจและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการบรรพชา^๖ และสอดคล้องกับ **พระมหาวิทยา คงเมือง** ได้ทำการวิจัย “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธธรรมวิทยา วัดทรงศิลา จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นด้านหลักสูตร/กิจกรรมการอบรมของโครงการ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก^๗

๕.๒.๒ หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาลักษณะและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วย ๑) ส่วนประกอบของโครงการ ๒) หลักการและวิธีการบริหารโครงการฝึกอบรมที่ประสบความสำเร็จ ๓) เทคนิคการฝึกอบรม ๔) ชุดฝึกอบรมและ

^๕ พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม, “ศึกษาการประเมินโครงการค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

^๖ พระครูสุนทรธรรมาลังการ (ศุภชัย ยาไก่อ้อย), “การพัฒนาเยาวชนในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^๗ พระมหาวิทยา คงเมือง, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธธรรมวิทยา วัดทรงศิลา จังหวัดชัยภูมิ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

องค์ประกอบของชุดฝึกอบรม ๕)วิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับ **วินัย แดงทน** ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินงานตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมประกอบด้วย การวางแผน การเสนอโครงการ การประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานอบรมและการรายงาน^๔

ผลการศึกษานำมาวิธีการฝึกอบรมของพระพุทธเจ้ามาใช้สอดคล้องกับ**พระวุฒิกรณ์ วุฒิกรโณ** ได้ศึกษาเรื่อง “ ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต)” พบว่าท่านมีเทคนิคและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรม หรือวิธีการในการนำเสนอที่โดดเด่นอยู่ ๖ วิธี คือ ๑)การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ ๒)วิธีอุปมาเปรียบเทียบ ๓)การยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา คำคม โคลง บทประพันธ์ เป็นต้น ๔)การพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ๕)การยกบุคคลตัวอย่างประกอบ ๖)การแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน^๕

ผู้วิจัยได้นำเสนอ ในส่วนประกอบของโครงมี ต้องมีวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ**พระอภิชัย พรทิพย์** ได้ทำวิจัย “การประเมินผลโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดป่าพุทธกุดสมิง ตำบลหนองหัว อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่าก่อนที่จะจัดทำโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดมีการสอบถาม ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายก่อนนำโครงการมาลงในพื้นที่ มีการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ ของโครงการให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ^๖

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัยได้แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ด้านพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ให้การอบรม ควรมีหลักสูตรสำหรับพัฒนาและพระพี่เลี้ยง สอดคล้องกับ **พระอดิศร ฐานวุฑโฒ (กลุ่มประสิทธิ์)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม : ศึกษากรณีค่ายธรรมทายาทของฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลวิจัยพบว่า พระธรรมวิทยากรมีจำนวนมาก บางรูปอาจมีคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดผลเสียต่อการยอมรับและความเชื่อถือศรัทธาของผู้ที่เข้ารับ

^๔ วินัย แดงทน, “การดำเนินงานตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗), บทคัดย่อ.

^๕ พระวุฒิกรณ์ วุฒิกรโณ, “ศึกษาการเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๖ พระอภิชัย พรทิพย์, “การประเมินผลโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดป่าพุทธกุดสมิง ตำบลหนองหัว อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

การอบรม ปัญหาการไม่รักษากฎระเบียบค่ายของเยาวชนบางคนที่เข้ารับการอบรม ปัญหาเรื่องการติดต่อประสานงานการฝึกอบรมของส่วนฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น”

ผู้วิจัยได้นำเสนอด้านที่จำวัดให้เพิ่มทางเดิน และเพิ่มพื้นที่ระหว่างธรรมทายาทแต่ละท่าน และแจ้งเจ้าภาพให้ทราบเพื่อมาถวายภัตตาหารกับโครงการอบรมธรรมทายาทสอดคล้องการทำงานวิจัยของ **เจดณันท์ ลาดศิลา** ได้วิจัย “การบริหารโครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการของวัดธาตุ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบคือ ที่ตั้งโครงการซึ่งอยู่ที่วัดธาตุมีความแออัดเรื่องสถานที่ ความ ไม่เพียงพอของภัตตาหารที่จะถวายพระภิกษุสามเณร และน้ำดื่ม น้ำใช้ จึงวางแผนแก้ปัญหา โดยจัดให้สามเณรเดินทางไปนักรมตามหมู่บ้านต่าง ๆ”

๕.๓ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทให้เป็นที่รู้จักกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทในระดับประเทศ

๒. จากข้อมูลจำนวนของธรรมทายาทที่เข้าโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ ในปี ๒๕๕๓ ถึง ๒๕๖๑ มีแนวโน้มลดลง จึงขอเสนอให้หน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชนช่วยกันประชาสัมพันธ์ชวนเชิญให้มีธรรมทายาทมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีควรมีการติดตามธรรมทายาทที่จบการอบรมไปแล้ว เพื่อดูความสำเร็จในการฝึกอบรม และเชิญชวนให้ธรรมทายาทที่จบการอบรมไปแล้วมาร่วมงานบุญที่วัดพระธรรมกาย

๒. โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีควรจัดตั้งโครงสร้างกลุ่มของผู้ผ่านการอบรม เช่น ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เพื่อให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

๓. โครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีควรให้ความสำคัญกับพระพี่เลี้ยง เพราะพระพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับธรรมทายาทมากที่สุด

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานีโดยเพิ่มตัวแปรอิสระอื่น ๆ นอกจากที่ศึกษาแล้ว เช่น งบประมาณ หลักสูตร

^๑ พระอดิศร ฐานวุฑโฒ (กลุ่มประสิทธิ์), “ศึกษาการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม: ศึกษากรณีค่ายธรรมทายาทของฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๑ เจดณันท์ ลาดศิลา, “การบริหารโครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖), บทคัดย่อ.

๒. ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมทายาทโดยตรง เช่น ความพึงพอใจในการฝึกอบรม

๓. จากศึกษาสภาพปัจจุบันโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการใช้แบบสอบถาม ได้ผลศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

เกรียงศักดิ์ เชี่ยวยิ่ง. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา, ๒๕๕๐.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม เล่ม ๒. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.

ชาญ สวัสดิ์สาส์. คู่มือฝึกออกแบบมีอาชีพ: การจัดทำแผนการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๒.

ชูชัย สมितिไกร. การฝึกอบรมบุคลากรภายในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี. หลักการเผยแผ่พุทธธรรมศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจนิทาย, ๒๕๕๐.

นิพนธ์ สุขปรีดี. เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาส์, ๒๕๕๓.

ประชุม รอดประเสริฐ. การบริหารโครงการ. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๙.

ปรีชา วิหคโต. เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการสอน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.

พินิจดา วีระชาติ. การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๓.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารและการจัดการและประเมินผลการศึกษา หน่วยที่ ๘-๑๕. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.

โรเบิร์ตดี ออสติน (Robert D. Austin). การบริหารโครงการแปลจาก Managing Projects Large and Small โดยคมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๕๐.

วิจิตร อาวะกุล. การฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

วิน เชื้อโพธิ์หัก. การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

สมชาย กิจยรรยง. สูตรสำเร็จ การจัดฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๔๕.

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหารบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. การวิจัยและประเมินคุณภาพประสิทธิภาพ
การศึกษาและประสิทธิภาพโรงเรียน ประถมศึกษาปีการศึกษา ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการติดตามประเมินผลแผนและโครงการ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กระบวนการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้: การ
ประเมินและการประกัน. กรุงเทพมหานคร: วีทีซี คอมมิวนิเคชั่น สำนักงานเลขาธิการสภา
การศึกษา, ๒๕๔๕.

สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, .
๒๕๔๖.

อำนาจ จันทน์แป้น. การประเมินโครงการเปิดสอนปริญญาโทภาคพิเศษวันเสาร์-อาทิตย์คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
, ๒๕๔๐.

อุทัย หิรัญโต. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพลินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๑.

(๒) วิทยานิพนธ์:

เนติฉันท์ ลาดศิลา. “การบริหารโครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๓๖.

ถาวร ชัยจักร. “การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน: ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย”. วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลั: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕.

ธวัชชัย เกื้อเกตุ. “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร
ของวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. วิทยานิพนธ์สังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลั: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒).

พระครูสุนทรธรรมมาลังการ (ศุภชัย ยาไก่อ้อย). “การพัฒนาเยาวชนในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดู
ร้อน”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,
๒๕๕๐.

พระมหาชิต ศรีวิริยกุลชัย. “การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาไพรัช ปญญาพล (ชุนพรหม). “ศึกษาวิธีการของวัดที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชน
ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีและ
วัดอัมพวันอำเภอบรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน). “ศึกษากระบวนการอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาวิชา คมเมือง. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโรงเรียนพุทธธรรมวิทยาวัตรหงส์ จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๐).

พระมหาสมชาย สุขาวทโน (สุวรรณ). “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม. “ศึกษาการประเมินโครงการค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๔๙.

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร). “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

พระวุฒิกมล วุฑฒิกมล. “ศึกษาการเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระอดิศร ฐานวุฑโฒ (กลุ่มประสิทธิ์). “ศึกษาการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม: ศึกษากรณีค่ายธรรมทายาทของฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระอภิชัย พรทิพย์. “การประเมินผลโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดป่าพุทธกุดสมิง ตำบลหนองหว้า อำเภอเบญจลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

วินัย แดงทน. “การดำเนินงานตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.84000.org/tipitaka/dic/> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑]

เว็บเพจวัดพระธรรมกาย. **ประวัติคุณยายอาจารย์จันทร์ ขนนกยูง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dhammadhamma.net> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

เว็บเพจวัดพระธรรมกาย. **ประวัติพระมงคลเทพมุนี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.dmc.tv/pages/phramongkolthepmuni/2007-04-21-1.html> [๑๐
 พฤศจิกายน ๒๕๖๑]

เว็บเพจวัดพระธรรมกาย. **ประวัติวัดพระธรรมกาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.dhammadakyanorway.org/history> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

เว็บเพจวัดพระธรรมกาย. **ประวัติหลวงพ่อดมชโย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=11446 [๑๐ พฤศจิกายน
 ๒๕๖๑].

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.royin.go.th/dictionary/> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ภาคผนวก

ผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- การแปลผลค่า IOC จากแบบสอบถาม
- แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
- แบบสัมภาษณ์

การแปลผลค่า (IOC) จากแบบสอบถาม

คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน ที่ได้ประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

- +๑ หมายถึง เหมาะสมว่า แบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่า แบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๑ หมายถึง ไม่เหมาะสมว่า แบบสอบถามไม่ได้วัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา

แบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้จะต้องมีค่า IOC เกินกว่า ๐.๗ เป็นต้นไป

ข้อที่	แนวคำถาม	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	แปล ผล
		๑	๒	๓	๔	๕			
๑.การต้อนรับ									
๑	ต้อนรับพระธรรมทายาทด้วยความสุภาพ อบอุ่นเป็นกันเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ได้รับข้อมูลการเข้าอบรมที่ชัดเจนในการ เข้าอบรม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓	ตอบข้อซักถามได้ครบถ้วน ท่านสามารถ ปฏิบัติตามได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.การลงทะเบียน									
๔	ผู้รับลงทะเบียนมีความสุภาพ อบอุ่นเป็น กันเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	แจ้งข้อมูลการลงทะเบียนได้ครบถ้วน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๖	ระบบการลงทะเบียนมีมาตรฐานเป็น ระเบียบ มีความถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.ที่จำวัด									
๗	นิสิตเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาภายใน มหาวิทยาลัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	เมื่อนิสิตมีนัด นิสิตชอบไปถึงที่นัดหมาย ก่อนเวลา	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	นิสิตรู้สึกทนไม่ได้ ถ้าต้องทำงานร่วมกับ คนที่ ทำงานอย่างขอไปที	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	นิสิตรู้สึกโมโห ถ้ามีคนมาขัดจังหวะใน ขณะที่นิสิต ไม่สามารถทำสิ่งที่นิสิตตั้งใจ ไว้ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.ห้องน้ำ									
๑๑	จำนวนห้องน้ำมีเพียงพอกับจำนวนพระ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีอุปกรณ์ในห้องน้ำครบถ้วน	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๓	ห้องน้ำมีความเป็นระเบียบปลอดภัย	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕.ระบบภัตตาหาร									
๑๔	มีภัตตาหารเพียงพอสำหรับฉันทุก ๆ รูป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	ภัตตาหารมีรสชาติดี สะอาดปลอดภัยต่อ สุขภาพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	อุปกรณ์ในการฉันมีเพียงพอและ เหมาะสมกับจำนวนพระ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ระบบการตักภัตตาหารดี มีความเป็น ระเบียบเรียบร้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.ระบบภัตตาหาร									
๑๔	มีภัตตาหารเพียงพอสำหรับฉันทุก ๆ รูป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๑๕	ภัตตาหารมีรสชาติดี สะอาดปลอดภัยต่อสุขภาพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	อุปกรณ์ในการฉันมีเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนพระ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ระบบการตักภัตตาหารดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.ห้องปฏิบัติธรรม									
๑๘	ห้องประชุมมีขนาดเพียงพอกับพระภิกษุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	จอ LED มีขนาดใหญ่เห็นได้ชัดเจนทั่วถึง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ระบบปรับอากาศดี มีความเย็นพอเหมาะ ไม่อึดอัด	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๑	ระบบเครื่องเสียงดี ฟังชัดเจนได้ทั่วถึง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.การปฐมนิเทศ									
๒๒	ได้ทราบภาพรวมการอบรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ได้ทราบระเบียบการอบรม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๔	ได้รับความก้าวหน้าของการมาเป็นสมาชิกวัดพระธรรมกาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.พระวินัย									
๒๖	ได้ทราบภาพรวมของพระวินัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	ได้ทราบหลักของพระวินัย	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๘	สามารถนำพระวินัยมาใช้กับความเป็นพระ.	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.การปฏิบัติธรรม									
๓๐	ได้ทราบภาพรวมของการปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑	ได้ทราบหลักการปฏิบัติธรรม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๒	ได้นำการปฏิบัติธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.วัฒนธรรมชาวพุทธ									
๓๔	ได้ทราบภาพรวมของวัฒนธรรมชาวพุทธ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕	ได้ทราบหลักการของวัฒนธรรมชาวพุทธ	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๖	ได้นำวัฒนธรรมชาวพุทธไปใช้ในชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์									
๓๘	ได้ทราบภาพรวมของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙	ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๐	ได้นำความรู้ ข้อคิด ปฏิปทา มา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

	ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน								
๔๑	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.ทำวัตรเช้าเย็น									
๔๒	เวลาสวดมนต์เหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๓	พระอาจารย์นำสวดเสียงดี ออกเสียงชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๔	สวดมีความสุข ได้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.รับบุญประจำวัน									
๔๕	เวลารับบุญเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๖	การรับบุญเหมาะสมกับพื้นที่โครงการอบรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๗	ขณะรับบุญได้นึกว่ากำลัง ทำบุญทำความสะอาดพุทธสถาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ									
๔๘	เวลาในการฝึกเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๙	เนื้อหาการฝึกเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๐	ได้พัฒนามารยาทฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๑	ได้นำมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.ชมวัดพระธรรมกาย									
๕๒	ได้ทราบข้อมูลของวัดพระธรรมกาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๓	ได้สัมผัส รู้จักวัดพระธรรมกายมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๔	ได้นำความรู้ ข้อคิด จากการชมวัดมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑.พระอาจารย์									
๕๕	วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๖	ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพ เป็นกันเอง	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕๗	มีความรู้ในเรื่องหัวข้อธรรมที่นำมาถ่ายทอดให้พระธรรมทายาท	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๘	มีความรู้ในการบริหารโครงการอบรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.พระพี่เลี้ยง									
๕๙	วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๖๐	ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพ เป็นกันเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๑	มีความรู้ด้านการดูแลคน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๒	มีความรู้ด้านบทฝึกพื้นฐานของพระภิกษุ	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท
สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นในเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี” ซึ่งข้อมูลจากแบบสอบถามนี้จะประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการวิจัยการวิจัยแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี
 ๒. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ดังนั้น จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ
 ๓. แบบสอบถามชุดนี้ ๕ ตอนได้แก่
 - ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการอบรม
 - ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม
 - ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม
 - ตอนที่ ๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม
- ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

พระณัฐภูมิ อคฺควฑฺฒโน
นิสิตหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา
สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน หรือเติมข้อความให้สมบูรณ์

๑. อายุ ปี ระบุวันเดือนปีเกิด วันที่ เดือน พ.ศ.

๒. การศึกษาชั้นสูงสุด

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓
☐ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖	☐ ปวช.
☐ ปวส.	☐ อนุปริญญา
☐ ปริญญาตรี	☐ ปริญญาโท
☐ ปริญญาเอก	

๓. อาชีพก่อนบวช

☐ เกษตรกร	☐ ค้าขาย
☐ ธุรกิจส่วนตัว	☐ ราชการ
☐ พนักงานชั่วคราว	☐ พนักงานประจำ
☐ ว่างงาน	☐ อื่น ๆ ระบุ

๔. ภาคที่บวช

☐ กลาง	☐ ไต๋
☐ ตะวันตก	☐ เหนือ
☐ ตะวันออก	☐ อีสาน

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านเห็นว่า มีความคิดเห็นตรงในระดับใด โดยกำหนดระดับการประเมิน ๕ ระดับ ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นตรงมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นตรงมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นตรงปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นตรงน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นตรงน้อยมาก

ข้อ ที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. การต้อนรับ						
๑	ต้อนรับพระธรรมทายาทด้วยความสุภาพ อบอุ่นเป็นกันเอง					
๒	ได้รับข้อมูลการเข้าอบรมที่ชัดเจนในการเข้าอบรม					
๓	ตอบข้อซักถามได้ครบถ้วน ท่านสามารถปฏิบัติตามได้					
๒.การลงทะเบียน						
๔	ผู้รับลงทะเบียนมีความสุภาพ อบอุ่นเป็นกันเอง					
๕	แจ้งข้อมูลการลงทะเบียนได้ครบถ้วน					
๖	ระบบการลงทะเบียนมีมาตรฐานเป็นระเบียบ มีความถูกต้อง					
๓.ที่จำวัด						
๗	มีพื้นที่เพียงพอในการจำวัด					
๘	บรรยากาศดี อบอุ่นในการอยู่ร่วมกัน					
๙	มีอุปกรณ์จำวัดเพียงพอเหมาะสม					
๑๐	มีการดูแลเอาใจใส่ที่ดีในการจำวัด					
๔.ห้องน้ำ						
๑๑	จำนวนห้องน้ำมีเพียงพอกับจำนวนพระ					
๑๒	มีอุปกรณ์ในห้องน้ำครบถ้วน					
๑๓	ห้องน้ำมีความเป็นระเบียบปลอดภัย					
๕ ระบบภัตตาหาร						
๑๔	มีภัตตาหารเพียงพอสำหรับฉันทุก ๆ รูป					
๑๕	ภัตตาหารมีรสชาติดี สะอาดปลอดภัยต่อสุขภาพ					
๑๖	อุปกรณ์ในการฉันมีเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนพระ					
๑๗	ระบบการตักภัตตาหารดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย					
๖.ห้องปฏิบัติธรรม						
๑๘	ห้องประชุมมีขนาดเพียงพอกับพระภิกษุ					
๑๙	จอ LED มีขนาดใหญ่เห็นได้ชัดเจนทั่วถึง					

๒๐	ระบบปรับอากาศดี มีความเย็นพอเหมาะ ไม่อึดอัด					
๒๑	ระบบเครื่องเสียงดี ฟังชัดเจนได้ทั่วถึง					

ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม

ข้อ ที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. การปฐมนิเทศ						
๒๒	ได้ทราบภาพรวมการอบรม					
๒๓	ได้ทราบระเบียบการอบรม					
๒๔	ได้รับความก้าวหน้าของการมาเป็นสมาชิกวัดพระธรรมกาย					
๒๕	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม					
๒. พระวินัย						
๒๖	ได้ทราบภาพรวมของพระวินัย					
๒๗	ได้ทราบหลักของพระวินัย					
๒๘	สามารถนำพระวินัยมาใช้กับความเป็นพระ.					
๒๙	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม					
๓. การปฏิบัติธรรม						
๓๐	ได้ทราบภาพรวมของการปฏิบัติธรรม					
๓๑	ได้ทราบหลักการปฏิบัติธรรม					
๓๒	ได้นำการปฏิบัติธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
๓๓	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม					
๔. วัฒนธรรมชาวพุทธ						
๓๔	ได้ทราบภาพรวมของวัฒนธรรมชาวพุทธ					
๓๕	ได้ทราบหลักการของวัฒนธรรมชาวพุทธ					
๓๖	ได้นำวัฒนธรรมชาวพุทธไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
๓๗	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม					
๕. ประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์						
๓๘	ได้ทราบภาพรวมของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์					
๓๙	ได้ทราบประวัติของประวัติวัดพระธรรมกายและมหาปูชนียาจารย์					
๔๐	ได้นำความรู้ ข้อคิด ปฏิปทามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
๔๑	เอกสารและสื่อการอบรมเหมาะสม					

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม

ข้อ ที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ทำวัตรเช้าเย็น						
๔๒	เวลาสวดมนต์เหมาะสม					
๔๓	พระอาจารย์นำสวดเสียงดี ออกเสียงชัดเจน					
๔๔	สวดมีความสุข ได้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย					
๒.รับบุญประจำวัน						
๔๕	เวลารับบุญเหมาะสม					
๔๖	การรับบุญเหมาะสมกับพื้นที่โครงการอบรม					
๔๗	ขณะรับบุญได้นึกว่ากำลัง ทำบุญทำความสะอาดพุทธสถาน					
๓.ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ						
๔๘	เวลาในการฝึกเหมาะสม					
๔๙	เนื้อหาการฝึกเหมาะสม					
๕๐	ได้พัฒนามารยาทฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ					
๕๑	ได้นำมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
๔.ชมวัดพระธรรมกาย						
๕๒	ได้ทราบข้อมูลของวัดพระธรรมกาย					
๕๓	ได้สัมผัส รู้จักวัดพระธรรมกายมากขึ้น					
๕๔	ได้นำความรู้ ข้อคิด จากการชมวัดมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					

ตอนที่ ๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

ข้อ ที่	แนวคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. พระอาจารย์						
๕๕	วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา					
๕๖	ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง					
๕๗	มีความรู้ในเรื่องหัวข้อธรรมที่นำมาถ่ายทอดให้พระธรรมทายาท					
๕๘	มีความรู้ในการบริหารโครงการอบรม					
๒ พระพี่เลี้ยง						
๕๙	วางตัวเหมาะสม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา					
๖๐	ปฏิบัติกับพระธรรมทายาทอย่างสุภาพเป็นกันเอง					
๖๑	มีความรู้ด้านการดูแลคน					
๖๒	มีความรู้ด้านบทฝึกพื้นฐานของพระภิกษุ					

แบบสัมภาษณ์
แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท
สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นในเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี” ซึ่งข้อมูลจากแบบสอบถามนี้จะประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการวิจัยการวิจัยแนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาท สำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี
 ๒. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ดังนั้น จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ
 ๓. แบบสอบถามชุดนี้ ๕ ตอนได้แก่
 - ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอบรม
 - ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรม
 - ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม
 - ตอนที่ ๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์พระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม
- ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

พระณัฐวุฒิ อคฺควทฺธโน
 นิสิตหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา
 สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

คำส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - นามสกุล

วุฒิการศึกษา

ตำแหน่ง

วัน/เดือน/ปี ให้สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ การบริหารการจัดการโครงการฝึกอบรม

๑. การต้อนรับธรรมชาติ

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๒. การลงทะเบียนธรรมชาติ

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๓. ที่จำวัด

ข้อดี

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

๔. ห้องน้ำ

ข้อดี

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

๕. ระบบกักตอาหาร

ข้อดี

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

๖. ห้องปฏิบัติธรรมและฟังธรรม

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ หัวข้อบรรยาย ฟังธรรม

๑. ปฐมนิเทศ

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๒. พระวินัย

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๓. การปฏิบัติธรรม

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๔. วัฒนธรรมชาวพุทธ

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๕. ประวัติมหาปูชนียาจารย์

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ กิจกรรมการอบรม

๑. ทำวัตรเช้า - เย็น

ข้อดี

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

๒. รับบุญประจำวัน

ข้อดี

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

๓. ฝึกมารยาท การวางตัว และวัฒนธรรมชาวพุทธ

ข้อดี

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

๔. ชมวัดพระธรรมกาย

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ฝึกอบรม

๑. พระอาจารย์

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

๒. พระพี่เลี้ยง

ข้อดี

.....

.....

.....

สิ่งที่ต้องปรับปรุง

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ

- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย
- หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย ๕ รูป/คน

๑. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร.

๒. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

๒. พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย,ดร.

๔. ดร.ผะอบ พวงน้อย

๕. ดร.วีระ สุภาะ

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๒๗.๑ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระมหาญาณวิวัฒน์ จิตตพณฺโณ,ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระณัฐวุฒิ ฉายา อคฺคพณฺโณ นามสกุล หนูเกื้อ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๐
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์ ประธานกรรมการ

๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร. กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติโครงการ
ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงน้อมสมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระมหาญาณวิวัฒน์ จิตตพณฺโณ,ดร.)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๒๗.๑ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระณัฐพร ฉายา อคฺคฺวฑฺฒโน นามสกุล หนูเกื้อ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๐
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุลโส,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติโครงการ
ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ดำเนินงานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๓๙.๑

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
นมัสการ พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย,ดร.
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระณัฐวุฒิ ฉายา อคฺควฑฺฒโน นามสกุล หนูเกื้อ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๐
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุญาตเคราะห้
ให้จากพระคุณท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ
ในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้
นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย,ดร.)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๓๙.๑

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ผะอบ พวงน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระณัฐพล ธิยา อคควทมน นามสกุล หนูเกื้อ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๐
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเจด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติเคราะห้
ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.ผะอบ พวงน้อย)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๓๙.๑

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
เรียน ดร.วีระ สุภะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระณัฐวุฒิ ฉายา อคควตฺตโน นามสกุล หนูเกื้อ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๐
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“แนวทางการพัฒนาโครงการฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุญาตเคราะห้
ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตเคราะห้ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้
ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.วีระ สุภะ)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ภาคผนวก ค

ภาพกระบวนการวิจัย

ภาพการทำแบบสอบถาม
เมื่อวันที่ศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล พระณัฐวุฒิ อคฺควฑฒโน (หนูเกื้อ)

วันเกิด ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

สถานที่เกิด โรงพยาบาลราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยนนทบุรี พ.ศ. ๒๕๓๓
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. ๒๕๓๖
วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วิศวกรรมเครื่องกล) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนคร
เหนือ พ.ศ. ๒๕๔๑
วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (วิศวกรรมเครื่องกล) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระ
นครเหนือ พ.ศ. ๒๕๔๔
นักธรรมเอก พ.ศ. ๒๕๕๑

อุปสมบท ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘
วัดพระธรรมกาย ค.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

สังกัด วัดพระธรรมกาย ค.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

เข้าศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐

ปีที่จบการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๑

การติดต่อ วัดพระธรรมกาย ค.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
โทร ๐๘๓-๗๖๓-๘๒๘๓ อีเมลล์ new๘๒๘๓@gmail.com